

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Маја Б. Николић

**ОГРАДЕ У ПОЛИТИЧКИМ ИНТЕРВЈУИМА:
КОНТРАСТИРАЊЕ У ЕНГЛЕСКОМ И
СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

докторска дисертација

Београд, 2017

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Maja B. Nikolić

**HEDGES IN POLITICAL INTERVIEWS:
CONTRASTIVE ANALYSIS IN ENGLISH AND
SERBIAN**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2017

БЕЛГРАДСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Майя Б. Николич

**ХЕДЖИРОВАНИЕ В ПОЛИТИЧЕСКИХ
ИНТЕРВЬЮ: КОНТРАСТИВНЫЙ АНАЛИЗ В
АНГЛИЙСКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ**

Докторская диссертация

Белград, 2017

Ментор:

др Ивана Трбојевић Милошевић, доцент
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Чланови комисије:

1. _____

2. _____

Датум одбране: _____

Мојим родитељима

ОГРАДЕ У ПОЛИТИЧКИМ ИНТЕРВЈУИМА: КОНТРАСТИРАЊЕ У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

САЖЕТАК

Циљ ове докторске дисертације је да кроз анализу дискурса политичког интервјуа у енглеском и српском језику утврди која се то језичка средства појављују у улози ограда и које су њихове основне прагматичке функције. Поред тога, треба установити сличности и разлике реализације ограда у политичким интервјуима у оба језика. У ту сврху користиће се следеће методе истраживања: анализа корпуса и контрастивна метода. Корпус обухвата 23 интервјуа на енглеском и 25 интервјуа на српском језику. Транскрипти ових интервјуа прикупљани су током 2014. и 2015. године преко интернета.

Основу емпиријског истраживања представља класификација ограда која прави разлику између (i) ограда у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације и (ii) ограда у функцији избегавања одговорности. Кроз анализу корпуса установљено је да се прва група ограда реализује следећим језичким средствима: прилозима – е. *almost, kind of, essentially, technically...* / с. *скоро, донекле, отприлике, строго говорећи...*, апроксиматорима бројева, нефактивним глаголима и изразима, модалним глаголима, модалним прилозима и придевима, кондиционалним (условним) клаузама, глаголима перцепције, евиденцијалним прилозима и придевима. Друга група ограда се, пак, реализује језичким средствима као што су навођење туђих речи (рапортивност), уводни изрази и ограђени перформатив.

На самом крају тезе долазимо до закључка да су ограде које се појављују у интервјуима на енглеском и српском језику прагматички условљене, јер поред тога што утичу на умањивање илокуционе снаге говорних чинова оне уједно и помажу политичарима да сачувају свој индивидуалистички образ у случају да се оно што су рекли испостави као неистинито. Такође, примећено је да на прагматичко-семантичком нивоу долази скоро до апсолутног поклапања, док су делимична поклапања запажена на морфо-синтаксичком нивоу, и то код модалних глагола и

кондиционалних (условних) клауза. Запажено је и да се прагматичке ограде чешће употребљавају у интервјуима на енглеском него у интервјуима на српском језику. Ова разлика у фреквенцији може представљати основу за даља истраживања.

Кључне речи: ограде, политички интервју, политичар, енглески језик, српски језик, индивидуалистичка учтивост, контрастивна анализа.

Научна област: Англистика

Ужа научна област: Лингвистичка прагматика

HEDGES IN POLITICAL INTERVIEWS: CONTRASTIVE ANALYSIS IN ENGLISH AND SERBIAN

ABSTRACT

The aim of this doctoral dissertation has been to analyze the discourse of the political interview in English and Serbian in order to determine which linguistic means act as hedges and what are their basic pragmatic functions. In addition, it is supposed to determine the similarities and dissimilarities between the linguistic realizations of hedges in both languages. For this purpose the following research methods are used: corpus analysis and contrastive method. The corpus consists of 23 interviews in English and 25 interviews in Serbian. The transcripts of the interviews were collected in 2014 and 2015 via the Internet.

The basis of the empirical research is the classification of hedges that distinguishes between (i) hedges that flout Grice's Maxims, and (ii) hedges that help politicians avoid their responsibility. The former include the following linguistic devices: adverbs – E. *almost, kind of, essentially, technically...* / S. *скоро, донекле, отприлике, скорого говорећу...*, number approximators, non-factive verbs and phrases, modal verbs, modal adverbs and adjectives, conditional clauses, verbs of perception, evidential adverbs and adjectives; the latter include reported evidence, introductory phrases and hedged performative.

Finally, we conclude that the hedges which appear in the interviews in English and Serbian are pragmatically conditioned. Not only do they attenuate the illocutionary force of a speech act, but they also help politicians save their negative face in case their utterance turns out not to be true. Furthermore, there is a high degree of similarity on the pragmatic-semantic level, whereas the dissimilarities are noted on the morpho-syntactic level, especially with modal verbs and conditional clauses. It is also noted that pragmatic hedges are more frequently used in the interviews in English than in the interviews in Serbian. This difference in frequency may form the basis for further research.

Key words: hedges, political interview, politician, English, Serbian, negative politeness, contrastive analysis.

Scientific field: English Linguistics

Scientific subfield: Linguistic Pragmatics

САДРЖАЈ

Листа табела	i
1. Увод	1
1.1. Предмет и циљ истраживања	1
1.2. Почетне хипотезе	2
1.3. Методологија и корпус	3
1.4. Структура рада	5
2. Теоријски оквир	7
2.1. Ограде као прагматички феномен.....	7
2.1.1. Теорија говорних чинова	7
2.1.2. Модификовање илокуционе снаге	11
2.1.3. Развој појма <i>ограда</i>	14
2.1.4. Ограђивање и ублажавање	25
2.1.5. Принцип кооперативности и конверзациона начела	31
2.1.6. Теорија учтивости	34
2.1.6.1. Основни постулати теорије учтивости	34
2.1.6.2. Ограђивање као стратегија учтивости	38
2.1.7. Класификација ограда у овој тези	41
2.2. Дискурс политике	43
2.2.1. Политички дискурс и политичка когниција	43
2.2.2. Интервју	45
3. Прагматичко-семантичка анализа и контрастирање ограда у политичким интервјуима у енглеском и српском језику.....	47
3.1. Ограде у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације	48

3.1.1. Ограде које нарушавају начело квантитета	48
3.1.2. Ограде које нарушавају начело квалитета	67
3.1.2.1. Епистемичка модалност и евиденцијалност	68
3.1.2.1.1. Нефактивни глаголи и изрази.....	73
3.1.2.1.2. Модални глаголи	92
3.1.2.1.3. Модални прилози и придеви	102
3.1.2.1.4. Кондиционалне (условне) клаузе	111
3.1.2.1.5. Глаголи перцепције	118
3.1.2.1.6. Евиденцијални прилози и придеви	124
3.2. Ограде у функцији избегавања одговорности	130
3.2.1. Навођење туђих речи (рапортивност)	130
3.2.2. Уводни изрази	136
3.2.3. Ограђени перформатив	141
4. Закључак	145
Додатак – Списак интервјуисаних политичара	151
Библиографија	154
Биографија аутора	162
Прилог 1. – Изјава о ауторству.....	163
Прилог 2. – Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада	164
Прилог 3. – Изјава о коришћењу.....	165

Листа табела

Табела 1: Корпус.....	3
Табела 2: Фреквенција употребе ограда које нарушавају начело квантитета у политичким интервјуима на енглеском језику	56
Табела 3: Фреквенција употребе ограда које нарушавају начело квантитета у политичким интервјуима на српском језику	66
Табела 4: Фреквенција употребе нефактивних глагола и израза у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику.....	82
Табела 5: Фреквенција употребе нефактивних глагола и израза у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику.....	91
Табела 6: Фреквенција употребе модалних глагола у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику.....	97
Табела 7: Фреквенција употребе потенцијала у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику	101
Табела 8: Фреквенција употребе модалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику.....	106
Табела 9: Фреквенција употребе модалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику.....	110

Табела 10: Фреквенција употребе кондиционалних (условних) клауза у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском и српском језику	117
Табела 11: Фреквенција употребе глагола перцепције у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику.....	121
Табела 12: Фреквенција употребе глагола перцепције у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику.....	123
Табела 13: Фреквенција употребе евиденцијалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику.....	126
Табела 14: Фреквенција употребе евиденцијалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику.....	128
Табела 15: Фреквенција употребе рапортивности у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на енглеском језику	132
Табела 16: Фреквенција употребе рапортивности у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на српском језику.....	135
Табела 17: Фреквенција употребе уводних израза у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на енглеском и српском језику.....	140
Табела 18: Фреквенција употребе ограда перформатива у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на енглеском и српском језику.....	143
Табела 19: Фреквенција употребе свих ограда (ограда у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације и ограда у функцији избегавања одговорности) у политичким интервјуима на енглеском и српском језику.....	149

1. УВОД

1.1. Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања ове докторске дисертације је употреба прагматичких *ограда*¹ у дискурсу политичког интервјуа и контрастирање у енглеском и српском језику. Другим речима, ова студија има два основна циља, и то: (1) да пружи прагматичко-семантичку анализу ограда у политичким интервјуима у енглеском и српском језику и (2) да контрастира њихову реализацију у ова два језика.

Интересовање лингвиста за подробнију анализу ограда појавило се тек седамдесетих година прошлог века, а самим тим и жеља аутора да што прецизније дефинишу овај појам. Па тако, Лејкоф (Lakoff 1973) оградe посматра као речи које чине да ствари буду неодређене. Такође, аутор Пајл (Pyle 1975: 2) сматра да оградe могу настати као производ унутрашњег конфликта између намере и жеље. Он тврди следеће: „Конфликт настаје у ситуацији када говорник хоће да изрази X из неког разлога, а истовремено не жели да изрази X из неког другог разлога. Тиме што је индиректан, говорник изражава X у једном смислу, али не и у другом”. Хајленд (Hyland 1996: 15), пак, ову језичку структуру дефинише као средство којим се указује на то да не постоји потпуна опредељеност према истинитости садржаја пропозиције. Ово имплицира да говорник има потребу да створи одређену дистанцу према ономе што изговара. Прагматичку функцију ограда у одређеној комуникативној ситуацији посебно истичу Браунова и Левинсон (Brown and Levinson 1987). Ова два аутора сматрају да говорници користе оградe како би уважили међусобни ‘образ’, те исказали учтивост. Све ове дефиниције једна другу допуњују и стварају основу за савремено гледиште према коме оградивање представља модификовање говорног чина, при чему долази до реализације различитих комуникативних стратегија као што су учтивост, ублажавање, дистанцирање, суздржаност, индиректност и сл. Овакве стратегије су присутне и у

¹ Прћић (2010: 408) преводи ‘hedge’ као: 1) дискурсна ограда, 2) ограда.

дикурсу политичког интервјуа првенствено због свести политичара о одговорности друштвене функције коју обавља. Са једне стране, он жели да буде што кооперативнији у вербалној размени, док са друге стране има потребу да заштити себе и свој образ и избегне директну одговорност за оно што изговори.

Циљ овог истраживања је да кроз анализу дискурса политичког интервјуа у енглеском и српском језику утврди која се то језичка средства појављују у улози ограда и које су њихове основне прагматичке функције. Другим речима, ова студија треба да представља опис и попис језичких средстава која омогућавају остваривање одређених комуникативних намера говорника, односно политичара. На крају, треба установити сличности и разлике реализације ограда у политичким интервјуима у оба језика.

1.2. Почетне хипотезе

На основу литературе која се бави изучавањем ограда (Lakoff 1973; Lyons 1977; Pyle 1975; Prince *et al.* 1982; Markkanen and Schröder 1989, 1992, 1997; Fraser 2010; Brown and Levinson 1987) и политичког дискурса (van Dijk 1997, 2002a, 2002b; Wilson 1990; Chilton 1990; Chilton and Schäffner 2002; Fairclough 2006; Lauerbach 2007), као и на основу анализе корпуса, може се поставити прва хипотеза ове студије:

Хипотеза I: Употреба ограда, као језичког средства, у политичким интервјуима у енглеском и српском језику је прагматички условљена.

Такође, на основу контрастивне методе и пилот истраживања², могу се поставити следеће хипотезе:

Хипотеза II: Очекује се да ће при контрастирању реализације ограда у интервјуима говорника два језика доћи до апсолутног поклапања на прагматичко-

² Пилот истраживање је спроведено на корпусу који се састојао из три политичка интервјуа на енглеском и два интервјуа на српском језику.

семантичком нивоу, док се делимична поклапања и разлике очекују на формалном, односно морфо-синтаксичком плану.

Хипотеза III: Фреквенција употребе ограда је већа у политичким интервјуима на енглеском него у интервјуима на српском језику.

Крајњи циљ овог истраживања је да потврди или негира горе наведене хипотезе.

1.3. Методологија и корпус

У овом раду користиће се следеће методе истраживања: анализа корпуса и контрастивна метода. Анализа корпуса подразумева квалитативну и квантитативну анализу – прво се врши детаљан прагматичко-семантички опис ограда које се појављују у политичким интервјуима у енглеском и српском језику, а затим се графички приказује њихова учесталост. Поред рада на корпусу, овде ће бити примењена и контрастивна метода која има за циљ да уочи сличности и разлике реализације ограда у ова два језика.

Корпус је сачињен из два дела. Први део обухвата 23 интервјуа на енглеском, док други део чини 25 интервјуа на српском језику. Ово се може и графички приказати:

Табела 1: Корпус

	интервјуи	број речи
први део	23	50 239
други део	25	50 224
укупно	48	100 463

Транскрипти интервјуа су прикупљани током 2014. и 2015. године преко интернета и то са следећих веб адреса³:

i) интервјуи на енглеском

- <http://www.nytimes.com>
- <http://www.3news.co.nz>
- <http://www.npr.org>
- <http://news.bbc.co.uk>
- <http://www.boston.com>
- <http://edition.cnn.com>
- <http://www.realclearpolitics.com>

ii) интервјуи на српском

- <http://www.politika.rs>
- <http://www.telegraf.rs>
- <http://www.novosti.rs>
- <http://www.pressonline.rs>
- <http://www.vreme.rs> (<http://www.vreme.com>,
<http://www.vreme.co.rs>)
- <http://www.bizlife.rs>
- <http://www.sps.org.rs>
- <http://www.minrzs.gov.rs>
- <http://www.mfin.gov.rs>
- <http://www.mod.gov.rs>
- <http://www.mfa.gov.rs>

Интервју као жанр политичког дискурса чине најмање два учесника: интервјуер (енг. *interviewer*), односно новинар и интервјуисана особа (енг. *interviewee*), односно политичар. Предмет моје анализе биће само дискурс интервјуисане особе, тј. одговори политичара на постављена питања од стране

³ Анализирани транскрипти нису лекторисани, те се одређене граматичке и правописне грешке појављују у самим примерима.

новинара. Такође, обзиром да корпус чине транскрипти интервјуа, у овој тези пажња ће бити усмерена искључиво на ограде које се реализују језичким средствима⁴.

1.4. Структура рада

Ову тезу чине четири поглавља:

1. Увод
2. Теоријски оквир
3. Прагматичко-семантичка анализа и контрастирање ограда у политичким интервјуима у енглеском и српском језику
4. Закључак

После увода, у **Поглављу 2: Теоријски оквир** биће подробније објашњена теоријска подлога ове студије. Наиме, први део поглавља има за циљ да у контексту теорије говорних чинова, кооперативног принципа и теорије учтивости ограда представи као прагматички феномен. Поред хронолошког прегледа развоја појма *ограда*, овде је дата и класификација ограђивача која ће послужити као основа за даље емпиријско истраживање у овој тези. Други део поглавља се, пак, бави односом између политичког дискурса и политичке когниције у светлу ван Дајкове теорије. Такође, овде су објашњене и основне карактеристике интервјуа као једног од жанрова политичког дискурса.

Ослањајући се на већ представљен теоријски оквир, у **Поглављу 3: Прагматичко-семантичка анализа и контрастирање ограда у политичким интервјуима у енглеском и српском језику** на конкретним примерима из корпуса биће приказан прагматичко-семантички опис и попис ограда којима политичари остварују своје комуникативне намере. Поред тога, овде ће бити представљено и контрастирање средстава за изражавање ограда у интервјуима у енглеском и

⁴ Поред језичких средстава у улози ограда могу се појавити и кинезичка или прозодијска средства као што су: положај тела, гестови, фацијална експресија, паузе, висок тон и сл.

српском језику, и то кроз уочавање сличности и разлика на три нивоа: прагматичком, семантичком и формалном, односно морфо-синтаксичком.

Последњи део тезе, **Поглавље 4: Закључак**, има за циљ да сумира резултате овог истраживања и изведе закључке. Овде ће се добијени резултати упоредити са почетним хипотезама, те ће оне бити потврђене или оповргнуте.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

2.1. Ограде као прагматички феномен

Да би се што боље разумела прагматичка природа ограда потребно је, пре свега, подробније објаснити саму *теорију говорних чинова* коју развија Остин (Austin 1965), а разрађује Серл (Searle 1976). Говорни чин (исказ), као централни појам ове теорије, са собом носи одређену комуникативну намеру, односно илокуциону снагу која може бити модификована. Једно од средстава модификације могу бити управо ограде којима говорник умањује или ублажава илокуциону снагу свог исказа.

Даље, еволутивни приказ развоја појма *ограда* има за циљ да укаже на чињеницу да су на почетку ограде биле проучаване као семантички феномен, да би касније, развојем прагматике и анализе дискурса, оне биле посматране као средство за остваривање комуникативних намера говорника.

Коначно, *принцип кооперативности* (Grice 1975) и *теорија учтивости* (Brown and Levinson 1978, 1987) посебно истичу прагматичку природу ограда. Наиме, употребом ограда говорник наговештава кршење одређених начела конверзације. На тај начин, он уважава међусобни индивидуалистички образ и показује (индивидуалистичку) учтивост.

2.1.1. Теорија говорних чинова

Централна идеја Остинове (Austin 1965) теорије говорних чинова јесте да изговарање одређеног исказа представља вршење неке радње, односно вршење три основна чина:

- *локуциони* (енг. *locutionary*)
- *илокуциони* (енг. *illocutionary*)
- *перлокуциони* (енг. *perlocutionary*)

Локуциони чин обухвата „изговарање одређених звукова“, односно гласова који пак формирају речи које, као део вокабулара и граматичког система, имају „мање или више одређен смисао и референцију“ (ibid.: 95). Илокуциони чин се одређује на основу начина на који се локуциони чин користи, нпр. постављање питања, изношење неке информације или тврдње, изрицање пресуде, давање описа, изношење критике итд. (ibid.: 98). Како сам Остин наглашава, то су „искази који поседују одређену (конвенционалну) снагу“ (ibid.: 108). Такви искази могу врло често утицати на осећања, мисли или делање слушаоца, самог говорника или неких других особа. У том случају Остин говори о перлокуционом чину (ibid.: 101).

Серл разрађује Остинову поделу илокуционих чинова⁵ тиме што описује дванаест лингвистички значајних димензија разлика између илокуционих чинова од којих следеће три представљају основу његове типологије⁶ (Searle 1976: 2-7):

- i) Разлике у сврси илокуционог чина
- ii) Разлике у смеру међусобног прилагођавања речи и света
- iii) Разлике у психолошком стању говорника које се кроз илокуциони чин реализује

У прву групу илокуционих чинова спадају *репрезентативи* (енг. *representatives*) (ibid.: 10). Сврха овог илокуционог чина се реализује кроз говорникову посвећеност истинитости пропозиције при чему се речи прилагођавају свету. Кроз овај чин говорник изражава веровање као психолошко стање, односно *услов искрености* (енг. *sincerity condition*). Према Серловим речима, перформативни глаголи који се могу наћи у овој групи су, пре свега, они које Остин

⁵ Остин (Austin 1965: 150) разликује следеће илокуционе чинове: *вердиктиве* (енг. *verdictives*), *ексерцитиве* (енг. *exercitives*), *комисиве* (енг. *commissives*), *бехабитиве* (енг. *behabitives*) и *експозитиве* (енг. *expositives*).

⁶ Серл наводи још и (iv) разлике у снази или јачини илокуционе сврхе, (v) разлике у статусу или позицији говорника и слушаоца, (vi) разлике у начину на који исказ одражава интересе говорника и слушаоца, (vii) разлике у повезаности са остатком дискурса, (viii) разлике у пропозиционом садржају које су условљене индикаторима илокуционе снаге, (ix) разлике између оних илокуционих чинова који морају увек бити говорни чинови и оних који могу, а и не морају бити изведени као говорни чинови, (x) разлике између оних илокуционих чинова који захтевају ванјезичке институције и оних који то не захтевају, (xi) разлике између оних чинова у којима одговарајући илокуциони глагол има перформативну употребу и оних у којима илокуциони глагол нема перформативну употребу и (xii) разлике у стилу извођења илокуционог чина.

дефинише као експозитиве⁷ и вердиктиве⁸, као и глаголи *boast, complain, conclude, deduce...* / с. *хвалисати се, жалити се, закључити, извести закључак...*

Другу групу илокуционих чинова представљају *директиви* (енг. *directives*) (ibid.: 11). Основна сврха овог чина јесте покушај говорника да натера слушаоца да уради одређену ствар при чему се свет прилагођава речима говорника. Истовремено, кроз овакав чин се реализује жеља као услов искрености. Што се перформативних глагола тиче, овде спадају многи Остинови ексерситиви⁹, као и следећи глаголи: *ask, order, command, request, beg, pray, entreat, invite, permit* и *advise* / с. *питати, наредити, заповедити, захтевати, преклињати, молити, замолити, позвати, дозволити и саветовати*. Серл овој групи додаје још и глаголе *dare, defy* и *challenge* / с. *усудити се, пркосити и изазвати* које Остин именује бехабитивима¹⁰.

Комисиви (енг. *commissives*) чине трећу групу (ibid.: 11-12). Овде се Серл слаже са Остиновом (Austin 1965: 156-7) дефиницијом ове врсте илокуционих чинова и понавља да је сврха овог чина да говорник себе обавезе на неку будућу радњу. Свет се прилагођава речима, док говорникова намера представља услов искрености. Серл се делимично слаже и са листом глагола које Остин наводи¹¹, али истиче да глаголи *shall, intend* и *favor* / с. *хтети, намеравати и показати наклоност* не припадају овој групи.

⁷ Остин (Austin 1965: 160-2) дефинише експозитиве као илокуционе чинове који се користе приликом изношења аргумената или представљања одређеног гледишта. Он у ову групу убраја следеће перформативне глаголе: *state, affirm, deny, emphasize, illustrate, answer...* / с. *исказати, утврдити, оспорити, устаћи, илустровати, одговорити...*

⁸ Основна функција вердиктива је изношење неког закључка или пресуде на основу доказа (од стране судије, арбитра итд). Перформативни глаголи као што су: *acquit, convict, find, reckon, estimate, measure, rate...* / с. *ослободити оптужбе, осудити, сматрати, мислити, проценити, премерити, проценити* и сл. су представници ове групе илокуционих чинова (Austin 1965: 152).

⁹ Главна карактеристика ексерситива је доношење одлуке у корист или против одређене активности. Овде се могу појавити следећи перформативни глаголи: *appoint, dismiss, order, announce, recommend, repeal, veto...* / с. *именовати, резрешити дужности, уредити, најавити, препоручити, опозвати, ставити забрану* итд. (Austin 154-5).

¹⁰ Реакције и ставови у вези са понашањем и судбином других људи се, према речима Остина (Austin 1965: 159), могу реализовати кроз бехабитиве. За овај илокуциони чин су карактеристични следећи перформативни глаголи: *apologize, thank, congratulate, deplore, resent, blame, welcome, bless, defy, protest...* / с. *извинити се, захвалити се, честитати, осудити, вређати, кривити, дочекати, благословити, пркосити, негодовати...*

¹¹ Остин (Austin 1965: 156-7) у ову групу илокуционих чинова убраја следеће перформативне глаголе: *promise, undertake, intend, guarantee, engage, shall, swear, favor...* / с. *обећати, предузети, намеравати, гарантовати, ангажовати се, хтети, заклету се, показати наклоност...*

Четврту групу илокуционих чинова представљају *експресиви* (енг. *expressives*) (Searle 1976: 12-13). Сврха овог чина је говорниково изражавање одређеног психолошког стања у односу на пропозициони садржај. Овде не постоји смер међусобног прилагођавања речи и света, зато што је истинитост пропозиције пресупонирана. Кроз овакав илокуциони чин говорник реализује различита психолошка стања. На пример:

- (1) I apologize for stepping on your toe.
- (1c) Извињавам се што сам Вас нагазио.
- (2) I congratulate you on winning the race (congratulations on winning the race).
- (2c) Честитам Вам на победи у трци (честитке на победи у трци).

Перформативни глаголи карактеристични за ову групу су: *thank, congratulate, apologize, condole, deplore* и *welcome* / с. *захвалити се, честитати, извинити се, изјавити саучешће, осудити* и *дочекати*.

Декларативи (енг. *declarations*) (ibid.: 13-16) чине последњу врсту илокуционих чинова. Сврха овог чина јесте да унесе одређене промене у вези са статусом или стањем предмета, ситуације или особе на коју се односи, под условом да је декларација успешно изведена. Да би декларација била успешно изведена, Серл истиче да је потребно да постоји ванјезична институција, односно систем конститутивних правила поред језичких правила. Другим речима, мора постојати ванјезичка институција у оквиру које говорник и слушалац заузимају одређено место (нпр. црква, судство, приватно власништво и сл.). Овај аутор наводи следеће примере:

- (3) I resign.
- (3c) Подносим оставку.
- (4) You're fired.
- (4c) Отпуштени сте.
- (5) I appoint you chairman.
- (5c) Именујем Вас за председавајућег.
- (6) War is hereby declared.
- (6c) Овим путем објављујем рат.

Илокуциона сврха овог чина је сама декларација. Овде долази до реципрочног прилагођавања речи и света, односно како се речи прилагођавају свету, тако се и свет прилагођава њима. Треба поменути да не постоји одређено психолошко стање које говорник реализује кроз ову врсту илокуционог чина. Као подврсту декларатива Серл помиње *репрезентативне декларативе* (енг. *representative declarations*). Овај тип говорног чина поседује карактеристике и репрезентатива и декларатива. На пример, судија може рећи

(7) You are guilty.

(7c) Проглашавам Вас кривим.

при чему износи фактуалну тврдњу на основу доказа, аргумената и сл. Овде се реализује говорничково веровање у истинитост пропозиције као услов искренности. Сходно томе, речи се прилагођавају свету. Истовремено, овакав исказ поседује снагу декларатива, што подразумева реципрочно прилагођавање речи и света.

2.1.2. Модификовање илокуционе снаге

Серл (Searle 1976: 5) *илокуциону снагу / јачину* (енг. *illocutionary force / strength*) објашњава кроз контрастирање следећа два примера:

(8) I suggest we go to the movies.

(8c) Предлажем да одемо у биоскоп.

(9) I insist that we go to the movies.

(9c) Инсистирам да одемо у биоскоп.

Он истиче да оба говорна чина имају исту илокуциону сврху (покушај говорника да натера слушаоца да уради одређену ствар), али да је та сврха представљена различитим илокуционим снагама / јачинама. Другим речима, исказ (9) поседује већу илокуциону снагу од исказа (8).

Две основне стратегије помоћу којих илокуциона снага говорних чинова може бити модификована су *умањивање* или *слабљење* (енг. *attenuation*) и

појачавање (енг. *boosting*) (Holmes 1984). По мишљењу ауторке Холмс, до модификације исказа долази из два разлога (*ibid.*: 348). Први разлог је да би се реализовало модално значење кроз говорников став према садржају пропозиције. Модално значење укључује степен говорникове сигурности у истинитост пропозиције. Своју скептичност у вези са валидношћу информације која је садржана у пропозицији говорник може исказати кроз слабљење илокуционе снаге говорног чина. Холмс наводи следећи исказ:

[гост се обраћа домаћици у вези са заједничком пријатељицом која је болесна]¹²

(10) **I'm not at all sure** Mary's coming.

(10с) **Нисам баш сасвим сигуран/на** да ће Мери доћи.

Или, пак, кроз појачавање може показати велику сигурност, односно убеђеност у истинитост пропозиције (говорник је свестан чињенице да је адресат скептичан у односу на пропозицију), као у примеру:

[двојица / двоје колега разговарају о изборима]

(11) A. Is Jeremy likely to stand then?

B. **Certainly** he is – there'll be no stopping him.

(11с) A. Да ли је вероватно да ће се онда Џереми кандидовати?

B. **Сигурно** да хоће – ништа га неће спречити у томе.

Други разлог је изражавање „афективног значења“ које укључује говорников став према адресату у контексту исказа. Модификујући илокуциону снагу говорник изражава различите ставове према слушаоцу, од крајње позитивних до крајње негативних (*ibid.*: 349). Холмс истиче да говорник редукујући снагу ‘непожељног’ говорног чина показује „позитивна осећања према слушаоцу, што повећава њихову међусобну блискост“ (*ibid.*: 350) као у следећем примеру:

[пријатељ износи мишљење о понашању супружника адресата]

(12) A. What do you think B?

¹² Контекстуална информација (Holmes 1984).

B. **Well I think** George is **a bit er perhaps** foolish.

(12c) А. Шта мислиш Б?

Б. **Па, мислим** да је Џорџ **можда помало** наиван.

Такође, појачавање снаге говорног чина са позитивним афективним значењем се може разумети као знак пријатељства (ibid.):

[пријатељ изражава захвалност због услуге]

(13) That was **really very kind indeed**.

(13c) То је **свакако** било **веома** љубазно **заиста**.

Са друге стране, слабљење снаге говорног чина са позитивним афективним значењем (14), као и појачавање снаге говорног чина са негативним афективним значењем (15) „повећава социјалну дистанцу између говорника и слушаоца“ (ibid.).
На пример:

[пријатељев коментар на слику адресата]

(14) It's **pretty good I suppose**.

(14c) **Рекао/ла бих** да је **прилично** добра.

[претња комшије адресатовом псу који му је уништио башту]

(15) I'll **bloody well** murder that dog of yours.

(15c) **Проклето** ћу **добро** испребијати тог Вашег пса.

У овој тези пажња ће бити усмерена на језичка средства која утичу на умањивање илокуционе снаге говорног чина, а то су *ограде*.

2.1.3. Развој појма *ограда*¹³

Иако је појам *ограда* био предмет Урмсонове (Urmson 1952)¹⁴ и Вајнрајхове (Weinreich 1966)¹⁵ студије, сам термин *ограда* у лингвистици први пут употребљава Лејкоф (Lakoff 1973). Улазећи дубље у суштину овог језичког проблема, он се великим делом ослања на Задеову (Zadeh 1965) теорију скупова неодређених граница (енг. *fuzzy set theory*). Према речима овог истакнутог логичара, сваки члан увек припада некој класи само до одређеног нивоа, што чини „континуум класификационих степена“. Такође, Лејкоф инспирацију за своје истраживање проналази и код ауторке Хајдер (Heider 1971). Она је у свом необјављеном чланку у домену психологије желела да открије на који начин људи перципирају припадност одређеној категорији, односно да ли та припадност има јасно дефинисане границе или је то питање степена (према Lakoff 1973: 458-459). Кроз своје експерименте доказала је да људи разликују централне и периферне чланове категорије; према томе, црвендаћи представљају типичне, односно централне чланове категорије птица, док се слепи мишеви налазе на периферији исте. Надахнут идејама ових аутора, Лејкоф покушава да оспори став логичара који реченице (бар декларативне) у природним језицима деле на истините, неистините и бесмислене. Он чврсто верује да појмови у природним језицима имају нејасне и непрецизне границе, те да ће реченице врло често бити „истините до одређеног нивоа и неистините до одређеног нивоа, истините у једном смислу и неистините у другом смислу“ (ibid.: 458).

¹³ Овај одељак је са одређеним изменама објављен и као засебан научни рад (Николић 2016).

¹⁴ Овај филозоф се бави анализом *парентетичких глагола* (енг. *parenthetical verbs*). Он истиче да је главна карактеристика ових глагола да „модификују или ослабе“ говорникову одређеност према истинитости пропозиције (Urmson 1952: 484). Према Урмсоновим речима, ту спадају *know, believe, deduce, rejoice, regret, conclude, suppose, guess, expect, admit, predict* / с. *знати, веровати, извести закључак, радовати се, жалити, закључити, претпоставити, очекивати, признати, предвидети* и сл.

¹⁵ Вајнрајх, у домену лингвистике, феномен *ограда* именује и проучава као *металингвистичке операторе* (енг. *metalinguistic operators*). Он сматра да „у сваком језику ‘металингвистички оператори’ као што су у енглеском *true, real, so-called, strictly speaking*, у немачком *eigentlich*, као и најмоћнији екстраполатор од свих – *like* – имају функцију да упуте на слободно или прецизно тумачење означеног појма“ (Weinreich 1966: 163).

У складу са тим, Лејкоф истиче да оградe представљају језичко средство којим се може изразити степен припадности одређеној семантичкој категорији. Он објашњава да су то „речи чији је задатак да ствари учине мање или више неодређеним” (ibid.: 471). Семантичку анализу оградe *sort of* / с. *донекле* овај аутор приказује овако (ibid.):

- (16) (a) A robin is **sort of** a bird. (False – it is a bird, no question about it) / с. Црвендаћ је **донекле** птица. (Неистинито – то је птица, без поговора)
- (б) A chicken is **sort of** a bird. (True, or very close to true) / с. Пиле је **донекле** птица. (Истинито, или скоро истинито)
- (в) A penguin is **sort of** a bird. (True, or close to true) / с. Пингвин је **донекле** птица. (Истинито, или скоро истинито)
- (г) A bat is **sort of** a bird. (Still pretty close to false) / с. Слепи миш је **донекле** птица. (Прилично близу неистинитог)
- (д) A cow is **sort of** a bird. (False) / с. Крава је **донекле** птица. (Неистинито)

У горе наведеним исказима ‘модификатор предиката’ *sort of* / с. *донекле* има функцију да означи до ког нивоa црвендаћ, пиле, пингвин, слeпи миш и крава припадају категорији птица, па самим тим и да утиче на истинитост исказа. Функцију да означи степен припадности овој категорији могу имати, између осталих, и оградe *typical* / с. *типичан* и *in essence* / с. *у суштини*. На пример (ibid.: 473):

- (17) A chicken is a **typical** bird. (false)
- (17с) Пиле је **типична** птица. (неистинито)
- (18) **In essence**, a chicken is a bird. (true)
- (18с) **У суштини**, пиле јесте птица. (истинито)

У својој студији Лејкоф је, пре свега, заинтересован за анализу ограда које се појављују унутар пропозиционог садржаја као што су: *kind of* / с. *на неки начин*, *loosely speaking* / с. *оквирно говорећи*, *relatively* / с. *релативно*, *strictly speaking* / с. *строго говорећи*, *essentially* / с. *суштински*, *basically* / с. *у основи*, *par excellence* / с.

par excellence, very / с. веома, especially / с. нарочито, exceptionally / с. изузетно, literally / с. дословно, often / с. често, almost / с. скоро, in a sense / с. у извесном смислу, so to say / с. тако рећи, actually / с. заправо, really / с. заиста итд. Међутим, он помиње и запажање Робин Лејкоф (Robin Lakoff) да одређени глаголи и синтаксичке конструкције представљају ограђене перформативе, те модификују илокуциону снагу исказа (Lakoff 1973: 490-491). На пример, исказом

(19) **I suppose (guess / think)** that Harry is coming.

(19с) **Претпостављам (мислим)** да Хари долази.

говорник ограђује тврдњу, док исказом

(20) Won't you open the door?

(20с) Зар нећете отворити врата?

‘умекшава’ свој захтев.

Нешто касније, Фрејзер (Fraser 1975, према Fraser 2010: 18) уводи термин *ограђени перформатив* (енг. *hedged performative*). Он сматра да модални глаголи попут *can / с. моћи, must / с. морати* и *should / с. требати* могу умањити илокуциону снагу говорног чина када се нађу испред перформативних глагола као што су *apologize / с. извинити се, promise / с. обећати* и *request / с. захтевати*. У том случају, модални глаголи имају функцију ограда. На пример:

(21) **I should** apologize for running over your cat.

(21с) **Требало би** да се извиним што сам прегазио/ла Вашу мачку.

(22) **I can** promise that I will never again smoke grass.

(22с) **Могу** да обећам да више никада нећу пушити траву.

(23) **I must** request that you sit down.

(23с) **Морам** затражити од Вас да седнете.

Даљем развоју појма *ограда* доприносе и аутори Принс, Фрејдер и Боск (Prince, Frader and Bosk 1982, према Fraser 2010: 19-20). Они праве јасну разлику између два типа ограђивача: *апроксиматора* (енг. *approximators*) и *штитова* (енг. *shields*). Први тип модификује сам пропозициони садржај, односно ниво припадности одређеног дела пропозиције некој категорији. Апроксиматори се даље

деле на *адаптори* (енг. *adaptors*) и *заокруживаче* (енг. *rounders*). Адаптори имају функцију да представе реалну ситуацију у односу на прототипичну као у следећим реченицама:

- (24) He also has a **somewhat** low interior larynx.
- (24c) Он, такође, има **некако** низак унутрашњи део гркљана.
- (25) She noticed that he was **a little bit** blue.
- (25c) Приметила је да је **мало** помодрео.

У ову групу спадају следећи изрази: *somewhat, sort of, almost describable as, some, a little bit...* / с. *некако, донекле, може се описати као, неки, мало* и сл. Са друге стране, заокруживачи приказују ситуацију као приближну оној коју представља модификовани израз. На пример:

- (26) His weight was **approximately** 3.2 kilograms.
- (26c) Био је тежак **око** 3,2 килограма.
- (27) The baby's blood pressure was **something** between forty and fifty.
- (27c) Крвни притисак бебе је био **негде** између четрдесет и педесет.

Функцију заокруживача могу имати изрази као што су: *about, approximately, something around...* / с. *око, отприлике, нешто око* итд.

Штитови, као други тип ограђивача, имплицирају недостатак говорникове потпуне опредељености према истинитости пропозиционог садржаја. Они се даље деле на *штитове веродостојности* (енг. *plausibility shields*) и *штитове одговорности* (енг. *attribution shields*). У функцији штитова веродостојности се могу појавити следећи изрази: *I think, I take it, probably, as far as I can tell, right now, I have to believe, I don't see that...* / с. *мислим да, претпостављам да, вероватно, колико ја могу да тврдим, тренутно, верујем, не видим да...* Они изражавају говорникову сумњу у истинитост пропозиције. На пример:

- (28) **As far as I can tell**, you don't have anything to lose by taking that path.
- (28c) **Колико ја могу да тврдим**, нећете ништа изгубити ако будете одабрали тај пут.

Штитови одговорности, пак, преносе одговорност са говорника на неку другу особу као у следећим исказима:

- (29) He was not very ill, **according to her estimates**.
- (29c) **Према њеној процени**, он није био тешко болестан.
- (30) There was no reason to worry, **as far as anyone knew**.
- (30c) **Као што су сви знали**, није било разлога за бригу.

Сличну поделу ограда врши и Хублер (Hübler 1983, према Markkanen and Schröder 1997), који прави разлику између *нејасних израза* (енг. *understatements*) и *ограда* (енг. *hedges*). Наиме, Хублер сматра да постоје две врсте неодређености: *фрастичка* (енг. *phrastic*) и *неустичка* (енг. *neustic*). Фрастичка неодређеност се може појавити унутар пропозиционог садржаја и представља *нејасан израз* као у реченици

- (31) It is **a bit** cold in here.
- (31c) Овде је **помало** хладно.

Са друге стране, неустичка неодређеност се односи на говорников став према валидности пропозиције и има функцију *ограде*. На пример:

- (32) It is cold in Alaska, **I suppose**.
- (32c) **Претпостављам** да је хладно на Аљасци.

Значајан допринос развоју ограда дају Браунова и Левинсон (Brown and Levinson 1987) који оградавање анализирају у оквиру своје теорије учтивости, о чему ће бити више речи у одељку 2.1.6. Наиме, *индивидуалистички* и *интегративни образ* (енг. *negative and positive face*) представљају централне појмове ове теорије. Индивидуалистички образ карактеришу потреба за очувањем територије, личне својине, као и право на слободу и неометано деловање, док интегративни образ подразумева жељу појединца да буде прихваћен, признат, цењен и вољен од стране других. Уважавање потреба оба образа слушаоца изискује одређене модификације комуникативног чина. Један од начина модификације је, према речима ова два аутора, оградавање илокуционе снаге. На пример:

- (33) **I wonder if** father is coming.
- (33c) **Питам се** да ли отац долази.
- (34) I'll take you all out to dinner **if you'll let me**.
- (34c) **Ако ми дозволите**, одвео/ла бих вас све на вечеру.
- (35) It's really beautiful, **in a way**.
- (35c) Заиста је прелепо, **на неки начин**.

Марканен и Шредер (Markkanen and Schröder 1989; 1992, према Markkanen and Schröder 1997) иду корак даље и дефинишу ограђивање као реализацију интерактивне, односно комуникативне стратегије. Бавећи се анализом научних текстова, они ограде виде као модификаторе ауторове одговорности према истинсној вредности пропозиције, модификаторе тежине информације која се пружа или као став аутора према тој информацији. Такође, употребом ограда аутор може чак и сакрити свој став. Такво функционално гледиште имплицира да било који језички израз може имати улогу ограде у зависности од „комуникативне ситуације или ко-текста“. Ослањајући се на анализу научних текстова, ова два аутора истичу да се у функцији ограда, поред модалних глагола, прилога и партикула могу појавити употреба или изостављање одређених заменица, употреба безличних израза, пасивне и друге конструкције без субјекта, као и одређена реторичка и стилистичка средства. Оваква дефиниција ограда усмерава пажњу на битан аспект комуникативног понашања.

Фрејзер (Fraser 2009; 2010), пак, разликује два типа ограђивања. Први тип, *пропозиционо ограђивање* (енг. *propositional hedging*), овај аутор дефинише као реторичку стратегију којом говорник, користећи језичко средство, може сигнализирати недостатак посвећености потпуној семантичкој припадности одређеног израза некој категорији. На пример, реченице

- (36) He's really **like** a geek.
- (36c) Он је заиста **као** неки чудак.
- (37) Peter's house is **almost** 100 feet wide.
- (37c) Петрова кућа је широка **скоро** 30 метара.

садрже ограђивање унутар самог пропозиционог садржаја. Овде спадају, према Фрејзеровим речима, неке од Лејкофових (1973) ограда, *апроксиматори* (Prince *et al.* 1982) и *нејасни изрази* (Hübler 1983). Пропозиционе ограде укључују (Fraser 2009: 204):

about / с. око, *actually* / с. заправо, *almost* / с. скоро, *approximately* / с. приближно, *as it were* / с. као да је, *basically* / с. у основи, *can be viewed as* / с. може се посматрати као, *crypto-* / с. крипто-, *especially* / с. нарочито, *essentially* / с. у суштини, *exceptionally* / с. изузетно, *for the most part* / с. већим делом, *generally* / с. генерално, *in a manner of speaking* / с. како би се рекло, *in a real sense* / с. у правом смислу, *in a sense* / с. у извесном смислу, *in a way* / с. на неки начин, *kind of* / с. некако, *largely* / с. углавном, *literally* / с. дословно, *loosely speaking* / с. оквирно говорећи, *more or less* / с. мање или више, *mostly* / с. већином, *often* / с. често, *occasionally* / с. повремено, *on the tall side* / с. преко, *par excellence* / с. пар екселанс, *particularly* / с. нарочито, *pretty much* / с. прилично, *principally* / с. пре свега, *pseudo-* / с. надри-, *quintessentially* / с. суштински, *rather* / с. радије, *real* / с. прави, *really* / с. заиста, *regular* / с. стални, редован, *relatively* / с. релативно, *roughly* / с. отприлике, *so to say* / с. такорећи, *somewhat* / с. некако, *sort of* / с. донекле, *strictly speaking* / с. строго говорећи, *technically* / с. технички гледано, *typically* / с. типично, *very* / с. веома, *virtually* / с. практично

Други тип ограђивања представља *ограђивање говорног чина* (енг. *speech act hedging*). Оваквом реторичком стратегијом, како Фрејзер наглашава, говорник може сигнализирати недостатак потпуне посвећености снази говорног чина. На пример:

(38) Come over here, **can you**?

(38с) **Можете ли** доћи овамо?

- (39) **I guess I should** leave now.
- (39с) **Претпостављам** да **би** сада **требало** да одем.
- (40) That type of comment isn't made around here. [Agentless passive]
- (40с) Такав коментар није дат овде. [Пасив без субјекта]

Овај аутор примећује да *штитови* (Prince *et al.* 1982) и *ограде* (Hübler 1983) припадају овом типу оградивања.

У функцији оградивача говорног чина могу се појавити (Fraser 2009: 204-205):

а) безличне заменице

- (41) **One** just doesn't do that.
- (41с) **То** се, напросто, не ради.

б) погодбени везници (*although, though, while, whereas, even though, even if ... / с. иако, док, чак иако...*)

- (42) **Even though** you dislike the beach, it's worth going for the view.
- (42с) **Иако** не волите плажу, вреди отићи због погледа.

в) оградени перформатив

- (43) I **must** ask you to sit down.
- (43с) **Морам** Вас замолити да седнете.

г) индиректни говорни чинови

- (44) Could you speak a little louder?
- (44с) Можете ли говорити мало гласније?

д) уводни изрази (*I believe, to our knowledge, it is our view that, we feel that... / с. верујем, према нашим сазнањима, наш став је да, осећамо да...*)

- (45) **I believe** that he is here.
- (45с) **Верујем** да је он овде.

ђ) модални прилози (*perhaps, possibly, probably, practically, presumably, apparently...* / с. *можда, могуће, вероватно, практично, по свој прилици, очигледно...*)

(46) I can **possibly** do that.

(46с) **Вероватно** бих могао/ла то да учиним.

е) модални придеви (*possible, probable, unlikely...* / с. *могуће, вероватно, невероватно...*)

(47) **It is possible** that there is no water in the well.

(47с) **Могуће је** да нема воде у бунару.

ж) модалне именице (*assumption, claim, possibility, estimate, suggestion...* / с. *претпоставка, тврдња, могућност, процена, предлог...*)

(48) **The assumption** is that you are going to go.

(48с) **Претпоставка** је да ћете отићи.

з) модални глаголи (*might, can, would, could...*)

(49) John **might** leave now.

(49с) Џон **би могао** отићи сада.

и) епистемички глаголи (*seem, appear, believe, assume, suggest, think...* / с. *изгледати, чинити се, веровати, претпоставити, предложити, мислити...*)

(50) **It seems** that no one wants to go.

(50с) **Изгледа** да нико не жели да иде.

ј) негација

(51) **Didn't** Harry leave? [I think Harry left]

(51с) **Зар** Хари **није** отишао? [Мислим да је Хари отишао]

(52) **I don't think** I'm going. vs. I'm not going. [Former hedges the meaning of latter]

(52c) **Мислим** да нећу ићи. насупрот Не идем. [Први исказ ограђује значење другог исказа]

к) упитне фразе

(53) He's coming, **isn't he?**

(53c) Он долази, **зар не?**

л) парентетичка конструкција

(54) The picnic is here, **I guess.**

(54c) Излетиште је овде, **рекао/ла бих.**

љ) погодбена клауза

(55) **If true**, we're in deep trouble.

(55c) **Ако је то истина**, у великој смо невољи.

м) пасивна конструкција без субјекта

(56) Many of the troops were injured.

(56c) Многи војници су рањени.

н) погодбени субординатори (*unless, as long as, so long as, assuming that, given that...* / с. *уколико не, све док, докле год, под претпоставком да, с обзиром на...*)

(57) **Unless** the strike has been called off, there will be no trains tomorrow.

(57c) **Уколико** се штрајк **не** обустави, сутра неће бити возова.

њ) прогресивна форма

(58) I **am hoping** you will come.

(58c) **Надам се** да ћете доћи.

о) тентативна инференција

(59) The mountains **should be** visible from here.

(59c) Планине **би требало** да се виде одавде.

п) погодбена клауза која имплицира дозволу (*if you don't mind my saying so, if I may say so* / с. *ако смем да приметим, ако могу тако да се изразим*)

(60) **If you don't mind me saying so**, your slip is showing.

(60с) **Ако смем да приметим**, види Вам се комбинезон.

р) погодбена клауза као металингвистички коментар (*if that's the right word* / с. *ако могу тако да се изразим*)

(61) His style is florid, **if that's the right word**.

(61с) Његов стил је китњаст, **ако могу тако да се изразим**.

с) погодбена клауза која изражава несигурност у вези са вањезичким знањем које је неопходно за правилну интерпретацију исказа (*if I'm correct, in case you don't remember* / с. *ако не грешим, у случају да се не сећаме*)

(62) Chomsky views cannot be reconciled with Piaget, **if I understand him correctly**.

(62с) Ставови Чомског се не могу поклопити са ставовима Пијажеа, **ако сам добро схватио/ла**.

т) металингвистички коментари (*strictly speaking, so to say, exactly, almost, just about, if you will...* / с. *строго узевши, такоређи, тачно, скоро, готово, ако тако желите...*)

(63) He has an idea, a hypothesis, **if you will**, that you may find interesting.

(63с) Он има идеју, хипотезу, **ако тако желите**, која Вам се може учинити интересантном.

Овакав хронолошки преглед различитих приступа анализи појма ограда, који свакако није дефинитиван и коначан¹⁶, има за циљ да представи комплексност и слојевитост овог језичког проблема. Као што је приказано, почевши од логике и семантике, ограде врло брзо постају предмет истраживања како прагматике тако и

¹⁶ О оградама пишу још и Zuck and Zuck 1986; Skelton 1988; Taylor 1989; Clemen 1997; Crompton 1997; Varttala 1999; Wilamova 2005; Martin Martin 2008 итд.

анализе дискурса. Може се такође приметити да долази и до проширења самог значења појма. Наиме, на почетку оградe су подразумевале само модификаторе који се појављују унутар пропозиционог садржаја (Lakoff 1973). Нешто касније, под овим појмом се убрајају и језичка средства која модификују цео говорни чин (Fraser 1975, 2009, 2010; Prince *et al.* 1982; Hübler 1983; Brown and Levinson 1987; Markkanen and Schröder 1989, 1992).

2.1.4. Ограђивање и ублажавање

Ублажавање (енг. *mitigation*) се може посматрати као подврста *ограђивања*, јер представља редуковање илокуционе снаге само оних говорних чинова који имају непожељне ефекте на слушаоца (Fraser 1980). На пример, послодавац може свом запосленом саопштити да је отпуштен на једноставан и директан начин (Fraser 1980: 341):

(64) You're fired.

(64c) Отпуштени сте.

Међутим, постоји и алтернативно решење и то кроз слабљење снаге говорног чина, чиме говорник ублажава „непожељне ефекте које исказ има на слушаоца“ (ibid.). Сходно томе, послодавац може рећи:

(65) It is my unpleasant task as Vice President for Personnel to bring you the bad news that we are no longer able to retain you in our employ.

(65c) Имам непријатан задатак да Вам као потпредседник кадровске службе саопштим лошу вест да више нисмо у могућности да Вас задржимо у радном односу.

На овај начин говорник истовремено модификује како илокуциону снагу тако и перлокуциони ефекат говорног чина (ibid.).

Потребно је направити разлику између две врсте ублажавања: *ублажавање у интересу говорника* (енг. *self-serving mitigation*) и *алтруистичко ублажавање*

(енг. *altruistic mitigation*) (ibid.: 344-345). Први тип ублажавања се може илустровати ситуацијом у којој доктор саопштава дијагнозу свом пацијенту:

- (66) Difficult as it is to believe, given your life-style, the analysis shows you have a social disease.
- (66c) Иако је тешко поверовати, с обзиром на Ваш стил живота, анализа показује да имате венеричну болест.

Оваквим исказом доктор жели да избегне одговорност за било какву импликатуру која може произаћи из чињеничног стања саме болести пацијента (ibid.).

Ублажавање у интересу слушаоца, односно алтруистичко ублажавање је карактеристично за саопштавање трагичних вести. У том случају говорник има за циљ да ублажи панику, страх или бол који ће се јавити код слушаоца након саопштавања вести.

Према речима Фрејзера (ibid.: 345-6), ублажавање се, пре свега, може реализовати кроз употребу индиректног говорног чина. Исказ

- (67) I hereby request that you leave.
- (67c) Овим путем тражим од Вас да одете.

представља директан, док искази

- (68) I must request that you leave.¹⁷
- (68c) Морам затражити од Вас да одете.

и

- (69) I would appreciate it if I were left alone.
- (69c) Био/ла бих Вам захвалан/на када бисте ме оставили самог/у.

илуструју индиректне говорне чинове. Овде Фрејзер наглашава један битан аспект употребе индиректног говорног чина као средства за ублажавање негативног

¹⁷ У овој реченици испред перформативног глагола *request* / с. *затражити* налази се модални глагол *must* / с. *морати*. Овакву појаву Фрејзер (Fraser 1975) именује *ограђени перформатив* (енг. *hedged performative*) и додаје да се таква конструкција дословно интерпретира као говорникова обавеза, што умањује снагу говорног чина.

ефекта: што је говорник мање експлицитан, то је слушалац активнији у напору да интерпретира исказ на прави начин, користећи како контекстуалне смернице (нпр. разговоре из прошлости, општу информисаност, идентитет говорника итд.) тако и релевантне принципе конверзације. „Међутим, тиме што повећава ‘напор’ да одреди говорникову намеру, он [слушалац] истовремено повећава своју одговорност за закључке који следе“ (ibid.: 346).

Такође, ослањајући се на запажања аутора Мерабијана и Винера (Mehrabian and Wiener 1966)¹⁸ у домену психотерапије, Фрејзер (Fraser 1980: 346-347) објашњава да се ублажавање говорног чина може реализовати и кроз дистанцирање говорника. Као пример наводи следећу секвенцу могућих исказа запосленог у контроли лета:

- (70) (a) I hereby request that you fasten your seat belts. / с. Овим путем захтевам од вас да вежете своје појасеве.
- (б) You are requested to fasten your seat belts. / с. Од вас се захтева да вежете своје појасеве.
- (в) The pilot requests that you fasten your seat belts. / с. Пилот захтева да вежете своје појасеве.
- (г) You are kindly requested to fasten your seat belts. / с. Од вас се љубазно захтева да вежете своје појасеве.
- (д) FAA regulations require that you fasten your seat belts. / с. Прописи Савезне управе за авијацију захтевају да вежете своје појасеве.
- (ђ) FAA regulations require that all passengers fasten their seat belts. / с. Прописи Савезне управе за авијацију захтевају да сви путници вежу своје појасеве.

¹⁸ Аутори Мерабијан и Винер (Mehrabian and Wiener 1966) кроз своје експерименте доказују да ‘близина’ у језичком смислу може сигнализирати говорникова позитивна осећања према слушаоцу или предмету говора (према Fraser 1980: 346-347). На пример, реченицом „John and I went to the movies last night“ / с. „Џон и ја смо ишли у биоскоп синоћ“ говорник изражава већу блискост и позитивна осећања према Џону него реченицом „I went to the movies last night with John“ / с. „Ишао/ла сам у биоскоп синоћ са Џоном“.

- (e) All passengers are required by FAA regulations to fasten their seat belts. / с. Од свих путника се захтева да по прописима Савезне управе за авијацију вежу своје појасеве.

У исказу (а) говорник кроз ‘близину’ у језичком смислу директно реферира како на себе тако и на своје слушаоце, при чему изражава ‘блискост’. Међутим, употреба пасивне конструкције (б), (г) и (е), укључивање ауторитета (пилот и прописи Савезне управе за авијацију) (в), (д), (ђ) и (е), као и употреба фразе *all passengers* / с. *сви путници* уместо *you* / с. *ви* у реченицама (ђ) и (е) доприносе стварању све веће дистанце између говорника и слушаоца. На овакав начин се, према Фрејзеровим речима (Fraser 1980: 347), реализује ублажавање у интересу говорника, јер је мало вероватно да ће путник свој гнев усмерити ка запосленом који је, чини се, само инструмент других у овом контексту.

Даље, говорник ублажавање свог исказа може остварити и кроз употребу уводних израза које Фрејзер назива *дисклејмерима* (енг. *disclaimers*) (ibid.: 347-8). Изразима као што су: *If I’m not wrong, ...* / с. *Ако не грешим, ...*, *Unless I misunderstood you, ...* / с. *Ако сам Вас добро разумео/ла, ...*, *Unless I heard it incorrectly, ...* / с. *Ако сам исправно чуо/ла, ...* говорник уводи своју главну мисао истичући могућност да је она погрешна. Клауза која следи после ових фраза скоро увек поседује илокуциону снагу констатације, суда, дијагнозе, критике и сл., па самим тим, бар у том контексту, има непожељан ефекат на слушаоца. На пример:

- (71) Unless I’m mistaken about the situation, you clearly are at fault.
(Criticism)
- (71с) Ако сам добро проценио/ла ситуацију, Ви очигледно нисте у праву. (Критика)

Такође, употребом уводних израза као што су *If you wouldn’t mind... / с. Ако немате ништа против...* или *If it’s not too much trouble... / с. Ако Вам не представља проблем...* говорник жели да ублажи илокуциону снагу директива који следи. На пример:

- (72) If you wouldn’t mind, sit down.
- (72с) Ако немате ништа против, седите доле.

Ублажавање се може реализовати кроз употребу *парентетичких глагола* (73) (Urmson 1952), о којима је већ било речи у одељку 2.1.3., као и кроз употребу упитних фраза (74). На пример (Fraser 1980: 348-349):

- (73) This is the right road, **I guess**.
(73c) Ово је прави пут, **претпостављам**.
(74) You were there, **weren't you?**
(74c) Били сте тамо, **зар не?**

Како Фрејзер истиче, ограда *technically* / *с. технички гледано* се, такође, може употребити као средство за ублажавање непожељног ефекта говорног чина. Он наводи пример пореског проценитеља који своју процену саопштава на следећи начин:

- (75) **Technically**, your home is a multiple family dwelling.
(75c) **Технички гледано**, Ваш дом обухвата више станова.

Овде ограда служи да се одговорност за непријатне ефекте које таква процена може имати на слушаоца пренесе са пореског проценитеља на оне који су прописали техничке критеријуме (ibid.: 349).

До апсолутног поклапања појма *ограђивања* и појма *ублажавања* долази кроз анализу ауторке Кафи (Caffi 1999). Она прави разлику између *ублажавања у ужем смислу* које је еквивалентно Фрејзеровој дефиницији *ублажавања и ублажавања у ширем смислу* које подразумева *слабљење, умањивање* (енг. *attenuation, weakening, downgrading, downtoning*) јачине говорног чина и покрива *ограђивање*. Анализирајући транскрипте разговора доктора и пацијента у италијанском језику, Кафи примећује да се ублажавање може реализовати у оквиру три реченичне компоненте: пропозиције, илокуционе снаге и деиктичког извора исказа. Сходно томе, она наводи три врсте ублаживача: *жбунове* (енг. *bushes*), *ограде* (енг. *hedges*) и *штитове* (енг. *shields*) (Caffi 1999: 888). Док жбунови имају за циљ да пропозициони садржај учине непрецизним и непотпуним

- (76) D. le do uno sciroppino da prendere. (GP)
'I'll give you a cough syrup+DIM'¹⁹

(Caffi 1999: 890)

ограде, пак, утичу на редуковање илокуционе снаге говорног чина

- (77) T. io le proporrei se vuole una medicina apposta per vedere se riesco a farla dormire.

P. hmm (PsV)

T. I'd propose, if you like, a special medicine, to see if I can make you sleep.

P. hmm²⁰

(Caffi 1999: 892-893)

У примеру (76) се у функцији жбуна појављује морфолошки наставак за деминутив, док се у функцији ограда у примеру (77) појављују ограђени перформатив *io le proporrei (I'd propose)*, консултативни израз *se vuole (if you like)*, као и финална клауза *per vedere se riesco a farla dormire (to see if I can make you sleep)* која исказује индивидуалистичку учтивост, јер се говорник обраћа слушаоцу као рационалном партнеру кога не може присилити да нешто уради уколико он то у потпуности не разуме (Blum-Kulka 1992: 267, према Caffi 1999: 893).

Као трећу врсту ублаживача Кафи наводи штитове који модификују деиктички извор исказа, *I-here-now (ego-hic-nunc)*. За разлику од жбунова и ограда који су најчешће лексички маркирани, код штитова до ублажавања долази на дубљем нивоу (нпр. на синтаксичком нивоу код пасивних конструкција или на морфолошком нивоу код промена првог лица једине у неко друго лице). Следећи пример илуструје 'non-ego' стратегију објективизације:

¹⁹ (76с) Доктор: даћу Вам један мали сируп за кашаљ. (преглед лекара опште праксе)

²⁰ (77с) Психотерапеут: предложио/ла бих Вам, ако желите, један посебан лек, да видимо да ли могу да Вас успавам.

Пацијент: хм (преглед психијатра)

(78) D. c'è un'iperplasia estrogenica – c'è scritto qui. (SV)
'there's an estrogenic hyperplasia – it is written here'²¹

(Caffi 1999: 896)

Овде извор исказа није говорник (доктор) већ неки други деперсонализовани извор чији се ауторитет не доводи у питање. На овај начин говорник редукује личну одређеност према датој дијагнози и избегава одговорност.

Кроз своју анализу Кафи поред социолошког (уважавања образа) истиче и психолошки аспект ублажавања. Она сматра да употреба жбунова и ограда има за циљ да створи својеврсну 'блискост' између говорника и саговорника, док употреба штитова имплицира говорничко 'дистанцирање'. На крају, Кафи закључује да ублажавање као комуникативна стратегија истовремено обједињује (микро)-лингвистичку, социолошку и психолошку димензију.

2.1.5. Принцип кооперативности и конверзациона начела

Наше вербалне размене се, како примећује Грајс (Grice 1975: 45-46), не састоје од неповезаних исказа, већ оне заправо, у најмању руку, представљају покушаје кооперативности међу учесницима интеракције при чему сваки од учесника донекле препознаје основни циљ или бар заједнички прихватљив правац разговора. Овај циљ или правац могу бити постављени од самог почетка (нпр. уводним питањем или предлогом за дискусију) или се могу развијати током саме интеракције. Одређени комуникативни потези би могли бити чак и неприкладни. Из свега овога произилази општи принцип, а то је *принцип кооперативности* (енг. *cooperative principle*) према коме је потребно да сваки од учесника у одговарајућем тренутку пружи адекватан допринос прихватајући циљ или правац говорне комуникације у којој учествује. Да би учесници у одређеној вербалној интеракцији

²¹ (78с) Доктор: овде пише да постоји естрогенска хиперплазија. (преглед лекара специјалисте)

били кооперативни, потребно је задовољити следећа конверзациона начела (конверзационе максиме)²²:

- 1) начело квантитета
 - допринос разговору нека буде што информативнији (за циљ тог разговора)
 - допринос нека не буде информативнији него што је потребно
- 2) начело квалитета
 - не говори оно за шта мислиш да је неистинито
 - не говори оно за шта немаш одговарајуће доказе
- 3) начело релације (односа)
 - допринос разговору нека буде релевантан
- 4) начело начина
 - избегавај нејасне изразе
 - избегавај двосмисленост
 - буди кратак (избегавај непотребно фразирање)
 - говори методички по реду

Треба поменути да међу начелима влада хијерархијски ред, те да се начело квалитета налази на самом врху.

Под претпоставком да су говорник и саговорник кооперативни у одређеној комуникативној ситуацији, тј. да адекватно доприносе циљу и правцу исте, говорник се може односити према горе наведеним начелима на следеће начине:

1. говорник поштује начела на потпуно директан начин, што доводи до појаве *стандарних импликатура*²³. На пример:

А: Гладна сам!

Б: Ручак је у рерни.

Овде Б својим исказом показује изузетну кооперативност. Пре свега, придржава се начела релације, јер прихвата А-ов циљ – пронаћи начин да утоли глад. Поред тога,

²² Грајс напомиње да овај попис конверзационих начела (максима) свакако није коначан и дефинитиван.

²³ Овај термин уводи Левинсон 1984. године.

количином информације коју даје Б се придржава и начела квантитета. Истовремено, задовољено је начело квалитета, као и начело начина, јер без сувишних речи и нејасних израза Б пружа у датој ситуацији адекватну и тачну информацију.

2. говорник може нарушити начела користећи одређени израз који има функцију да наговести и истовремено ублажи ефекат нарушавања. Овакви изрази представљају *ограде*. У примеру

А: Где је Иван?

Б: Мислим да је у читаоници.

примећујемо да је Б кооперативан, односно да прихвата А-ов циљ разговора и жели да пружи свој допринос. Међутим, Б није сигуран у истинитост информације коју даје, тј. није сигуран да ли је Иван заиста у читаоници. Самим тим, долази до нарушавања начела квалитета. Да би то наговестио, Б употребом израза *мислим* на експлицитан начин свом саговорнику даје до знања да информација можда није тачна.

3. говорник може намерно и очито кршити начела. У оваквој ситуацији говорник привидно крши начела, али остаје кооперативан на дубљем нивоу. Такав исказ поред дословног значења преноси и имплицитно значење. На пример, у разговору два пријатеља

А: Хоћеш ли са нама вечерас до града?

Б: Ујутру имам јако битан састанак.

Б-ов одговор на постављено питање на први поглед крши начело релације. А може схватити да је Б некооперативан и да не жели учествовати у разговору или да је Б кооперативан, али да значење треба потражити на неком дубљем нивоу. Знајући да је Б кооперативан и јако одговоран што се посла тиче, те да излазак у град подразумева повратак кући у раним јутарњим часовима и, поврх свега, знајући да Б зна да А све то зна, А може закључити да је Б имплицитно хтео рећи да не може ићи са њима до града, јер му је потребно да се добро наспава како би за битан пословни састанак био одморан и сконцентрисан. Оваква језичка појава

представља *конверзацијску импликатуру*²⁴ која поред дословног, конвенционалног значења преноси и друго значење, које није директно изражено исказом, а зависи од дословног значења, контекста, циљева, намере говорника и интерпретације слушаоца (Кордић 1991: 87).

Извођење конверзацијске импликатуре у одређеној вербалној комуникацији би се могло описати на следећи начин (Grice 1975: 50):

- 1) говорник је рекао p
- 2) нема разлога да се мисли како се говорник не придржава максима или бар кооперативног принципа
- 3) да би рекао p , говорник је морао мислити на q
- 4) и говорник и слушалац знају да се q мора претпоставити ако се сматра да се говорник понашао кооперативно
- 5) говорник није учинио ништа да слушаоца спречи да мисли q
- 6) може се закључити да је говорник изговарајући p заправо намеравао или бар дозволио слушаоцу да мисли q ; самим тим говорник је имплицирао q .

4. на крају, говорник може у потпуности игнорисати максиме конверзације и показати своју некооперативност.

2.1.6. Ограде као израз учтивости

2.1.6.1. Основни постулати теорије учтивости

С обзиром на то да је теорија учтивости коју су развили Браунова и Левинсон (Brown and Levinson 1978, 1987) веома комплексна, слојевита и опширна, у овом поглављу биће приказана само основна начела која доприносе бољем

²⁴ Овај термин уводи Грајс 1967. године (према Кордић 1991: 87).

разумевању предмета анализе ове тезе, тј. прагматичке функције ограда у дискурсу политичких интервјуа.

Централни појам ове теорије јесте *образ* или *лице* (енг. *face*) који представља јавну слику коју сваки компетентни, зрели појединац има у оквиру одређене друштвене заједнице. Уважавање међусобног образа јесте основни интерес учесника у комуникацији (Brown and Levinson 1987: 61). Иако је овај појам културолошки условљен, Браунова и Левинсон сматрају да су свест о постојању јавне слике о себи (образа) и друштвена потреба да се појединац усмери ка њој у току интеракције универзални.

Ова два аутора праве разлику између *индивидуалистичког образа* (енг. *negative face*) и *интегративног образа* (енг. *positive face*)²⁵. Индивидуалистички образ карактеришу потреба за очувањем територије, личне својине, као и право на слободу и неометано деловање, док интегративни образ подразумева жељу појединца да буде прихваћен, признат, цењен и вољен од стране других (Brown and Levinson 1987: 62).

Одређене врсте комуникативних чинова се, саме по себи, супротстављају потребама образа адресата (слушаоца) и/или говорника, те их Браунова и Левинсон називају *чиновима који угрожавају образ* (енг. *face threatening acts – FTA*)²⁶. Према томе, они праве разлику између чинова који угрожавају образ адресата и оних који угрожавају образ говорника.

Чинови који угрожавају образ адресата се даље деле на оне који нарушавају потребе индивидуалистичког и оне који нарушавају потребе интегративног образа. У прву групу спадају: наређења, захтеви, предлози, савети, подсетници, претње, упозорења, изливи јаких (негативних) емоција према адресату (нпр. мржња, гнев, пожуда) и сл., док се у другој групи налазе чинови као што су: критике, притужбе, прекори, увреде, контрадикторности, изазови, изливи јаких (неконтролисаних) емоција, непоштовање, помињање табу тема итд. Ова два

²⁵ Браунова и Левинсон (Brown and Levinson 1987: 285) у белешкама наводе да концепт и термини *интегративни* и *индивидуалистички образ / лице* произилазе из Дуркхајмеових 'позитивних и негативних обреда' (у *The Elementary Forms of the Religious Life*, 1915), делимично преко Гофмана (Goffman 1967; 1971; 1974; 1976; 1981).

²⁶ Овде појам *чина* укључује како вербалну тако и невербалну комуникацију (ibid.: 65).

аутора примећују да долази до „преклапања приликом овакве класификације, јер неки чиновни, сами по себи, угрожавају како индивидуалистички тако и интегративни образ (нпр. притужбе, прекидања, претње, снажни изливи емоција, захтевање личних података)“ (ibid.: 67).

Са друге стране, чиновни који нарушавају говорников индивидуалистички образ могу бити: изражавање захвалности, прихватање захвалности или извињења слушаоца, правдање, нерадо дата обећања и понуде и сл., док су извињења, прихватање комплимента, признање кривице или одговорности, изливи емоција (неконтролисан смех или плач) само неки од чиновна који директно угрожавају говорников интегративни образ.

У циљу уважавања међусобног образа током комуникативне ситуације, сваки рационалан појединац настојаће да избегне овакве чиновне или ће применити одређене стратегије како би се та опасност минимализовала. Другим речима, он узима у обзир (најмање) три потребе: (а) потребу да саопшти садржај чина који угрожава образ, (б) потребу да буде ефикасан или ургентан, и (в) потребу да уважи образ слушаоца. Под условом да (б) није важније од (в), говорник ће желети да умањи опасност свог комуникативног чина (ibid.: 68).

Одређени комуникативни чин може, пре свега, бити изведен *крајње директно* (енг. *bald on record*). Овакав чин у потпуности подлеже начелима (максимама) о којима говори Грајс (Grice 1975). Као интуитивни конверзацијски принципи ова начела омогућавају постизање максимално ефикасне комуникације. Поштујући овакве максиме интеракције говорник своју поруку саопштава на најдиректнији и најпрецизнији начин, избегавајући било какву врсту манипулације. На пример, очување образа може бити ирелевантно у ситуацији која представља опасност и оба учесника то знају

(79) Watch out!

(79c) Пази!

или, пак, у ситуацији у којој је комуникација оријентисана ка успешном извршавању одређеног задатка

(80) Give me the nails.

(80c) Додај ми те ексере.

Оваквом стратегијом говорник постиже ефикасност, сматрајући да су неке друге ствари битније од образа или да, заправо, у одређеној ситуацији његов чин нипошто не угрожава образ слушаоца (Brown and Levinson 1987: 72).

Говорник може ублажити потенцијалну опасност свог комуникативног чина кроз одређене модификације и додатке. Наиме, он је свестан потреба адресатовог образа и истовремено жели да их задовољи. У зависности од тога да ли говорник жели да уважи интегративни или индивидуалистички образ слушаоца он примењује *интегративну* (енг. *positive politeness*) или *индивидуалистичку учтивост* (енг. *negative politeness*) (ibid.: 69-70).

Интегративна учтивост је оријентисана ка потребама интегративног образа слушаоца. Другим речима, говорник се обраћа слушаоцу као равноправном члану, пријатељу, као особи чије су потребе и карактерне особине признате и пожељне (ibid.: 101-129). На пример:

(81) You always do the dishes! I'll do them this time.

(81c) Увек Ви перете судове! Овога пута ћу их ја опрати.

(82) Help me with this bag here, will you luv / son / pal?

(82c) Љубави / сине / друже, хоћеш ли ми помоћи око ове торбе овде?

(83) Now, have we taken our medicine? (doctor to patient)

(83c) А сада, јесмо ли попили наш лек? (доктор се обраћа пацијенту)

Индивидуалистичка учтивост, пак, третира потребе индивидуалистичког образа адресата, као што су жеља за слободом и неометаним деловањем. Говорник препознаје и уважава ове потребе и не жели да их нарушава. Овакву учтивост карактеришу скромност, формалност и уздржаност, што резултира израженом социјалном 'дистанцом' (ibid.: 129-211). На пример:

(84) I don't want to bother / interrupt you, but...

(84c) Не бих желео/ла да Вам сметам / Вас прекидам, али...

(85) We feel obliged to warn you that...

(85c) Осећамо обавезу да Вас упозоримо да...

(86) I did wonder whether you might...

(86c) Питао/ла сам се да ли бисте могли...

Чину који је изведен на *индиректан начин* (енг. *off record*) „није могуће приписати само једну јасну комуникативну намеру“, то јест „ако говорник жели да изведе чин угрожавања образа, али жели да избегне одговорност за исти, он то може урадити индиректно и препустити адресату да одлучи на који начин ће интерпретирати чин“ (ibid.: 211). Оваква стратегија се може језички реализовати кроз метафору, иронију, реторичка питања, таутологију, односно, све врсте назнака на оно што говорник жели да исказе, без директног изражавања, тако да је значење донекле дискутабилно. На пример:

(87) I washed the car again today.

(87c) Данас сам опет опрао/ла ауто.

(88) He who laughs last laughs longest.

(88c) Ко се задњи смеје најслађе се смеје.

На крају, говорник се може одредити и за стратегију *неизвршавања комуникативног чина*. У том случају он у потпуности избегава угрожавање образа слушаоца, али, истовремено, и не остварује жељену комуникацију (ibid.: 72).

2.1.6.2. Ограђивање као стратегија учтивости

Браунова и Левинсон (Brown and Levinson 1987) ограђивање посматрају и описују као једну од стратегија којима се постиже учтивост²⁷, посебно индивидуалистичка учтивост. Уважавање потреба индивидуалистичког образа слушаоца изискује одређене модификације комуникативног чина. Један од начина модификације је ограђивање илокуционе снаге (ibid.: 146-164). У примеру

²⁷ Они наводе петнаест стратегија којима се постиже интегративна и десет стратегија којима се постиже индивидуалистичка учтивост.

- (89) Close the window, if you want.
(89c) Затворите прозор, ако желите.

илокуциона снага наредбе је ублажена употребом кондиционалне (условне) клаузе *if you want* / с. *ако желите* која је у функцији ограде.

Даље, у оквиру индивидуалистичке учтивости могу се појавити и ограде које се односе на Грајсова начела (ibid.: 164-171). Па тако, ограде начела квалитета изражавају, пре свега, говорников став према истинитости пропозиционог садржаја. Изрази *I think / believe / assume...* / с. *мислим / верујем / претпостављам* и сл. показују да говорник не преузима потпуну одговорност за истиносну вредност пропозиције. Са друге стране, он може исказати и убеђеност у истинитост пропозиције кроз фразе као што су: *I absolutely deny / promise / believe that...* / с. *Апсолутно поричем / обећавам / верујем да...*

Кроз употребу ограда као што су: *roughly, more or less, approximately, all in all, so to speak, I'll just say, well, you know* / с. *грубо речено, мање или више, приближно, све у свему, такоређи, рекао/ла бих, па, знате* итд. говорник истиче да информација коју износи није баш најпрецизнија, те овакви изрази модификују начело квантитета.

У току комуникативне ситуације неретко долази до промене теме, што може угрозити образ слушаоца, јер се та промена интерпретира као наметање. С обзиром да долази до нарушавања начела релевантности, говорник може употребити ограде које наглашавају промену тока интеракције и донекле представљају извињење. На пример:

- (90) Now is probably the time to say...
(90c) Вероватно је сада време да кажем...
(91) I might mention at this point...
(91c) Можда би у овом тренутку требало да напоменем...

Такође, у ову групу спадају и ограде које се односе на релевантност саме сврхе говорног чина:

(92) I don't know whether you're interested, but...

(92c) Не знам да ли сте заинтересовани, али...

Ограде које се односе на начело начина укључују следеће изразе: *What I meant was...*, *More clearly...*, *To put it more simply...* / с. *Оно што сам мислио/ла је...*, *Да буде јасније...*, *Да поједноставим...*, као и фразе које испитују да ли слушалац на прави начин прати говорников дискурс: *you with me?*, *is that clear?*, *see?* / с. *пратите ме?*, *јасно?*, *видите?* и сл.

Браунова и Левинсон истичу постојање ограда које директно наговештавају нарушавање потреба образа, те се односе на стратегије учтивости (ibid.: 171-172). Ту спадају ограде као што су: *frankly, to be honest, I hate to have to say this, but...*, *I must say...* / с. *искрено, да будем искрен/а, мрзим што ово морам рећи, али..., морам рећи...* Овакви изрази, чини се, имплицирају да би оно што је речено директно прикладније било рећи индиректно или не рећи уопште.

Иако се оgraђивање, пре свега, везује за уважавање потреба индивидуалистичког образа, оно се може појавити као стратегија којом се постиже и интегративна учтивост (ibid.: 116-117). Наиме, уважавање потреба интегративног образа подразумева, између осталог, и избегавање неслагања о одређеној теми. У том случају, говорник може оградити своје мишљење или став на следећи начин:

(93) It's really beautiful, **in a way**.

(93c) Заиста је прелепо, **на неки начин**.

(94) You really should **sort of** try harder.

(94c) Заиста би требало **некако** мало више да се потрудите.

На самом крају, ова два аутора (ibid.: 172) објашњавају да већина језичких ограда може бити замењена прозодијским или кинезичким средствима како би се изразила тентативност у току вербалне интеракције. Они примећују да подигнута обрва, мрштење, одређени уздаси, паузе, висок тон и сл. у многим културама показују говорников став према ономе што изговара и отворено указују на присуство комуникативног чина који може угрозити образ.

2.1.7. Класификација ограда у овој тези

Ослањајући се на принцип кооперативности (Grice 1975), као и на теорију учтивости (Brown and Levinson 1987) у овој тези биће примењена следећа класификација ограда:

- (1) ограде у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације
 - а) ограде које нарушавају начело квантитета
 - б) ограде које нарушавају начело квалитета
- (2) ограде у функцији избегавања одговорности

Приликом анализе интервјуа који чине предметни корпус примећено је да политичари теже да буду крајње кооперативни, тј. да максимално допринесу циљу самог интервјуа, а то је што прецизнији и веродостојнији одговор на питања новинара зарад задовољења потребе за адекватним информацијама од стране јавности. Иако се труде да испоштују сва начела конверзације (начело квантитета, квалитета, релације и начина), у примерима из корпуса запажено је да политичари неретко пружају информације које су непрецизне и непотпуне и на тај начин нарушавају начело квантитета. Исто тако, они су врло често несигурни у истинитост својих тврдњи, те долази и до нарушавања начела квалитета. Узрок томе може бити недостатак адекватних, прецизних или проверених информација како из субјективних тако и из објективних разлога. Да би нагостили кршење поменутих начела, политичари користе различите прагматичке ограде. Употребом ових ограда они остварују индивидуалистичку учтивост, јер чувају свој образ у случају да се оно што су рекли испостави као неистинито (Brown and Levinson 1987).

Примећено је такође да политичари имају потребу да приликом разговора са новинарима заштите себе и кад кад избегну одговорност за оно што изговоре. Другим речима, с обзиром на то да одређена политичка функција подразумева својеврсну друштвену одговорност, политичари су јако обазриви при изношењу својих ставова. Употребом ограда којима избегавају одговорност они желе да заштите свој индивидуалистички образ и избегну евентуалне критике и оптужбе.

Овде треба поменути да се дискурс политичара у анализираном корпусу углавном састоји од констатација које припадају класи *репрезентатива* (Searle 1976). Илокуциона снага репрезентатива се огледа у односу који говорник има према истинитости пропозиционог садржаја. Што је говорник несигурнији у фактивност пропозиције, то је илокуциона снага таквог говорног чина слабија. Употребом ограда у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације и употребом ограда у функцији избегавања одговорности политичари истовремено редукују илокуциону снагу својих исказа.

2.2. Дискурс политике

2.2.1. Политички дискурс и политичка когниција

Основни циљ ван Дајкове (van Dijk 2002б) теорије јесте да објасни везу између политичког дискурса и политичке когниције. Другим речима, овај аутор покушава да повеже индивидуалну јединственост и варијетете дискурса и интеракције са једне и заједничке друштвене репрезентације политичких група и институција са друге стране (ibid.: 203).

Ван Дајк (ibid.: 207-8), пре свега, објашњава да су сви когнитивни процеси и репрезентације смештени у апстрактну менталну структуру која се зове *меморија*. Она се даље дели на *краткорочну (радну)* и *дугорочну меморију*. У краткорочној меморији се одвија процес обраде информација (нпр. перцепција, разумевање и стварање дискурса, праћење интеракције итд.) уз ослањање на знање из дугорочне меморије.

Дугорочну меморију, пак, чине *семантичка (социјална)* и *епизодична меморија*. У семантичкој меморији се налази *заједничко знање одређене културе* (енг. *common ground knowledge*). Оваква културолошка когниција је објективна и представља „основ целокупне интеракције и комуникације у оквиру једне друштвене заједнице и углавном је пресупонирана у дискурсу“ (ibid.: 218). Њу чине заједничка ‘фактуална веровања’, вредности и норме које се могу мењати кроз историју.

Такође, у семантичкој меморији се налази и знање у оквиру одређене друштвене групе (нпр. научни кругови, политичке партије, религиозне групе и сл.). Овакво друштвено знање је, како истиче ван Дајк, објективно и неоспорно само на нивоу групе. То су заправо „веровања која нису доказана као истинита према истиносним критеријумима опште културе или других друштвених група (што не значи да су са апстрактне ‘универзалне’ тачке гледишта таква веровања нетачна)“ (ibid.: 219). Когниција у оквиру групе је евалуативна и (интер)субјективна и чине је различита мишљења организована у ставове у чијој основи лежи одређена

идеологија (нпр. национализам, етноцентризам, демократија, расизам итд.). Овде ван Дајк помиње и *историјско знање* (енг. *historical knowledge*) које обухвата како лично (конкретно) тако и друштвено (опште) знање. То може бити знање о конкретним историјским догађајима као што су Холокауст, грађански рат у Босни и сл. (ibid.: 220).

Спону између семантичке и краткорочне меморије представља епизодична меморија. Ту се налазе *ментални модели* (енг. *mental models*). Они интегришу нову информацију (нпр. из разумевања текста и посматрања одређене комуникативне ситуације), фрагменте ранијег искуства (старе моделе), опште карактеристике личности, као и заједничке друштвене информације (нпр. културолошко знање или веровања у оквиру одређене групе). Другим речима, модели представљају „срж сучеља друштвеног и индивидуалног“ (ibid.: 210).

Овде треба направити разлику између два типа менталних модела: *модела догађаја* (енг. *event models*) и *модела контекста* (енг. *context models*). Модел догађаја подразумева субјективну интерпретацију одређене теме или догађаја о коме се говори, док модел контекста регулише прагматичку димензију политичког дискурса (ibid.: 227). Ван Дајк објашњава (ibid.: 216):

Док ментални модели догађаја представљају основу ‘садржаја’ или значења дискурса, модели контекста углавном контролишу не само шта ће се рећи већ и на који начин. То јест, они чине основу прагматичких и стилистичких карактеристика дискурса. [...] Они контролишу која ће ‘релевантна’ информација из модела догађаја бити укључена у семантичку репрезентацију текста.

Сходно томе, значење и форма политичког дискурса произилазе из међусобног утицаја заједничких друштвених репрезентација (знање, ставови и идеологије) и менталних модела (модел догађаја и модел контекста) (ibid.: 233).

Да би одређени дискурс био дефинисан као политички, потребно је да говорник буде у „професионалној улози политичара“ (van Dijk 2002a: 212).

Истовремено, дискурс мора бити произведен у одговарајућим институцијама као што су влада, парламент или политичке странке. Другим речима, дискурс је политички онда када „остварује одређени политички акт у политичкој институцији, као што су вођење владе, доношење закона, предизборна кампања и сл.“ (ibid.).

Дискурс, као несумњиво важан део политике, може представити нашу стварност како на прави тако и на погрешан начин (Fairclough 2006). Он може створити визије које (уз сагласност и изводљивост) мењају свет и у неким случајевима побољшавају живот људи, али истовремено може реторичким средствима „помутити“ стварност и идеолошки је прилагодити служењу „неправедним односима моћи“ (ibid.: 1). Такође, политичари неретко користе речи и реченице на емотиван начин, што представља „део њиховог циља да створе осећај блискости, да изазову емоције као што су страх, мржња или радост“ (Wilson 1990: 18-19). Сврха таквог језика је прикупљање политичких поена, као и навођење људи да поверују у одређене ствари, што указује на „прагматичко понашање“ у језику (ibid.).

2.2.2. Интервју

Дефиниција различитих жанрова политичког дискурса условљена је контекстом пре него текстом. Да би се описао и разумео одређени жанр, потребно је, пре свега, узети у обзир „контекст, односно менталну репрезентацију контекста (модел контекста)“ (van Dijk 2002б: 224). Контекст или комуникативна ситуација подразумевају одређене категорије као што су: општа сфера и дефиниција ситуације, време и место, околности, улоге учесника, циљеви, мишљења и емоције (ibid.: 216).

Оно што је карактеристично за интервју као један од жанрова политичког дискурса јесте подела улога учесника, а самим тим и специфична структура која се базира на секвенцама питање – одговор (Lauerbach 2007: 1392-1393). Наиме, са једне стране се налази представник медија који постављајући питања узима у обзир

оно што би скептично јавно мњење желело да зна. Са друге стране се налази политичар који, као представник одређене странке и учесник актуелног политичког догађаја, одговарајући на питања жели да створи што бољи публицитет. Резултат оваквог дијалога јесте „мање или више контрадикторан интервју“ у коме „политичари бране своје ставове од новинара који заступају критичку јавност“ (Lauerbach 2007: 1393-1394).

Интервју представља комплексан комуникативни феномен чија је основна карактеристика борба за власт кроз обликовање јавног мњења (Khalida *et al.* 2013). Он подразумева “текст, као вербални резултат говора, који је контекстуално-ситуациони и социо-културолошки са посебним језичким средствима која остварују циљеве дискурса“ (ibid.: 418-419).

3. ПРАГМАТИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА И КОНТРАСТИРАЊЕ ОГРАДА У ПОЛИТИЧКИМ ИНТЕРВЈУИМА У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

О нераскидивој вези између прагматике и семантике као две лингвистичке дисциплине су писали многи аутори (Austin 1965, Searle 1969, Grice 1975, Leech 1983, Brown and Levinson 1987). Сви они су сагласни у томе да се до правог значења неког исказа може доћи само ако се пође од основног и концептуалног значења (семантика) и њему се придода контекст одређене комуникативне ситуације, намере и улоге говорника и слушаоца (прагматика). Овакав комплементаристички приступ биће примењен и у овој тези. Наиме, није могуће утврдити прагматичку функцију ограда ако се не спроведе семантичка анализа овог језичког феномена. Потребно је кренути од тога *шта је политичар конкретно рекао* да би се дошло до тога *шта је заправо тиме хтео рећи*.

У наредним одељцима биће представљен детаљан прагматичко-семантички опис и попис ограда у интервјуима на енглеском и српском језику које помажу политичарима да реализују своје комуникативне намере. На крају сваког одељка биће приказани резултати који произилазе из независне контрастивне анализе средстава за изражавање прагматичких ограда у оба језика. Ова анализа има за циљ да уочи сличности и разлике у реализацији ограда на следећа три нивоа:

- прагматичком
- семантичком
- формалном, односно морфо-синтаксичком.

3.1. Ограде у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације

3.1.1. Ограде које нарушавају начело квантитета

Према Грајсовим речима, начело квантитета гласи:

- допринос разговору нека буде што информативнији (за циљ тог разговора)
- допринос нека не буде информативнији него што је потребно (Grice 1975: 45).

Поштовање овог начела имплицира да је говорник крајње кооперативан. Међутим, одговарајући на питања новинара политичари често пружају информације које су неодређене и непотпуне, што имплицира њихову несигурност у истинитост онога што говоре. Како би нагостили кршење поменуте максиме конверзације и сачували свој индивидуалистички образ у вербалној размени, они користе различите ограђиваче. Истовремено, ови ограђивачи утичу и на умањивање илокуционе снаге таквог говорног чина.

▪ Политички интервјуи на енглеском језику

У политичким интервјуима на енглеском језику у функцији ограда које указују на то да говорник пружа информацију која није прецизна и потпуна појављују се, пре свега: *almost, kind of, quite, relatively, somewhat*. Ове ограде се односе на семантичку категорију степена и модификују предикацију или неки њен део. Вршећи семантичку анализу, Кверк (Quirk *et al.* 1985: 597) прилоге, тј. субјункте попут *almost, kind of, quite* и *somewhat* именује *умањивачима* (енг. *downtoners*), јер утичу на атенуацију снаге глагола или предикације. У примеру

- (95) I.²⁸: Right, what about the political fall-out from this because it does seem that since the credit crunch has come, that perversely, kind of you

²⁸ I. – interviewer

know, normally Prime Minister's stock falls, your stock has risen. Election in 2009?

G. B.²⁹: I'm not thinking about that at all and in fact it's **almost** completely wrong to even consider this because what we are thinking about all the time is what we can do. Our undivided attention is on getting this problem sorted out. Look, I have, I'm here in a job where round the world, every country is facing problems. We've got to deal, in fact we've got to help lead the world out of these problems (interjection)

на апстрактној скали од 0 до 1, при чему 1 означава прототипични, односно централни део, док 0 означава периферни део неке семантичке категорије, ограда *almost* ситуацију описану у пропозицији

„it's completely wrong to even consider this (because what we are thinking about all the time is what we can do)“

представља као приближну прототипичној. Сходно томе, њена вредност би могла бити нешто мања од 1.

Ограда *kind of* у примеру

(96) I.: On the Brown brigade website, there are suggestions for a Scott Brown flag, that your election is bigger than D Day, that you are a beacon of light.

S. B.: [Brown laughs.] Anything else? Jeez. Well, it's certainly -- that's what I'm talking about, the enthusiasm has just been so wonderful and people have been so, I don't want to say cute, but they've been really just fun, they've been having fun, you know, making up these **kind of** interesting suggestions and I haven't been on the Brown Brigade [website] in a -- I haven't been on, even when we had the site I only just checked to make sure it was working, I'm not involved with it. But I certainly appreciate their kind thoughts.

²⁹ Списак интервјуисаних политичара на енглеском језику налази се у додатку на крају тезе.

врши атенуацију једног од елемената предикације, а то је придев *interesting*. Вредност овако модификованог дела пропозиције би могла бити око 0,5, јер је створена већа дистанца у односу на централни део семантичке категорије *interesting*.

На идентичан начин се понашају и ограде *quite*, *relatively* и *somewhat* у примерима (97-99):

(97) I.: What's the most valuable thing you've learned in 45 years of public life?

J. B.: You know, to refrain from making that some clever point 'cause it usually comes back to bite you. I've learned words like transformation or revolutionary almost always overstate. I understand a little better the system that we are embedded inside of and how difficult it is to make changes. In my inauguration I refer back to my father and what he said in his first inauguration. Everything we've talked about today was **quite** alive and contentious back in 1959. We do make progress, but there's a profound degree of continuity that shapes our lives for the good.

(98) I.: But if you have a fiscal stimulus tomorrow, which encourages people to spend, isn't there a danger that the same people who led to this crisis, ie. you know in the sub prime area in America and to a certain extent over here as well, that they'll spend more and they'll have more debt and that's what led to this crisis.

G. B.: Now if I, if I may put it this way. The assets that people have in Britain are far greater than any mortgage or other debts they have. I think it's often forgotten that people have built up wealth in housing and in other areas as a result of a **relatively** successful economy and whilst some people definitely may be over-stretched, the vast majority are people who've got assets that are worth a considerable amount of money and will return to be worth more as this financial problem is eased. And at the same time, have a capacity both to spend where necessary and want to see the economy moving forward. They have lost confidence in the banking system. My job is to (interjection)

I.: But what do you want to

G. B.: where markets fail, the job of government is to re-build that confidence.

(99) R. G.: [...] I was just at the NATO defense ministers meeting in Brussels. General McChrystal briefed in detail on the Marjah operation as well as on Kandahar. And the bottom line was progress is being made. It's **somewhat** slower than anticipated.

The Kandahar operation has actually been under way for a number of weeks, and so what is taking more time is the shaping of the environment before we actually engage with troops and so on. So I think that, you know, it is a - it is a tough pull, and we are suffering significant casualties. We expected that. [...]

Даље, ограде *basically* и *essentially* нарушавају начело квантитета, јер говорник пружа непотпуну информацију. У семантичком смислу, ове ограде покривају само примарна, односно основна својства модификованог елемента, па самим тим долази до удаљавања у односу на семантички прототип. На пример:

(100) R. L.: My view is that the US, while we were there, did a very good job of training up the Iraqi security forces. But since that time what we've seen is a hollowing out of the security forces by the Maliki government so that the professionalism that we in the international community worked so hard to train into the security forces, **basically** hollowed out by Maliki. So you're left with **basically** a military that's loyal to a prime minister instead of to the country. [...]

(101) I.: So the Tory critique is correct then; that this is a borrowing binge and we'll pay for it tomorrow in tax increases.

G. B.: No, it's completely wrong actually. The Conservative idea is do nothing now, leave people to face the storm, refuse to help them because **essentially** it's worst to take action than not to take action. [...]

Technically и *generally* такође указују на то да говорник пружа непотпуну информацију. Ове ограде означавају само један од аспеката са ког се може говорити о ситуацији описаној у пропозицији. Па тако, у примеру

(102) I.: You know, that right there. You misdefined it, it's three -- it's two consecutive quarters, not two consecutive months. So you're aware of that?

S. C.: Well, you know, that was in the heat of the moment there, Alan. What can I say? But the fact is that there was a dispute over the definition of **technically** what's a recession. But what I went on to say to Chris and what I went on to say that day in the conversation that the Democratic committee filmed me on was, was that I know times are tough in Georgia. People have been losing their jobs, where No. 5 in the country in foreclosures. [...]

исказ

*But the fact is that there was a dispute over the definition of **technically** what's a recession*

би се могао парафразирати као

*But the fact is that there was a dispute over the definition of what's a recession **from a technical point of view.***

Исто тако, у примеру

(103) I.: Okay, but what do you want people to do. Is it that you want people to be spending more money?

G. B.: What I want is an economy that's moving forward **generally.**

исказ

*What I want is an economy that's moving forward **generally***

би могао да се парафразира као

*What I want is an economy that's moving forward **from a general point of view.***

Посебну врсту ограда које наговештавају кршење начела квантитета чине изрази који се појављују у комбинацији са бројевима. Овде би се за такве изразе могао употребити термин *апроксиматори бројева* (Crystal and Davy 1975; Chanell 1994). Њихова основна функција је да искажу непрецизност (Chanell 1994). У интервјуима на енглеском језику врло је честа појава да су политичари непрецизни када су у питању године, месеци, проценти, новац итд. То се може илустровати следећим примерима:

(104) R. G.: [...] The Kandahar operation has actually been under way for a number of weeks, and so what is taking more time is the shaping of the environment before we actually engage with troops and so on. So I think that, you know, it is a - it is a tough pull, and we are suffering significant casualties. We expected that.

We warned everybody that would be the case last winter, that as we went into areas that the Taliban had controlled for **two or three years** that our casualties would grow, especially this summer.

But I think General McChrystal's message to the defense ministers was he is confident he will be able to demonstrate by December that we not only have the right strategy but that we are making progress.

(105) J. L.: [...] I said to General Petraeus today, "Don't hesitate, please, to make the case to the commander in chief, to Congress, if you feel it's justified that you actually need more troops, more American troops, here in the short run so that we can win here and not stretch this out over the long run.

I say one final word about this, Major. When President Karzai was in Washington **a month or so** ago, I met with him, and he and I had a very good talk about this deadline. And I think what the Afghans are looking for is an understanding not just about what happens next year but what happens after the war is won. [...]

(106) I.: But are those reports about...

R. G.: ... above the goals.

I.: ... about recruits going AWOL, about commanders stealing enlistees' salaries - is that true?

R. G.: There are - there are some, and there are instances of that, but there are also significant instances where we are - and a large number of examples where we are partnering with the Afghan army and where those operations are working, and that was what General McChrystal was briefing to the defense ministers.

The percentage of those partnered relationships, of those partnered operations, has gone from **somewhere around 40 percent six or eight months** ago to **about 75 or 80 percent** now.

(107) I.: How will it manifest itself then?

T. B.: That is a classic example of a change that's not to do with the private sector, but the primary care trusts which bring together groups of local GPs and others, they are able far more effectively to organise their system and get decent health care for people. By 2004, they will handle **something like 75%** of the entire NHS budget. That is a hugely radical change, but it is not in fact dependent on the relationship with the private sector. Having said that, I see no reason why you shouldn't break down barriers between the public and private sector and the voluntary sector.

(108) I.: Let me ask about some of what you have coming up. The state controllers say that the cost of health care for retired state workers has jumped to \$72 billion more than the state has to pay for it. So will you increase revenues or cut back on coverage?

J. B.: Well, we are going to ask the employees to start contributing to the funding of their retiree health care, and of course, the state will match that in some way. These are among a number of liabilities, like our pensions, like the pensions at the university and for the judges. We have lots of liabilities because those are the promises we've made, but we are a state that generates, in our private economy, **about \$2.2**

trillion every year. We expect it to grow. And my job is to make the core investments, make sure our services are up to the task, but at the same time to live within our means and balance the public and the private, the state and the local.

(109) I.: Is there another? Two from EMK staff?

S. B.: You have to check with Beth -- Beth Lindstrom's handling all that. But we're looking for people from all over, regardless of who they work for, Democrat, Republican, liberal, conservative, we want the best people who want to have an exciting opportunity. We have over 1,800 applications, resumes. It's phenomenal.

We have 33 openings and we've probably hired **a little under half of those**.

(110) I.: Let's turn to the gulf oil spill. Is there anything more the Pentagon could be doing either to help stop the spill or to prevent those millions of gallons of oil from washing up on the gulf coast?

R.G.: Not to my knowledge. We have offered whatever capabilities we have. We don't have the kinds of equipment or particular expertise. I have authorized the mobilization of **up to 17,500 National Guard troops** in the four states that are - that are most affected.

We have a standing offer. If there's anything people think we can do, we absolutely will do it.

Као што видимо из горе наведених примера (95 – 110) оградe *almost, kind of, quite, relatively, somewhat, basically, essentially, technically, generally* и апроксиматори бројева модификују пропозициони садржај и чине га непрецизним у семантичком смислу. Прагматички гледано, долази до кршења начела квантитета, јер политичар пружа информацију која је неодређена и непотпуна. Кршењем овог начела он показује да није сигуран у фактивност свог исказа, те реализује јасну комуникативну намеру, а то је жеља да сачува свој индивидуалистички образ у случају да се оно што је рекао испостави као неистинито.

Учесталост употребе ових ограда у интервјуима на енглеском језику се може и графички представити:

Табела 2: Фреквенција употребе ограда које нарушавају начело квантитета у политичким интервјуима на енглеском језику

ограде које нарушавају начело квантитета	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
almost	6	0,12
kind of	16	0,32
quite	7	0,14
relatively	6	0,12
somewhat	1	0,02
basically	8	0,16
essentially	2	0,04
technically	1	0,02
generally	2	0,04
апроксиматори бројева	37	0,74
укупно	86	1,71

▪ Политички интервјуи на српском језику

Што се тиче политичких интервјуа на српском језику, примећена је употреба следећих ограда које наговештавају кршење начела квантитета: *скоро*, *готово*, *на неки начин*, *донекле*, *практично*, *мање-више*, *релативно*, *отприлике*. Ограде *скоро* и *готово* у примерима

- (111) Р. Н.³⁰: Пре свега хоћу да кажем да смо ми изузетно задовољни оним што смо успели да урадимо протекле године – и то није нека самохвала, јер су и међународне институције оцениле да се прошле

³⁰ Списак интервјуисаних политичара на српском језику налази се у додатку на крају тезе.

године много постигло, **скоро** све оно што се раније обећавало и покушавало. Пре свега, у Народној скупштини је прошао нови, реформски закон о енергетици, при крају је процедура избора регулаторне Агенције за енергетику, донели смо енергетски биланс, усвојили смо стратегију енергетског развоја до 2015, после 13 година прикључили се поново у електроенергетски европски систем (западну интерконекцију УЦТЕ), пред потписивањем смо споразума о међународној енергетској заједници која ће бити трећа по снази у свету (Паневропска енергетска заједница), регулисани су и репрограмирани стари дугови за гас (Русија) и за нафту (Кина), итд. Значи, сустижемо деценијска закашњења и стабилизујемо производњу и услуге, а истовремено смо већ покренули и реформисање енергетског система.

и

- (112) С. В.: [...] У Србији постоји хиперпродукција ученика који су носиоци дипломе "Вук Караџић". Сваки седми мали матурант у Србији данас је вуковац, што је нереална ситуација коју нам потврђују и веома лоши резултати које остварујемо на ПИСА тесту. Оваква ситуација показује да су критеријуми оцењивања у појединим местима, односно школама или одељењима, знатно нижи и генерално неуједначени, па су нека деца неоправдано боље или лошије оцењена. Зато је потребан један екстерни тест, исти за читаву генерацију ученика, који би могао да објективно оцени знање које су стекли током осмогодишњег школовања.

У супротном се дешавају **готово** апсурдне ситуације да на пример, као 2013. године, 180 вуковаца конкурише за упис на природно-математички смер Треће београдске гимназије. Пошто се бодовање вршило искључиво на основу успеха у школи и на упис нису утицали резултати тестова, међу вуковцима није било могуће направити разлику и рангирати их. Проблем је разрешен тако што су сви они уписани у Трећу београдску гимназију, која иначе у

редовним околностима на овом смеру не би примила толико ђака, већ само 120. Отворена су нова одељења и ангажовани нови наставници, док је истовремено створен мањак у другим школама који би иначе био попуњен. [...]

са семантичке тачке гледишта, имају за циљ да представе ситуацију описану у пропозицији као приближну прототипичној, те њена вредност на апстрактној скали може бити близу 1. Нешто већу удаљеност у односу на централни део одређене семантичке категорије стварају оградe *на неки начин, донекле, практично, мање-више, релативно* и *отприлике* у следећим примерима:

(113) Б. Ђ.: Договорио сам се у име Владе са господином Томиславом Николићем око амандмана који је он хтео да предложи у име СРС-а, да би и посланици СРС-а гласали за ССП. Жао ми је што до тог договора до краја није дошло, јер Србија је и даље једина европска земља која нема национални консензус за улазак у ЕУ. Можда је за проевропски блок тако **на неки начин** комотније, јер увек можемо рећи "они су против уласка у ЕУ, а ми смо за", наравно, под условом да то не буде условљено нашим територијалним интегритетом. [...]

(114) Н.³¹: Али која је сада улога психолога? Може ли он или не може да "одложи" полазак детета у школу?

Т. К. Ц.: [...] Министарство је током последњих годину дана учинило много да школе прихвате разноврсну децу, да раде са њима квалитетно и да на тај начин постигну да сви они уче и осећају се добро. Постоје индивидуалне разлике, развој је веома динамичан на том узрасту. Није лако предвидети ток развоја на узрасту пред полазак у школу, јер дете може данас да буде графомоторно недовољно развијено, а да се кроз три месеца деси развојни скок и оно нагло узнапредује. У том смислу развој није предвидив. Најбољи начин које савремено школство познаје је да

³¹ Н. – новинар

се настава **донекле** индивидуализује, да се ради према потребама различите деце – то наше школе до сада нису чиниле у довољној мери.

(115) Н.: Када сте недавно позвали грађане на стрпљење и обећали да ћете преузети одговорност, да ли сте повукли границу након чијег преласка ћете предузети неке мере и какве би то мере биле?

Б. Т.: [...] У нашем окружењу нико није пре нас кренуо са мерама. Ово је већ други пакет мера који Србија доноси, а само је Румунија донела први пакет мера. Већина земаља је заокупљена политичким изборима. Румунију чекају председнички избори до краја године, Хрватска сада има локалне па након тога председничке изборе до краја године, Црна Гора је тек завршила парламентарне изборе, мађарска влада пада, у Чешкој је влада пала, балтичке земље су **практично** банкротирале, што је опасност која се надвила и над Мађарском, Македонија је управо завршила изборне циклусе... [...]

(116) Н.: Исто то смо већ имали раније: прво несташица, затим поскупљење, па интервенција из робних резерви и на крају интервентни увоз. Међутим, ни литар уља није увезен.

Р. Љ.: Зато што није баш било интереса за увоз, зато што је цена уља у региону **мање-више** слична, па онда док се плате трошкови транспорта то уље вам је скупље и трговци немају разлога да га увозе. Верујемда ће беспарински увоз уља већ као најава, ако ништа друго онда у психолошком смислу, утицати на ситуацију на тржишту. Гледали смо цене у окружењу и постоји могућност увоза из Босне и Мађарске, где уље има нижу цену од овдашње. Као држава, урадићемо све што можемо да бисмо спречили поремећаје које смо имали на тржишту када је реч о снабдевености уљем.

(117) Н.: Одакле основ за такав оптимизам?

М. Ц.: Ми смо последњих година имали стопу раста од око седам одсто, а сада планирамо три одсто, дакле двоструко мању, али за многе земље пожељну. С друге стране, развијене земље улазе у рецесију, али оне су у последње време имале **релативно** ниске стопе раста од два до три одсто. Поједностављено, и ми и они имаћемо сличан "дефицит раста", али ми остајемо изнад рецесије, због високе стопе раста коју смо претходно остварили. [...]

(118) М. Ц.: [...] Опозиција је поставила захтев за расправу о поверењу влади још пре споменутог споразума о Еулексу у Савету безбедности и верујем да би јој сада било лакше да је нашла неки други разлог за своју иницијативу. Опозиција је сада принуђена да даје изјаве које **отприлике** гласе: то што Еулекс неће спроводити план Мартија Ахтисарија и што ће он бити статусно неутралан, у суштини значи да је то признање независности Косова. Тај исказ је исти као када бих ја сада рекао: то што је опозиција затражила гласање о неповерењу влади јесте прави знак да она подржава владу!? Говорим о идентичности матрице размишљања.
Мислим да је покретање питања поверења Влади заправо прилика за Владу да покаже шта је досад учинила.

До нарушавања начела квантитета долази и употребом оградe *суштински*. Ова ограда удаљава модификовани део пропозиције од свог семантичког прототипа, јер покрива само његова примарна својства. На пример:

(119) Р. Н.: Део одговорности за цене енергената ће по новом закону о енергетици преузети регулаторна агенција. С тим у вези износим утисак да је летошње доношење тог закона некако прошло незапажено, мада је, по општој оцени, реч о једном модерном, према тржишним критеријумима конципираном закону – па вас молим да наше читаоце упутите у његове кључне новине...

Доиста је реч о Закону који садржи модерна европска решења и многе новине. Ја сам га једном назвао "бомба законом", јер он ће неке ствари темељно рашчистити. Прво бих истакао да он целовито регулише енергетску област, што до сада никад код нас није био случај. Затим, Закон **суштински** успоставља предуслове за формирање "тржишта енергије", што треба да рационализује целу област. Над тим тржиштем надзорну и контролну функцију имају нове или реосноване аутономне институције – то јест регулаторна Агенција за енергетику и Агенција за енергетску ефикасност – а њихова основна дужност је да штите интересе потрошача енергије. Такође је битно да овај закон даје правну основу за реорганизацију наших енергетских система, то јест јавних предузећа у енергетици.

Ограде као што су *строго говорећи, најшире схваћено и генерално* (120, 121 и 122) такође наговештавају кршење начела квантитета, јер, као што је већ поменуто, оне означавају само један од аспеката са ког се може говорити о ситуацији описаној у пропозицији, те информација остаје непотпуна:

(120) Н.: У време док радимо овај интервју, приводи се крају полагање завршних испита за основце. Тестови су током викенда дистрибуирани у пратњи полиције, што сте и сами окарактерисали као поражавајуће. Када можемо очекивати да завршни испит добије своју нормалну, коначну форму, која је првобитном реформом била предвиђена за ову годину?

С. В.: Завршни испит би требало да се развија заједно са жељеним променама исхода учења тако да, **строго говорећи**, не треба очекивати да дођемо до коначне верзије испита коју више никад нећемо мењати. Свакако, треба да смањујемо селекциону улогу испита и повећавамо значај евалуације као основе за унапређење учења.

(121) Н.: Да ли Србија лагано „клизи” у НАТО – због чега је војна сарадња са државама НАТО-а далеко интензивнија него са Русијом или другим државама изван алијансе?

Н. Р.: Мислим да је створена, и да се и даље одржава, потпуно погрешна слика у јавности у вези са питањем сарадње Србије и Северноатлантског савеза, нарочито са становишта, како ви кажете, „да Србија лагано ’клизи’ у НАТО”. Европске интеграције јесу један од најважнијих приоритета у раду Владе Србије, и у оквиру тих интеграција и питања у вези с безбедношћу Србије, **најшире схваћено**, имају веома важно место. [...]

(122) С. В.: [...] У Србији постоји хиперпродукција ученика који су носиоци дипломе "Вук Караџић". Сваки седми мали матурант у Србији данас је вуковац, што је нереална ситуација коју нам потврђују и веома лоши резултати које остварујемо на ПИСА тесту. Оваква ситуација показује да су критеријуми оцењивања у појединим местима, односно школама или одељењима, знатно нижи и **генерално** неуједначени, па су нека деца неоправдано боље или лошије оцењена. Зато је потребан један екстерни тест, исти за читаву генерацију ученика, који би могао да објективно оцени знање које су стекли током осмогодишњег школовања. [...]

И у овом делу корпуса запажена је тенденција политичара да буду нејасни, односно непрецизни када су у питању бројеви. На пример:

(123) Н.: Шта каже рачуница о односу трошкова и добити од укључења у ЕУ?

Б. Ђ.: [...] Рачуница је јасна, тренутно добијамо **око 200 милиона** евра годишње, а Србија као пуноправна чланица може да добије и до десет пута више – две милијарде евра. То нису неважне бројке, јер наш укупан буџет је око осам милијарди евра. Није неважно да ли ћемо две милијарде евра, и то за инфраструктуру, за инвестиције у пољопривреду, или за инвестиције у едукацију,

узимати из џепова наших грађана и привреде, или из буџета ЕУ. И то две милијарде евра, не једанпут, него сваке године.

- (124) Н.: Да ли сте задовољни садашњим решењем служења војног рока, прети ли опасност да се због малог броја војника који се обучавају у односу на ранија времена Војсци Србије све више и више смањује резервни састав, односно дугорочно ослаби систем одбране земље?

Н. Р.: [...] Оно што је посебно важно јесте то да Војска Србије има, поред бригада са професионалним саставом, развијене и територијалне бригаде, према законским одредбама о испуњавању обавеза одбране. Уз то, ове године спроведен је амбициозан план обуке резервног састава, где је одзив **скоро стопостотан**, тако да професионализацијом војске одбрамбена спремност земље није доведена у питање.

- (125) Н.: [...] Дакле, да ли су наше цене енергије реалне или "нереално високе" (како неки кажу) и колико ће поскупети струја?

Р. Н.: [...] Не заборавите, на ЕПС је пало много дугова, а он сноси и терет ранијих отписа неких крупних потраживања које је исфорсирала влада. С тим у вези споменућу и да су држави, по споразуму са Париским клубом, отписани спољни дугови (око 66 одсто), али да она још није бенефит тог отписа пренела на електропривреду – па ми сада покушавамо да нађемо неко решење. Не заборавите ни **преко 400 милиона** долара страног дуга који отплаћујемо за косовске електране, а од њих немамо прихода. На све то додајте текућу инфлацију, то јест текуће клизање динара према светским валутама.

Једноставно, да оставимо по страни шира надмудривања, тренутне цене струје нису "реалне", јер једва покривају оперативне трошкове, па ће морати да се повећају **негде између десет и 14 одсто** – али ја нисам изјавио да струја мора да поскупи баш у

априлу, нисам прецизирао постотак тог поскупљења, нити сам рекао да је то већ одлучено, јер таква одлука подразумева озбиљну процену низа других околности и урачунавање низа других параметара. Истина, такво поскупљење је планирано већ за прошлу годину, али га Влада није одобрила водећи рачуна о текућим економским кретањима и социјалним условима. [...]

(126) Н.: "На тапету" се предизборно нашао и дуго најављивани мост код Аде Циганлије. Да ли ће Београд добити тај мост, или је могуће преиспитивање досадашњег плана. Критике не стижу само од политичке конкуренције него и од стручне јавности.

Д. Ђ.: Београд ће сигурно добити не један мост него три моста у наредних **шест до седам година**. Кад је реч о мосту преко Аде, подсећам вас да је процедура која је вођена око конкурса за тај мост била најригорознија могућа и да је победничко решење изабрала комисија са председником Српске академије наука на челу. Наравно, пратим све коментаре и као и увек залагаћу се за спровођење најбољег, али и најпоштенијег решења. Сви треба да знамо да када би се ишло на одабир неког другог решења за мост, његова изградња не би започела још неколико година.

(127) Н.: Држава има намеру и да уђе у власништво приватних малих и средњих предузећа?

М. Д.: Не свих. Приметно је да постоје компаније у Србији које имају добар извозни производ, али су тренутно лимитиране немогућношћу да узимањем комерцијалних кредита, ту производњу одрже и унапреде. Желимо да свим таквим фирмама понудимо могућност да им држава додели средства у вредности до **25 одсто** вредности компаније. То сувласништво државе у овим фирмама било би привремено, само док власник или неки други улагач не пожели да тај удео откупи.

(128) Н.: Да ли сте стекли утисак да још неко осим странака и синдиката има разлога да буде против ваших реформи?

С. Р.: Све ове интересне групе које се наслањају на политику, и мислим да су то и сви нерадници у јавном сектору. Значи, сви партијски запослени људи, то је кључ отпора. С друге стране, ја сам сигуран, и знам то, да унутар јавног сектора постоји доста људи који подржавају ово што радимо. Зашто? Зато што су они носиоци рада јавног сектора. Нису сви у јавном сектору ленчине који су партијски запослени, и који ништа не раде – има људи који, у ствари, носе терет неке организације. Рецимо, у Министарству привреде, **неких 30-40 одсто** људи носи терет комплетног посла. Остали се провлаче.

(129) Н.: Господине Наумов, сада је питање снабдевања српских села на Косову струјом, која им је искључена, наводно, само због неплаћених рачуна, постало једно од најдоминантнијих политичких питања. Каква решења су ту могућа и шта предлаже Министарство енергетике Владе Србије?

Р. Н.: [...] Тамо је апсолутно већинско албанско становништво, а проценат наплате **једва достиже тридесетак процената**. С друге стране је евидентно да тамошња електроенергетска компанија није способна да обезбеди уредно снабдевање потрошача и поред огромних средстава која су уложена у ремонте производних и преносних капацитета. Подсетићу да је наш ЕПС, док је управљао електранама и преносним системом на Косову и Метохији, свима, без дискриминације, испоручивао електричну енергију, уредно и у континуитету. [...]

Ограђивачи *скоро, готово, на неки начин, донекле, практично, мање-више, релативно, отприлике, суштински, строго говорећи, најшире схваћено, генерално*, као и апроксиматори бројева модификују пропозициони садржај и чине га непрецизним у семантичком смислу. С обзиром на то да политичар пружа

информацију која није прецизна и потпуна, долази до кршења начела квантитета у прагматичком смислу. На тај начин, он реализује индивидуалистичку учтивост.

У табели 3 приказана је фреквенција ових ограђивача у интервјуима на српском језику:

Табела 3: Фреквенција употребе ограда које нарушавају начело квантитета у политичким интервјуима на српском језику

ограде које нарушавају начело квантитета	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
скоро	3	0,06
готово	2	0,04
на неки начин	5	0,10
донекле	3	0,06
практично	4	0,08
мање-више	2	0,04
релативно	4	0,08
отприлике	2	0,04
суштински	2	0,04
строго говорећи	1	0,02
најшире схваћено	1	0,02
генерално	2	0,04
апроксиматори бројева	53	1,05
укупно	84	1,67

▪ **Контрастирање**

Контрастирајући примере из енглеског и српског језика примећујемо да у прагматичком смислу долази до апсолутног поклапања. Како би наговорили да информације које пружају нису прецизне и потпуне политичари, као што се да

приметити, користе различите прагматичке ограђиваче. Ови ограђивачи уједно остварују и индивидуалистичку учтивост, јер спречавају угрожавање индивидуалистичког образа говорника, односно политичара. Такође, употребом ових ограда долази до редуковања илокуционе снаге говорних чинова у оба језика.

До апсолутног поклапања долази и на семантичком нивоу. Ограде *almost* у енглеском и *скоро* и *готово* у српском се односе на семантичку категорију степена и имају за циљ да ситуацију описану у пропозицији представе као приближну прототипичној. Већа дистанца у односу на централни део семантичке категорије ствара се употребом ограда *kind of, quite, relatively* и *somewhat* у енглеском и *на неки начин, донекле, практично, мање-више, релативно* и *отприлике* у српском језику. Ограде попут *basically, essentially* и *суштински* покривају само примарна, односно основна својства модификованог елемента, па самим тим долази до удаљавања у односу на семантички прототип. У функцији ограда које означавају само један од аспеката са ког се може говорити о ситуацији описаној у пропозицији појављују се *technically* и *generally* у енглеском и *строго говорећи, најшире схваћено* и *генерално* у српском језику. Такође, и у првом и другом делу корпуса примећена је употреба апроксиматора бројева који пропозициони садржај чине непрецизним и неодређеним.

Апсолутна поклапања се могу приметити и на формалном, односно морфосинтаксичком плану, јер се ограде које нарушавају начело квантитета у оба језика реализују истим лексичким средствима.

3.1.2. Ограде које нарушавају начело квалитета

Једно од најбитнијих начела принципа кооперативности у одређеној комуникативној ситуацији јесте свакако начело квалитета које гласи:

- не говори оно за шта мислиш да је неистинито
- не говори оно за шта немаш одговарајуће доказе (Grice 1975: 46).

Приликом давања интервјуа политичари су неретко неодређени по питању фактивности својих тврдњи или немају адекватне доказе за њих, те нарушавају ово начело. Стварајући дистанцу у односу на пропозициони садржај они покушавају да сачувају свој индивидуалистички образ у случају да се оно што су рекли испостави као нетачно.

Ограде које нарушавају начело квалитета такође редукују илокуциону снагу исказа, јер се говорник не одређује ни према истинитости нити према неистинитости пропозиционог садржаја. У анализираним интервјуима ове ограде се реализују кроз две семантичке категорије: епистемичку модалност и евиденцијалност.

3.1.2.1. Епистемичка модалност и евиденцијалност

Да би се што боље разумела природа епистемичке модалности, потребно је ближе објаснити појам *фактивности*. Овај појам први у лингвистику уводе Кипарски и Кипарски (Kiparsky and Kiparsky 1971). Они праве разлику између *фактивних* (енг. *factive*) и *нефактивних* (енг. *non-factive*) предиката, односно реченица. Ова два аутора сматрају да је исказ

(130) I regret that it is raining.

(130с) Жао ми је што пада киша.

фактиван, зато што је истинитост пропозиције ‘it is raining’ / с. ‘пада киша’ пресупонирана, док реченица

(131) I suppose that it is raining.

(131с) Претпостављам да пада киша.

изражава нефактивност, јер говорник није сигуран у истиносну вредност пропозиционог садржаја. Кипарски и Кипарски као нефактивне предикате наводе још и глаголе *assume, believe, conclude, deem, fancy, turn out...* / с. *претпоставити*,

веровати, закључити, сматрати, замислити, испоставити се, као и изразе *It is possible, It is likely, It seems...* / с. *Могуће је, Вероватно је, Изгледа...*

Лајонс (Lyons 1977: 794) као главног представника фактивних предикатора помиње глагол *know* / с. *знати*. У реченици

(132) He knows that Edinburgh is the capital of Scotland.

(132с) Он зна да је Единбург главни град Шкотске.

говорник се одређује позитивно према истинитости пропозиције

„Edinburgh is the capital of Scotland” / с. „Единбург је главни град Шкотске”.

Са друге стране, употреба предикатора као што су глаголи *believe* и *think* / с. *веровати* и *мислити* „не одређују говорника ни према истинитости нити према неистинитости пропозиције“ (ibid.: 795). Према томе, реченица

(133) He believes / thinks that Edinburgh is the capital of Scotland.

(133с) Он верује / мисли да је Единбург главни град Шкотске.

представља нефактиван исказ. Овај аутор (ibid.: 796) нефактивност проналази како у питању

(134) Did he go to Paris?

(134с) Да ли је отишао у Париз?

тако и у следећим исказима:

(135) I don't know whether he went to Paris.

(135с) Не знам да ли је отишао у Париз.

(136) He may have gone to Paris.

(136с) Може бити да је отишао у Париз.

(137) Perhaps he went to Paris.

(137с) Можда је отишао у Париз.

(138) It's possible that he went to Paris.

(138с) Могуће је да је отишао у Париз.

Поред фактивних и нефактивних, Лајонс разликује још и *контрафактивне* (енг. *contra-factive*) предикаторе. У контрафактивном исказу говорник се одређује према неистинитости пропозиционог садржаја. Типичне примере контрафактивности Лајонс налази у жељама и тзв. нереалним кондиционалима са прошлом референцом. На пример (*ibid.*: 795):

(139) I wish he had been to Paris.

(139c) Волео/ла бих да је био у Паризу.

или

(140) If he had been to Paris, he would have visited Montmartre.

(140c) Да је био у Паризу, посетио би Монмартр.

Епистемички модалан исказ овај аутор дефинише на следећи начин (*ibid.*: 797):

Сваки исказ у коме говорник експлицитно квалификује своју посвећеност (одређење) према истинитости пропозиције изражене реченицом коју говорник изговара, без обзира да ли се та квалификација експлицитно изражава у вербалној, прозодијској или паралингвистичкој компоненти, јесте епистемички модалан, или модализован исказ.

Даље, Палмер (Palmer 1986: 51) објашњава да говорник своју несигурност у истинитост информације коју преноси може реализовати кроз судове и евиденцијале. Наиме, он разликује три суда: *спекулативни* (енг. *speculative*), *дедуктивни* (енг. *deductive*) и *асумптивни* (енг. *assumptive*) суд (Palmer 2001: 24-25).

Пример

(141) John may be in his office.

(141c) Може бити да је Џон у својој канцеларији.

представља *спекулативни исказ*, јер показује да говорник није сигуран да ли је Џон заиста у својој канцеларији. Самим тим, ова реченица изражава „могући закључак“.

Дедуктивни суд се, пак, може илустровати реченицом

(142) John must be in his office.

(142с) Џон мора да је у својој канцеларији.

Овде говорник доноси чврст суд на основу конкретних доказа (нпр. светло је упаљено у канцеларији, Џон није код куће и сл.), те исказ представља „једини могући закључак“.

На крају, реченица

(143) John'll be in his office.

(143с) Биће да је Џон у својој канцеларији.

изражава асумптивну модалност, јер говорник формира свој суд на основу ствари које уопштено зна о Џону (нпр. да увек долази на посао у осам, да је радохоличар итд.), што представља „логичан закључак“.

Гивон (Givón 1982), пак, говори о скаларним својствима епистемичке модалности. Наиме, овај аутор разликује три врсте пропозиција, класификоване према инхерентној извесности и према потреби за додатним поткрепљењем (према Frawley 1992: 410-412):

- i) пропозиције са најнижом извесношћу: Овде спадају сумњиве хипотезе које су испод нивоа било какве аргументације и полемике;
- ii) пропозиције са средњом извесношћу: Ове пропозиције се могу нападати аргументима, те стога захтевају доказе који ће их подржати;
- iii) пропозиције са високом извесношћу: Ове пропозиције су пресупониране, прихватају се без сумње и ван домета су било каквог напада.

Различити језици, односно културе, различито интерпретирају горе наведене пропозиције. На пример, у традиционалним друштвима мистична знања представљају пропозиције са високом извесношћу која се прихватају без сваке сумње. Са друге стране, друштва у којима доминира емпиријски приступ (поготово у науци) дефинишу мистично знање као хипотезе које су испод нивоа било какве

аргументације. Ово имплицира да једино пропозиције са средњом извесношћу имају потребу за додатним поткрепљењем, односно за доказом. Ти докази се квантификују на основу четири градијента (Givón 1982: 43-4):

- i) Лице: говорник > слушалац > треће лице
- ii) Чуло: вид > слух > друга чула > осећање
- iii) Директност: чула > закључивање
- iv) Близина: близу > далеко

Како Фроли примећује, ова четири Гивонова градијента представљају аналитичку разраду Палмерове (Palmer 1986: 70) опште поделе доказа на директне и индиректне.

С обзиром да се, према Гивону, евиденцијалност везује за пропозиције са средњом извесношћу, односно пропозиције које се могу аргументовано нападати и бранити, Трбојевић-Милошевић примећује да се говорник „ограђује од истинитости тих пропозиција *чак* и онда када путем чула прибавља доказе, јер искуствено зна да ни она нису стопроцентно поуздана“ (Трбојевић-Милошевић 2004: 168).

У новије време аутори попут де Хана (de Haan 1999, 2001, 2005) и Ајхенвалдове (Aikhenvald 2003, 2004; Aikhenvald & Dixon 2003) су све гласнији у одбрани става да евиденцијалност не треба посматрати као подврсту епистемичке модалности већ као семантичку категорију *per se* која се у језику може реализовати како граматички тако и лексички. Док епистемичка модалност изражава степен говорникове одређености према истинитости исказа, евиденцијалност се усредсређује на сам извор информације (de Haan 1999: 2). Да би одређена морфема била посматрана као евиденцијал, ‘извор информације’ мора бити њено суштинско или примарно значење (Aikhenvald 2004: 3). Секундарно или факултативно значење евиденцијала се може огледати у говорниковом ставу према валидности самог исказа. Истражујући морфолошке показатеље евиденцијалности на узорку од петсто језика, Ајхенвалдова одређује суштинске разлике између основних типова евиденцијалности помоћу опозиција: посведочено – непосведочено; „из прве руке“ – „из друге руке“ – „из треће руке“; сензорно – инференцијално – рапортивно; цитирање – трач и сл. (Aikhenvald 2004 према Поповић 2012: 17-18).

У анализираним интервјуима из предметног корпуса као експоненти епистемичке модалности и евиденцијалности који имају улогу да наговесте нарушавање начела квалитета појављују се:

- нефактивни глаголи и изрази
- модални глаголи
- модални прилози и придеви
- кондиционалне (условне) клаузе
- глаголи перцепције
- евиденцијални прилози и придеви.

Док се сензорна евиденцијалност³² (глаголи перцепције и евиденцијални прилози и придеви) појављује у функцији ограда које нарушавају Грајсово начело конверзације, рапортивна евиденцијалност се јавља у функцији ограда којима политичари избегавају одговорност, о чему ће више речи бити у одељку 3.2.1.

3.1.2.1.1. Нефактивни глаголи и изрази

▪ Политички интервјуи на енглеском језику

Приликом анализе интервјуа на енглеском језику примећена је честа употреба глагола *think* и *believe*, који као типични представници нефактивности имају улогу да наговесте кршење начела квалитета. У примеру

(144) I.: When you say that a - we would not accept a nuclear Iran, does that mean that a military strike either by the U.S. or Israel is preferable to a nuclear Iran?

R. G.: I - we obviously leave all options on the table. **I think** we have some time to continue working this problem.

³² Палмер (2001: 35) истиче да постоје два типа евиденцијалне модалности: *сензорна* и *рапортивна*. За сензорну евиденцијалност су карактеристични докази који потичу од чула, док рапортивну евиденцијалност чине докази који потичу из 'друге руке'.

говорник користећи фразу *I think* не имплицира ни истинитост ни неистинитост пропозиције

„we have some time to continue working this problem“.

На тај начин, ствара се неодређена епистемичка дистанца, јер говорник сматра да је оно што је речено у пропозицији могуће, али остаје неодређен по питању тога да ли је то истинито или не. Ово имплицира да говорник употребом ограде *I think* нарушава начело квалитета, те у оваквој вербалној размени умањује илокуциону снагу свог исказа.

Говорникова неутралност према фактивности пропозиције се може појачати када се ограда *I think* појави у ‘хармоничној комбинацији’ (Halliday 1970: 331) са прилогом *perhaps*:

(145) I.: You said this week that the narrative in this town about the war in Afghanistan has become too negative. So let's discuss some of the issues that have people worried.

The U.S. commander, General Stanley McChrystal, says that the first operation in Marjah has become a quote, "bleeding ulcer," and the major offensive in Kandahar has now been delayed, in both cases, largely because the Afghans have been too slow in providing civilian support. Isn't that a concern?

R. G.: Sure, it's a concern. But **I think** that the narrative is **perhaps** overly negative in part because it's incomplete.

I was just at the NATO defense ministers meeting in Brussels. General McChrystal briefed in detail on the Marjah operation as well as on Kandahar. And the bottom line was progress is being made. It's somewhat slower than anticipated. [...]

У горе наведеном примеру употребом хармоничног прилога *perhaps* појачава се епистемичка дистанца која је већ постигнута фразом *I think*. Другим речима, говорник *мисли* да је садржај пропозиције *можда* могућ. Овакав ланац ограда у истом исказу Салагер-Мејер (Salager-Meyer 1994: 154-155) назива *сложеним оградивачима* (енг. *compound hedges*).

Употребом глагола *believe* говорник такође нарушава начело квалитета. Па тако, у примеру

(146) I.: In 2000, you were the darling of the press. Do you think it's changed?

Do you think the press has treated you fairly?

J. M.: Honestly, I cannot complain about the media. I have seen other politicians do it. I'm playing the hand I'm dealt. **I believe** I'm going to win this race, and **I believe** that at the end of the day that the American people will make the right decision. And I can't tell you how humbled I am to have had this incredible opportunity that very rarely happens to any American. You know, I'm a guy that's had a little bit humble beginnings, who only wanted to be a Navy pilot.

нефактивном фразом *I believe*, која се појављује два пута, говорник се не одређује ни позитивно ни негативно према истинитости пропозиција

„I'm going to win this race“

и

„at the end of the day (that) the American people will make the right decision“.

Он, заправо, *верује*, на основу својих премиса, да је оно што је речено у ове две пропозиције могуће.

Треба направити разлику између исказа у коме говорник модификује пропозицију уз помоћ глагола *believe* у првом лицу једнине (146) и оног у коме говорник користи овај глагол у првом лицу множине (147). Може се рећи да се у другом случају повећава степен ограђивања, јер говорник појачава неодређеност према фактивности пропозиције не само у своје већ и у име политичке странке, тима, целе владе или државе:

(147) I.: And I think this is a great moment for what Reagan said back in 1975 after the Republicans lost in 1974. No pale pastels, bold colors. Bold differences. I have interviewed you a lot over the years. You want those differences. You want to make those distinctions, correct?

M. S.: Absolutely. Sean, we are the conservative party of this country. And under the leadership of our new president and Rahm Emanuel, the Democrats have declared themselves to be the liberal party. And this is great, this is great. So now we have got this wonderful opportunity to clearly define the distinctions between the left and the right, conservatives and liberals and have the American people choose who **we believe** is still a center-right nation have them choose to go in a direction of peace and prosperity, opportunity and empowerment. That's what republicans want to talk about, the poor and those who are struggling to make it, we want to help them do that. I want to give a particular shout out to you, Sean for standing with me and supporting me and helping with the work here at Fox and the opportunity to work with you has been tremendous and it means a lot. It really does.

Дистанца према истинитости пропозиционог садржаја се може исказати и употребом негативног облика глагола *think*. У примеру

(148) I.: Patrick Gower: You've advocated pulling out of Iraq since 2007. Do you think that in the end the States got out of there too quickly and left the security forces to fall apart?

R. L.: **I don't think** that's the case at all. Keep in mind that the United States under President Obama, despite public opinion which wanted us to get out, he was willing to negotiate with the Iraqi government to have a force of 10 to 15 thousand US combat troops stay, so long as those troops had immunity from prosecution in Iraqi courts in the course of doing their job. The United States was not going to allow US troops to stay in Iraq if they were going to be subject to prosecution in Iraqi courts. The Iraqis were not willing to agree to that so President Obama made the right decision to say 'well we are not going to stay in Iraq under those conditions'.

исказ

I don't think that's the case at all

се може парафразирати као

I think that's not the case at all,

при чему говорник *мисли* да оно што је речено у пропозицији *није могуће*, али и даље остаје неутралан према истинитости тог садржаја. Идентичан ефекат се постиже и употребом негативног облика глагола *believe*:

- (149) I.: Do you think it's appropriate your party takes money from people with a shadow over them like that in India?
T. B.: My party hasn't taken money from them.
I.: Would you be happy if they did?
T. B.: **I don't believe** it would be right for us to take money from people except in circumstances where we are satisfied that that is appropriate. But, as a matter of fact, we haven't taken any money from them.

Политичар нарушавање начела квалитета може навестити и употребом нефактивних израза *I guess* (150) и *I doubt* (151):

- (150) I.: [...] As much as I condemn Blagojevich, he still is the sitting governor. He has not been indicted. He's not been impeached. The law directs the governor to make the appointment.
What am I missing here? How -- where's Harry Reid coming up with this notion that he can stop this?
J. S.: I -- he made -- he's wrong about that. **I guess** it's worth a discussion of whether or not a certification of the secretary of state is required. I doubt it, frankly. And he should be seated now, in my opinion. But perhaps that's a justification to delay it some longer.
- (151) I.: I know on the political -- on the political side there'll be people going after Obama saying he flip-flopped, he changed his mind, bad for Democrat.
Is there -- is there a political hay to be made here against either Obama himself or Democrats, in general, and would that be a fair line of attack?

J. S.: Well, I'd say they overreached, the Democrats did, in trying to -- alter the system to maybe get a political advantage, but they seem to realize now that they're not empowered to do that and seem to be retreating from it, so maybe they took a little embarrassment, but in the long run **I doubt** it'll amount to much.

Семантички гледано, у примеру (150) говорник *претпоставља* да је садржај пропозиције истинит, док у примеру (151) он исказује несигурност у обистињење онога што је речено у пропозицији.

Негирање фактивног глагола *know* представља такође један од начина ограђивања од пропозиционог садржаја, али само онда када је праћено *if* – клаузом као у следећем примеру:

(152) I.: And you haven't done that?

J. M.: Of course we have run ads that point out his record and also point out his associations. And I still think, you know, we're watching now, a major newspaper has a tape that apparently has Mr. William Ayers in it. **I don't know** if it does or not. That's the allegation.

But that newspaper and their parent, the Tribune Company, and the Obama campaign refuse to release that. Shouldn't the American people know about that? At least they should have full information.

Овде говорник експлицитно каже да му није познато да ли је пропозиција фактивна или не. Истовремено, он своје ограђивање појачава и исказом *That's the allegation* који следи.

На исти начин, употребом нефактивних израза *I'm not sure* (153) и *that's – unclear* (154) говорник се не одређује ни позитивно ни негативно према истинитости онога што је речено у пропозицији, те овим оградама нарушава начело квалитета:

(153) I.: I believe that Harry Reid said that never before has someone been seated without certification. Is that true?

J. S.: Well, **I'm not sure** whether you get certification on a gubernatorial appointment or not, but at some point, certification would be a ministerial act if that is required, and the court will order the secretary of state to fulfill that responsibility if the secretary of state refuses.

(154) I.: How many do you think were double counted?

J. E.: Well, you know, **that's -- unclear** at this point, but there **may** be a couple hundred votes that were double counted, and it makes a big difference. In races, out of 3 million votes, we're only talking a couple hundred votes. And by percentage, that is incredibly, incredibly close.³³

Неодређеност према фактивности свог исказа политичар може реализовати и употребом израза попут: *all I know is, from all I can tell, from what I understand, to the best of my recollection*:

(155) I.: Let me ask you about two things. You mentioned that you'd had two, in fact, opponents in the race and both of them were wealthy individuals. One of them, a former Democrat, ran on a Tea Party line, and I'm just identifying two of the responses that Republicans have had to your win. One is that in a three way race anything can happen so this isn't dispositive of anything, that in fact the third candidate, Jack Davis, was sort of a spoiler and but for him the Republican would have won. What do you say about that?

K. H.: Well, I think the Buffalo News Today very much clarified that and they said that was what Republicans would want to say and there was a time in the polls when Jack was taking, you know, 20, 22 percent of the vote, but when Jack Davis started losing votes, they were coming my way. They were not going to Jane Corwin as they expected. **All I know is** I won because I got more votes and everyone else can interpret

³³ У овом примеру оградавање се појачава и употребом модалног глагола *may* о чему ће више речи бити у одељку 3.1.2.1.2.

what they will, but it's real simple to me that a lot of people put their faith in me.

I take that very, very seriously and I know I'm representing, you know, a majority Republican district now.

(156) I.: Governor Brown, you're a popular governor of the largest state in the country. Why not run for president?

J. B.: Well, I think we've got a candidate running for president. Her name is Hillary Clinton, and **from all I can tell** she is very strongly supported. So I think that pretty well takes care of that. Also I just got myself elected and I've got a lot on my plate.

(157) I.: And then -- I'll let Jackie go -- but on the employer mandate, I don't think you've been asked the question directly why you made the decision to delay it, and whether, given your criticism of President Bush over the years for potentially exceeding his executive authority, there's been a lot of folks out there on the Republican side who claim that somehow you've exceeded your authority on this. Is there anything to that?

B. O.: [...] This is the kind of routine modifications or tweaks to a large program that's starting off that in normal times in a normal political atmosphere would draw a yawn from everybody. The fact that something like this generates a frenzy on Republicans is consistent with the fact that they've voted to repeal this thing 38 times without offering a alternative that is plausible. And **from what I understand, based on recent reporting**, they've just given up on offering an alternative. [...]

(158) I.: But these letters from you to the Hinduja brothers, two men with something of a cloud over them in India, you are comfortable with all of those, are you, "yours ever, Tony"?

T. B.: I am comfortable with them. They are leading members of the Asian community, and you say "this cloud";

I.: Would you take money from them again?

T. B.: I didn't take money from them at all. They did donate money, as the Hinduja Foundation has donated money to many causes in this country. I'll just say in relation to the so-called shadow hanging over them, that is in relation to allegations that, **to the best of my recollection**, are something like 20 years out of date.

Семантички гледано, у горе наведеним примерима (155-158), говорник на основу своје информисаности о теми разговора (155) и (156), рационалног поимања ситуације (157) и сећања (158) износи одређен став или мишљење. Међутим, он истовремено поручује саговорнику да су, по његовом мишљењу, те премисе недовољне да би се нешто тврдило са потпуном одговорношћу, те он остаје неутралан и дистанциран у односу на пропозицију.

Употребом свих горе наведених нефактивних глагола и нефактивних израза политичари стварају епистемичку дистанцу у односу на пропозициони садржај и тиме нарушавају начело квалитета. У прагматичком смислу, оваквим дистанцирањем они желе да сачувају свој индивидуалистички образ у случају да се оно што су рекли испостави као нетачно.

Табела 4 показује фреквенцију употребе нефактивних глагола и израза у функцији ограђивача:

Табела 4: Фреквенција употребе нефактивних глагола и израза у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику

нефактивни глагол / израз	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
think	177	3,52
believe	19	0,38
don't think	26	0,52
don't believe	3	0,06
I guess	2	0,04
I doubt	2	0,04
I don't know	3	0,06
нефактивни изрази	9	0,18
укупно	241	4,80

▪ Политички интервјуи на српском језику

У интервјуима на српском језику политичари нарушавају начело квалитета употребом нефактивних глагола *мислити* и *веровати*. На пример:

(159) Н.: Нисте се довољно јасно одредили ни по питању оставке министра Саше Радуловића и његових оптужби да влада кочи реформе?

И. Д.: Последње што сам причао са господином Радуловићем било је о потреби да заједно седнемо са синдикатима и нађемо најбоље решење за Закон о раду. То је било десетак дана пре његове оставке. Другим речима, нисам, а заиста не могу да кажем да је и било ко други, имао намеру да кочи реформе. **Мислим** да је, просто, дошло до застоја у комуникацији између Радуловића и оних који су га предложили, и **мислим** да је свима жао због тога. Сам, са Радуловићем, нисам имао никакав проблем. Поштовао сам

то шта ради и рачунао сам да ће и он поштовати моју социјалдемократску оријентацију и потребу да се борим и за права радника у реформама. Нажалост, нисмо ни стигли до фазе у којој би могли да сучелимо мишљења.

- (160) Н.: Хапшење полицијског генерала Милана Обрадовића и најаве да би се исто могло догодити и бившем заменику министра полиције Ненаду Милићу изазвале су прилично буке у јавности. Хоће ли се Одбор бавити тим питањима и шта се ту може учинити?
Д. Ш.: Сасвим је извесно да хоће, али ја као заменик не могу да утичем на рад Одбора. Председник Одбора Милорад Мирчић је у координацији са министром Драганом Јочићем и са Радетом Булатовићем, и седнице се, пре свега, договарају са њима. **Верујем** да ће седница Одбора ускоро бити заказана, али сам сасвим убеђен да не постоји жеља да се парламентарна контрола над полицијом и БИА доведе на такав ниво да грађани стекну поверење у оно што добију од Одбора. [...]

Глаголи *мислити* (159) и *веровати* (160) имплицирају да се говорник налази унутар неутралног епистемичког простора у односу на пропозициони садржај. Исти ефекат се постиже и негирањем ова два глагола:

- (161) Н.: Да ли је избор Радуловића за Динкићевог наследника, из ове перспективе, био погрешан?
И. Д.: **Не мислим** да је грешка. Влада се одлучила за реформе и наш коалициони партнер се, у том послу, одлучио за Радуловића. Не очекујте од мене да сада, због избора, упирем прстом у њих или да се радујем због њиховог размимоилажења са Радуловићем. Поштовао сам тај избор, поштујем га и сада, и не верујем да су, било коме, намере биле лоше.
- (162) Н.: Радуловић тврди и да влада никада није радила као тим, а да су министри углавном ћутали из страха?

И. Д.: Температура је по том питању прилично повишена и све изјаве, ја лично, посматрам кроз ту чињеницу. Господин Радуловић је ипак превише дуго био у овој влади, без примедби те врсте, да бих данас с њим могао да се сложим. Ми јесмо били тим, радили смо заједно, а да ли се неко плашио то већ не знам. Ја и министри које сам предложио - Тасовац, Ружић, Славица Ђукић, Јовановић... сигурно нисмо. **Не верујем** да се плашио ни Радуловић.

јер се искази

Не мислим да је грешка

и

Не верујем да се плашио ни Радуловић

могу парафразирати као

Мислим да није грешка

и

Верујем да се није плашио ни Радуловић,

при чему говорници спекулишу о ономе што је речено у пропозицијама, те нарушавају начело квалитета.

У функцији ограђивача се код српских политичара појављује и глагол *сматрати*, који је семантички близак глаголу *мислити*. На пример:

(163) Н.: Да ли се плашите да убрзана ерозија динара према еврџ последњих дана већ кумулира превелику такозвану пренету инфлацију за идућу годину? Шта о пројекцији државног буџета мисли Народна банка Србије?

М. Ц.: [...] Када је реч о девизном курсу, прво што ћемо сада морати да утврдимо јесте да ли ће виши ниво курса стимулисати извоз, а дестимулисати увоз – па да за последицу имамо смањивање спољнотрговинског дефицита.

Сматрам да смо реално пројектовали очекивану инфлацију – у границама једноцифрене, не битно различиту од овогодишње, јер ове године очекујемо инфлациону стопу до 10 одсто. Остајем при ставу да неће бити лако, али да наши људи не треба да паниче због времена која долазе.

Спекулација о томе да ли ће се нешто десити или не се може изразити употребом нефаktivног глагола *претпостављати*. У примеру

(164) Н.: Бивши словеначки председник Данило Тирк се помиње као могући кандидат за генералног секретара УН, а спекулише да би кандидат могао бити и Вук Јеремић. Уколико се то деси да ли ће га наша дипломатија подржати?

И. М.: Нико не може да уђе у трку ако га његова влада најпре не подржи. **Ако наша влада процени да имамо шансе, претпостављам** да ћемо избацити нашег кандидата у „орбиту“ и покушати да успемо.

А биће сигурно и регионалног договарања јер се све решава по принципу представљености подручја. И кад дође ред на наш регион, договарамо се и покушавамо да предложимо јединственог кандидата. Ако се у томе не успе, иде се на гласање.

Сада је прерано говорити да ли ће Јеремић уопште бити заинтересован за то. Али, ми смо толико далеко од те тачке јер генерални секретар УН Бан Ки Мун има мандат још три године.

се налази исказ

Ако наша влада процени да имамо шансе, претпостављам да ћемо избацити нашег кандидата у „орбиту“ и покушати да успемо.

Употребом глагола *претпостављати* говорник процењује да је пропозиција

„избацићемо нашег кандидата у „орбиту“ и покушаћемо да успемо“

могућа. Међутим, та претпоставка је увијена у још једну ограду коју чини протазна реченица³⁴

„ако наша влада процени да имамо шансе“

која представља услов за реализацију саме претпоставке, те је говорник још несигурнији у фактивност поменуте пропозиције.

У овом делу корпуса говорници такође користе негативни облик фактивног глагола *знати* не би ли умањили илокуциону снагу свог исказа. Па тако, у примеру

(165) Н.: Иницијатива младих за људска права недавно је направила истраживање које је показало да много хваљени Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја баш и не функционише у пракси. Ни сама Скупштина није се прославила: од два захтева, одговор је стигао само на један. Као ни друге званичне институције, ни Скупштина није поштовала законске одредбе које налажу да се, у случају одбијања захтева, о томе изда решење о поукама о правном леку. (Одговор није добијен на захтев Иницијативе младих да добије увид у транскрипте са 13. седнице Одбора за безбедност.) Ако законодавно тело не показује спремност да поштује законе које доноси, шта очекивати од других?

П. М.: Увек инсистирам на личном примеру и личној одговорности. Законодавно тело прво мора да поштује законе. Кабинет председника добио је 143 захтева и на све одговорио. У овом тренутку **стварно не знам** да ли је по закону могуће уместо информације добити увид у транскрипте. Такав захтев свакако није упућен председнику Скупштине.

говорнику није познато да ли је пропозиција

³⁴ О кондиционалним реченицама (протазним и аподозним клаузама) биће више речи у одељку 3.1.2.1.4.

„по закону је могуће уместо информације добити увид у транскрипте“

истинита или не. Оваква епистемичка дистанца се још више повећава употребом хармоничног прилога *стварно*.

Као што је већ раније поменуто, употреба нефактивних глагола у првом лицу множине изражава додатну дистанцу, јер говорник износи епистемички суд о пропозицији не само у своје већ и у име политичке странке, тима, целе владе или државе. То се може илустровати следећим примерима:

(166) Н.: Ја ћу рећи оно што ви избегавате – видело се да народни посланици мало шта ту разумеју. Но, да сада проширимо ово питање. С једне стране уводи се тржиште енергије, а са друге још немамо приватизоване домаће учеснике на том тржишту. Која концепција приватизације је најпримеренија нашој ситуацији?

Р. Н.: [...] Да споменем овде и линију гаса где **мислимо** да је најшире поље за приватне инвестиције – јер је реч о инвестицијама од три-четири милијарде долара. Отворени смо за приватна и страна улагања и у дистрибуциону гасну мрежу, јер би било добро да хитно гасификујемо и централну Србију (Војводина је углавном већ гасификована) и да се преко Ниша и Димитровграда повежемо са новим системом напајања гасом из увоза, како не би зависили само од једног.

(167) Н.: Одакле основ за такав оптимизам?

М. Ц.: Ми смо последњих година имали стопу раста од око седам одсто, а сада планирамо три одсто, дакле двоструко мању, али за многе земље пожељну. С друге стране, развијене земље улазе у рецесију, али оне су у последње време имале релативно ниске стопе раста од два до три одсто. Поједностављено, и ми и они имаћемо сличан "дефицит раста", али ми остајемо изнад рецесије, због високе стопе раста коју смо претходно остварили.

Највише наде полажемо у програм инфраструктурних улагања и других подстицајних мера за које **верујемо** да ће нам омогућити

да кризу прегурамо са најмање ожиљака. Филозофија тог програма је да нам буџет буде у једном делу рестриктиван, а у другом подстицајан. [...]

(168) С. В.: [...] Али, да не дужим: биће још доста новина у Закону о високом образовању који ће се ових дана наћи на јавној расправи. Трудимо се да пронађемо и некакав начин за рангирање факултета и универзитета јер **сматрамо** да је то важно за будуће студенте, али и читаву академску заједницу. Радимо на информационом систему који ће омогућити доступност великог броја података о нашем образовном систему. Урадићемо до септембра нове правилнике о оцењивању у основној и средњој школи. Наука ће добити велики подстицај уласком у Хоризон 2020 (нови европски програм финансирања науке), а до новог циклуса научно-истраживачких пројеката чека нас и озбиљна промена закона и модела финансирања истраживања. Има много тога што медије не интересује, а мора да се уради. Ми смо задовољни оним што смо до сада урадили. Идемо даље.

(169) Н.: Која су очекивања од примене инклузивног образовања?
Т. К. Ц.: Очекујемо да оним школама које су и до сада радиле на инклузивном образовању буде олакшано да наставе са том праксом. Такође, очекујемо да ће бити укључено више ромске деце која су до сада често била рутински и без разлога упућивана у специјалне школе. Знамо да ромски невладин сектор припрема родитеље и да помаже тој деци да се укључе у редовне школе. Такође, **претпостављамо** да деца са инвалидитетом могу да се укључе релативно лако у редовне школе зато што је реч о малим прилагођавањима. Неретко се дешавало да су родитељи деце из мањих места морали да бирају да ли ће дете да шаљу у интернат и да се одвоје од њега или ће дете остати без школе. То је новим законским решењима превладано. [...]

Даље, употребом нефактивног израза *постоји сумња* у примеру

(170) Н.: Да ли је Министарство одбране констатовало неке неправилности, или кривично дело, у великом послу набавке система везе спроведеном пре неколико година, о којем „изокола” пишу неки дневни листови?

Н. Р.: **Према налазима Министарства одбране**, у набавци телекомуникационе опреме за интегрисани систем веза, 2007. године, **постоји сумња** да је било кршења одређених процедура и непоштовања прописаних услова за набавку. Предмет је достављен Вишем јавном тужилаштву у Београду, ради кривичног судског процеса. Јасно је да Министарство одбране сигурно неће толерисати кршење закона и неће бити заштићених ако се утврди њихова одговорност.

говорник, позивајући се на налазе министарства (при чему се ствара додатна дистанца), пропозицију

„било је кршења одређених процедура и непоштовања прописаних услова за набавку“

представља као претпоставку, те остаје неутралан по питању њене истинитости.

Неутралност у односу на истинитост пропозиционог садржаја се може постићи и изразима *нисам сигуран* (171) и *нисам баш толико уверен* (172):

(171) Н.: Да ли је идеја уједињења опозиције потпуно пропала?

Б. П.: Верујем да свака од странака која није у владајућој коалицији прво мора да искристалише политику и однос према садашњој влади. ДС је то учинио, **нисам сигуран** да су то остали урадили. Због тога приче о уједињавању долазе прерано. ДС тренутно ради на прикупљању проевропских локалних и регионалних организација, интелектуалаца и јавних личности, који имају храбрости да се овом режиму супротставе. Коалиције ћемо, уколико буде потребно, правити уочи избора.

- (172) Н.: Јесте ли израчунали колика ће вам бити плата након смањења?
Б. Т.: Нисам се бавио тиме, али сам приметио неке нелогичности у платним разредима државних функционера и директора јавних предузећа. **Нисам баш толико уверен** да сви они толико боље и више раде за ову државу, колика им је плата. Да не буде дилеме – ни те плате, ни те нелогичности није дефинисала ова влада, него су их доносиле претходне – пре свега владе оне политичке странке која данас највише критикује те појаве. Тако да морамо и те грешке да исправљамо.

Говорник може модификовати илокуциону снагу исказа на основу своје информисаности, сећања и сл.:

- (173) Н.: Добар део тих докумената су транскрипти прислушкивања, а прислушкивање би пак морало да буде могуће само по налогу суда. Зна ли се уопште ко кога сме да слуша и да има приступ транскриптима?
Д. Ш.: **Колико ја знам**, ми смо једина земља на свету у којој тајна служба, то јест БИА, има ексклузивно право прислушкивања. Свако прислушкивање телефона, односно преусмеравање позива, сада иде преко БИА. То значи да када војска или полиција добије овлашћења за примену тих мера, она мора да иде у БИА да им БИА то преусмери. То је систем који омогућава манипулације, јер БИА онда има монопол. [...]
- (174) Н.: Јесте ли пробали да дискутујете на некој седници?
С. Р.: **Колико се сећам**, имали смо једну седницу на којој је била значајнија дискусија, и мислим да су се сви после седнице осећали добро. Причали смо о Закону о приватизацији, Закону о стечају, и министри су сами предлагали неколико других тема. Рецимо, на тој седници није био први потпредседник.

Сви горе наведени нефактивни глаголи и изрази у српском језику имају за циљ да покажу говорникову сумњу у истинитост пропозиције и изразе епистемичку дистанцу. Таква дистанца доводи до кршења начела квалитета, јер политичари желе да сачувају свој индивидуалистички образ.

Учесталост употребе ових ограђивача приказана је у табели 5:

Табела 5: Фреквенција употребе нефактивних глагола и изрази у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику

нефактивни глагол / израз	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
мислити	49	0,98
веровати	22	0,44
не мислити	2	0,04
не веровати	3	0,06
сматрати	15	0,30
претпостављати	2	0,04
не знати	6	0,12
нефактивни изрази	12	0,24
укупно	111	2,21

▪ **Контрастирање**

Приликом контрастирања употребе нефактивних глагола и нефактивних изрази у интервјуима на енглеском и српском језику запажамо да до апсолутног поклапања долази на сва три нивоа: прагматичком, семантичком и формалном, односно морфо-синтаксичком.

Употребом ових прагматичких ограда у оба језика реализује се индивидуалистичка учтивост, јер политичари желе да сачувају свој

индивидуалистички образ. Истовремено долази и до умањивања илокуционе снаге таквог говорног чина у оба језика.

Семантички гледано, нефактивни глаголи и изрази у оба језика остварују епистемичку дистанцу у односу на пропозицију, јер не опредељују говорника ни према истинитости нити према неистинитости пропозиционог садржаја.

На формалном, односно морфо-синтаксичком нивоу долази такође до апсолутног поклапања. И у једном и у другом језику нефактивни глаголи и изрази се реализују истим лексичким средствима.

3.1.2.1.2. Модални глаголи

- **Политички интервјуи на енглеском језику**

У интервјуима на енглеском језику се у функцији прагматичких ограда које нарушавају начело квалитета појављују следећи модални глаголи: *may*, *might*, *could* и *would*. Ослањајући се на своју семантичку анализу, Коутс (Coates 1983: 133-149) истиче да се модални глаголи *may* и *might* првенствено користе како би се изразила епистемичка ‘могућност’, тј. говорников недостатак потпуне одређености према истинитости пропозиције³⁵. Ови глаголи се могу парафразирати као ‘it is possible that...’ / ‘perhaps’. Коутс додаје да је за епистемичко *may* / *might* поред субјективности карактеристично и то што се појављују у функцији ограда. Другим речима, употребом ових глагола говорник жели да избегне опредељење према фактивности свог исказа, те у прагматичком смислу долази до нарушавања максиме квалитета и реализације индивидуалистичке учтивости. То се може приметити у следећим примерима из корпуса:

³⁵ Иако неки лингвисти, између осталих Хермерен (Hermerén 1978) и Палмер (Palmer 1979), објашњавају да је глагол *might* само тентативна или нереална форма глагола *may*, Коутс (Coates 1983: 146-147) сматра да су ова два глагола у својој епистемичкој употреби углавном међусобно заменљива.

(175) I.: When you say cooperate, the Indians specifically have said: We don't want Pakistan to try them themselves. We want them to turn them over to our jurisdiction. Is that something that you support?

C. R.: Well...

I.: Or if Pakistan acted on its own, would that be enough?

C. R.: I think the important thing is that Pakistan act, and that these people are brought to justice, and that any information that they **may** have is put to use in making sure that follow-on attacks don't happen.

У примеру (175) употребом глагола *may* говорник пропозицију

„they have (some) information“

представља као могућност, те остаје неутралан у односу на то да ли је она истинита или не. Исту функцију има и глагол *might* у примеру

(176) I.: Drone strikes: you've asked for more accountability and more transparency?

R. L.: I think there ought to be much more transparency and accountability, but the flipside of that is I also think it's a legitimate tool for the United States to use in a declared war against terrorists who have said that they want to kill Americans. I just don't think that any President or any member of Congress can legitimately say that if there's members of a terrorist group who have committed to killing Americans and they're taking actions to do that, which is an important point, if they're taking actions to do that, that we're just going to sit aside and let that happen. But the challenge we have with using unmanned aerial vehicles to commit these strikes is without the appropriate intelligence on the ground to determine that the person, or people, or group that we're firing on is in fact the group that we think it is we **might** end up with what some call collateral damage. I call them humans.

Приликом анализе овог дела корпуса запажена је тенденција модалних глагола да се понекад јављају у хармоничним комбинацијама са другим оградама.

Па тако, до појачавања епистемичке дистанце долази када се глаголи *may* и *might* појаве у комбинацији са фразом *I think*:

(177) I.: Okay. Later in the programme we're going to be hearing about a number of British people who've put their money into banks on the Isle of Man that were taken over by Icelandic banks and as a result have possibly lost all their life savings. What can be done to help them?

G. B.: I have a number of people write to me about this and I'm obviously very concerned about this because the Isle of Man is not within our jurisdiction for regulation. We have guaranteed the savings of people in, in British banks in a number of cases, even though they were owned by Icelandic banks themselves. This is now a matter that the international authorities are dealing with. We are talking to the international monetary fund, who've had a deal with Iceland, about the repayment of debts that these banks have entered in to. This is something that we'll have to pursue internationally and **I think** we **may** have to look at the relationship between the Isle of Man and Britain in this respect because I think it's sad when people are effectively, an island that is operating in a different way from the rest of Britain.

(178) T. H.: [...] I think of people like Mark Warner from Virginia. He'll win his re-election this year. Others that are out there that **I think** that **might** be coming up, younger new Democrats coming up like that.

Овде треба поменути и честу употребу модалног глагола *could*, као дисталне форме глагола *can*, у функцији ограђивача. Као „експонент тентативне епистемичке могућности“ (Coates 1983: 167) овај глагол се може парафразирати као ‘it is possible that...’ / ‘perhaps’. У примеру

(179) I.: Do you think it could weaken the will of the regime in Tehran?

R. G.: **I think** that it **could** add to the pressures on the regime, that if you add the things we're doing to help our allies in the gulf area improve their defenses, improve their military capabilities, you put that together

with sanctions, you put that together with diplomatic pressures and a variety of other things that are going on - and I think - I think you have a reasonable chance of getting the Iranian regime finally to come to their senses and realize their security is probably more endangered by going forward, thereby...

I.: A reasonable chance?

R. G.: ... stopping them. Yeah, I think so.

глагол *could* сигнализира недостатак говорникове уверености у фактивност пропозиције. Овде је примећена и хармонична ограда *I think*. Поред тога, овај глагол се појављује и у комбинацији са модалним прилогом *potentially*, при чему се епистемичка дистанца повећава:

(180) I.: Yet there are a number of unions who want you to approve this.

B.O.: Well, look, they might like to see 2,000 jobs initially. But that is a blip relative to the need.

So what we also know is, is that that oil is going to be piped down to the Gulf to be sold on the world oil markets, so it does not bring down gas prices here in the United States. In fact, it might actually cause some gas prices in the Midwest to go up where currently they can't ship some of that oil to world markets.

Now, having said that, there is a potential benefit for us integrating further with a reliable ally to the north our energy supplies. But I meant what I said; I'm going to evaluate this based on whether or not this is going to significantly contribute to carbon in our atmosphere. And there is no doubt that Canada at the source in those tar sands **could potentially** be doing more to mitigate carbon release.

Модални глагол *would* представља тентативну, односно дисталну форму глагола *will* који већ „одражава ону епистемичку дистанцу од истинитости пропозиције коју по правилу намеће нефактуални статус будућности“ (Трбојевић-Милошевић 2004: 85-86). Те стога, разумљиво је зашто политичари користе овај глагол не би ли нарушили начело квалитета и умањили илокуциону снагу свог исказа. То можемо приметити у следећем примеру:

(181) I.: I am asking you about the rate of tax.

T. B.: I know and what I am saying to you is the rate is less important in this instance than the overall amount of tax that people **would** pay. You know what **would** happen, if you go back to the days of high top rates of tax. All that **would** happen is that those people, who are small in number actually, and you can spend a lot of time getting after the person earning millions of pound a year, and then what you don't do is apply the real energy where it's necessary on things like the children's tax credit, the Working Families Tax Credit, the minimum wage, the New Deal, all the things that have helped people on lower incomes.

Када се овај модални глагол појави у хармоничној комбинацији са нефактивним изразом *I think* степен несигурности у вези са реализацијом онога што је речено у пропозицији се повећава:

(182) J. E.: [...] There are a lot of legal questions that need to be answered, and -- to just go and say OK, I'm going to concede the race, **I think would** be a mistake. I said from the beginning, right after the election, that, you know, the whole process needs to play out to make sure that every vote is counted, that no voter is disenfranchised because, Alan -- and Sean, a bigger question that is at issue here is Minnesota had the largest turnout of any state by percentage -- of any state in the country on Election Day.

That's a great thing.

Са друге стране, када се појави у комбинацији са модалним прилогом *probably*, повећава се степен вероватноће реализације пропозиционог садржаја:

(183) I.: Why does the president seem to be advocating this week for a bill that doesn't exist, that's not being considered in either the Senate or the House?

B. D.: Well, when the president spoke to the American people [Monday] night, and people in this town **would probably** be surprised to know that most American people have probably not focused on the

debate that's been going on here. But as we enter this last week, and a very important discussion, he thought it was important that the American people understood what was at stake, what his position has been.

Модални глаголи *may*, *might*, *could* и *would* (заједно са хармоничним оградама *I think*, *potentially* и *probably*) се у горе наведеним примерима користе како би изразили говорникову неутралност у односу на то да ли је пропозициони садржај истинит или не. Таква епистемичка дистанца нарушава начело квалитета и говорник остварује индивидуалистичку учтивост, јер покушава да сачува свој индивидуалистички образ у случају да се испостави да је оно што је изговорио неистинито.

Фреквенција ових модалних глагола у функцији прагматичких ограда се може графички приказати на следећи начин:

Табела 6: Фреквенција употребе модалних глагола у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику

модални глагол	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
may	23	0,46
might	13	0,26
could	11	0,22
would	72	1,43
укупно	119	2,37

▪ **Политички интервјуи на српском језику**

Приликом анализе интервјуа на српском језику у функцији прагматичких ограђивача који крше максиму квалитета примећена је, пре свега, употреба потенцијала модалног глагола *моћи*. У примерима

(184) Н.: Вероватно због прошлогодишње афере, сврсисходност завршног испита је нешто што се често доводи у питање. Можемо ли још једном да објаснимо зашто је завршни испит важан?

С. В.: [...] У Србији постоји хиперпродукција ученика који су носиоци дипломе "Вук Караџић". Сваки седми мали матурант у Србији данас је вуковац, што је нереална ситуација коју нам потврђују и веома лоши резултати које остварујемо на ПИСА тесту. Оваква ситуација показује да су критеријуми оцењивања у појединим местима, односно школама или одељењима, знатно нижи и генерално неуједначени, па су нека деца неоправдано боље или лошије оцењена. Зато је потребан један екстерни тест, исти за читаву генерацију ученика, који **би могао** да објективно оцени знање које су стекли током осмогодишњег школовања. [...]

и

(185) Н.: Да ли у Робним резервама заиста постоје тај кукуруз и та пшеница, тај зејтин и тај шећер? Годинама се провлачи прича да су државне резерве, у ствари, "папирне"?

Р. Љ.: [...] Речено је да мање-више постоји та количина која стоји у евиденцији. Сада сам наредио да се то уради поново, иако су пре два месеца то већ радили, да поново ураде тај попис, да видимо шта све тачно и колико имамо, да **бисмо могли** да планирамо неколико месеци унапред с обзиром да **би могло** да дође до поремећаја тржишта.

облик потенцијала глагола *моћи* у функцији дисталне форме (*би могао*, *бисмо могли*, *би могло*) праћен *да* – клаузом повећава епистемичку дистанцу. Говорник се

не одређује ни позитивно ни негативно према истинитости пропозиције, већ је посматра као могућност, што умањује илокуциону снагу самог исказа.

У улози модификатора исказа појављује се и облик потенцијала глагола *требати*. У примеру

(186) Н.: Какве би промене у раду парламента требало да донесе нови пословник?

П. М.: Пре свега јасно и ефикасно раздвајање законодавне и контролне функције коју обавља Народна скупштина. Потом, омогућавање посланицима као представницима народа да пресудно утичу у процесу припреме закона. То значи да се читавим низом промена повећавају надлежности одбора, да се раздваја расправа о закону у начелу и у појединостима, обезбеђује активна припрема посланика за дискусију о законима уместо пасивног посматрања дискусије у сали за седнице, такозваног радног кворума и стварају предуслови за парламентарну дипломатију. У складу са искуствима европских парламената, **требало би** да Скупштина сваког дана од 10 до 18 сати ефикасно ради на припреми и дискусији закона омогућавајући свим посланичким групама да појачају интензитет расправе а смање интензитет свађе.

говорник на основу премиса које поседује доноси закључак о пропозицији. Међутим, он се не може у потпуности одредити према њеној фактивности, те долази до ограђивања.

Модални глагол *would*, у својој епистемичкој употреби, у интервјуима на српском језику свој еквивалент проналази у потенцијалу као глаголском начину. Па тако, у примерима

(187) Н.: Председник СПС-а каже да је страначким функционерима рекао да предложи нове кандидате за заменика и потпредседнике, али да нико још то није урадио. Да ли Вас је Ивица питао кога

бисте волели да видите на месту заменика председника странке, а кога као потпредседнике? Кога бисте му предложили да Вас пита?
Б. Р.: СПС је демократски устројена странка, кандидациони процес је протекао, као и увек, од месних одбора и он је завршен. Лично сам предлагао својеврсни искорак у демократичности избора и могућност да 2500 делегата тајно бира потпредседнике странке на Конгресу, што **би олакшало** и председнику Дачићу у погледу сарадње са носиоцима партијског легитимитета. [...]

(188) Н.: Резултати завршног испита биће коришћени за процену квалитета наставе и учења на нивоу појединачних школа, општина, округа, школских управа и на националном нивоу. Ако не сазнамо шта ученици не знају, како ћемо онда знати шта треба мењати у наставном програму, и како да променимо приступ учењу и школи?

С. В.: На основу резултата које ученици постигну добиће се слика о томе какав је квалитет образовања и колике су разлике у образовним постигнућима између различитих група ученика. Такви подаци омогућиће нам да предложимо и предузмемо мере које **би побољшале** квалитет образовног система – моћи ће да се утврди који део наставног програма треба променити, како осавременити уџбенике или како да уравнотежимо критеријуме оцењивања.

и

(189) Н.: Ипак, реците нешто и о проблемима унутар владајуће коалиције, који су успоравали буџет.

М. Ц.: Ако имате буџетски "колач" пред собом, да употребим ту флоскулу за онај тренутак када се нешто дели, онда око расподеле увек има несугласица. **Рекао бих** да ових дана, у том смислу, нисмо доживели ништа посебно и неуобичајено. Сетите се да је

последњих година увек било натезања око буџета, али се то досада превазилазило без великих политичких потреса, па мислим да ће се и овога пута тако завршити.

форме потенцијала глагола *олакшати*, *побољшати* и *рећи* помажу политичарима да модификују свој исказ. Ослањајући се на став аутора Стевановића (1979: 710-711), који сматра да је *могућност* примарно и увек присутно значење потенцијала, у горе наведеним примерима запажамо да говорници праве епистемичку дистанцу у односу на истинитост пропозиционог садржаја.

Српски политичари употребом облика потенцијала глагола *моћи* и *требати*, као и самог потенцијала као глаголског начина исказују своју несигурност у то да ли је оно што говоре истинито или не. Они истовремено крше начело квалитета и покушавају да сачувају свој индивидуалистички образ.

Фреквенција ових ограђивача је приказана у табели 7:

Табела 7: Фреквенција употребе потенцијала у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику

	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
моћи (потенцијал)	21	0,42
требати (потенцијал)	16	0,32
потенцијал	102	2,03
укупно	139	2,77

▪ **Контрастирање**

У прагматичком смислу, долази до апсолутног поклапања између ова два језика. Нарушавајући начело квалитета политичари и у енглеском и у српском језику желе да сачувају свој индивидуалистички образ. Самим тим, они редукују илокуциону снагу својих исказа.

Што се семантичког нивоа тиче, и ту долази до апсолутног поклапања, јер дисталне форме модалних глагола у енглеском и потенцијал у српском језику као експоненти епистемичке модалности имају за циљ да искажу говорников недостатак потпуне одређености према истинитости пропозиције.

Делимична поклапања су приметна на формалном, односно морфо-синтаксичком нивоу. Наиме, контрасти који иначе постоје између система модалних глагола у енглеском и српском језику манифестују се и у политичком дискурсу. У интервјуима на енглеском језику се у улози прагматичких ограда појављују модални глагол *may*, његова дистална форма *might*, дистална форма глагола *can – could* и дистална форма глагола *will – would*. Са друге стране, у интервјуима у српском језику у недостатку дисталних форми примећена је употреба потенцијала глагола *моћи* и *требати*, као и самог потенцијала као глаголског начина. Другим речима, наспрам модалних глагола *may*, *might*, *could* и *would* у интервјуима на енглеском језику, у интервјуима на српском језику стоји само потенцијал као преводни еквивалент.

3.1.2.1.3. Модални прилози и придеви

▪ **Политички интервјуи на енглеском језику**

Модални прилози *maybe*, *perhaps*, *potentially* и *probably* се у овом делу корпуса појављују у улози ограда које наговештавају кршење максиме квалитета и модификују илокуциону снагу исказа. Ослањајући се на класификацију модалних

прилога коју врши Хој (Hoje 1997: 240)³⁶, могло би се рећи да прилози *maybe*, *perhaps* и *potentially* изражавају могућност (енг. *possibility*), док се прилог *probably* везује за вероватноћу (енг. *probability*). То се може илустровати следећим примерима из корпуса:

(190) I.: Have you been in touch with the White House, or set up meetings with them?

S. B.: I've spoken with the president, the vice president -- Senator Kerry called me yesterday. Everyone's been just really -- I wish I could say they're jerks but everyone's been great. Every single person top to bottom every single person I've spoken to is so excited to have me there, now **maybe** behind the scenes they don't feel that way, but I haven't gotten one unusual vibe from anybody, nobody at all. And I'm a pretty good judge of you know vibes and you know like tension and stuff.

(191) I.: Just before we came on air I spoke to the Prime Minister. Prime Minister, over the course of this interview I'm sure we're going to hear from you the arguments why there needs to be this intervention in the UK economy, but as we stand, twenty four hours out from the Chancellor's statement, how precarious is the position of the UK economy. Are we on the edge of a precipice?

G. B.: No. But the global economy is in great difficulty. I mean what's happened is we've had a banking crisis which started in America; makes me incredibly angry about what happened, the irresponsibility of risk taking and the irresponsibility of not disclosing things. That has now spread to become not just a financial crisis but an economic crisis and the case that we have got to face is, do you take action now to prevent permanent damage later. And by taking action now and by doing things that are **perhaps** quite unique, can you prevent the economy getting in

³⁶ Хој прави разлику између три групе модалних прилога које представљају три различита степена епистемичке модалности, а то су: могућност (енг. *possibility*), вероватноћа (енг. *probability*) и извесност (енг. *certainty*).

to a worse position and can you come out of it stronger, and that's really the questions that we are facing at the moment. [...]

У оба примера модални прилози *maybe* и *perhaps*, у прагматичком смислу, нарушавају начело квалитета кроз епистемичко дистанцирање, јер говорник оно што је речено у пропозицији представља као нешто што је *могуће*, али не и нужно истинито.

У овом делу корпуса са идентичном прагматичком функцијом појављује се и прилог *potentially* који је семантички близак прилозима *maybe* и *perhaps*. У примеру

- (192) B.O.: Well, this was a very practical decision that actually doesn't go to the heart of us implementing the Affordable Care Act. The majority of employers in this country provide health insurance to their employees. And the number of employers who are **potentially** subject to the employer mandate is relatively small. [...]

говорник се не одређује ни позитивно ни негативно према истинитости пропозиционог садржаја.

Прилог *probably*, који изражава вероватноћу (Hoyle 1997), у примеру (193) смањује епистемичку дистанцу, али говорник и даље остаје неодређен у односу на фактивни статус пропозиције:

- (193) I.: On that international community issue – I mean is there a role for New Zealand and the international community to play here in terms of perhaps giving moral backing to any type of American action?
R. L.: I would leave that to the New Zealand leadership to make a decision on, but I don't think, I think right now we're facing two things: one is a coming humanitarian crisis, especially in northern Iraq that countries like New Zealand can help with if they so choose. The second is a diplomatic effort, **probably** an international diplomatic effort, to try to impress upon Prime Minister Maliki that he needs to have an inclusive government, a government just not just made up of Shia, but an inclusive government of Sunni, Kurds and Shia, so that there is a

unified voice in Iraq saying that what is happening in northern Iraq is not acceptable and won't be accepted, but that's going to take a lot of international pressure by a lot of countries to press that message upon Maliki.

Такође, у овом делу корпуса у функцији оградe која нарушава начело квалитета и редукује илокуциону снагу исказа запажена је и употреба модалног придева *possible* у конструкцији са антиципаторним *it*. На пример:

(194) I.: Have you yielded anything from your outreach to Republicans? And do you still have hope for a 10-year deal by the end of the year?

B. O.: **I think it's still possible.** There are certainly Republicans who are deeply concerned about the effects of sequester. It's been interesting -- I've talked to a number of them who are from deeply red states, consider themselves very conservative, who say it doesn't make sense for us to cut discretionary spending more; it doesn't make sense for us to cut education further -- because they're seeing the impacts in their districts. Certainly there are a bunch of Republicans who say for us to hollow out our military as steeply, drastically as we're doing if sequester stays in place for next year makes no sense.

Овде се говорничково удаљавање од истинитости пропозиције, које је остварено фразом *it's still possible*, додатно повећава употребом оградe *I think* на почетку исказа.

Модални прилози *maybe*, *perhaps*, *potentially* и *probably*, као и модални придев *possible* помажу политичарима да остану неутрални у односу на истинитост онога што изговоре. Овакво оградивање је у функцији остваривања индивидуалистичке учтивости, јер политичари желе да заштите свој индивидуалистички образ и избегну евентуалне оптужбе.

Учесталост употребе ових модалних прилога и придева у функцији прагматичких ограда се може графички приказати на следећи начин:

Табела 8: Фреквенција употребе модалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику

	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
<u>модални прилог</u>		
maybe	15	0,30
perhaps	3	0,06
potentially	5	0,10
probably	25	0,50
<u>модални придев</u>		
possible	2	0,04
укупно	50	0,99

▪ **Политички интервјуи на српском језику**

У интервјуима на српском језику политичари користе модалне прилоге *можда*, *валда*, *потенцијално* и *вероватно* како би се прагматички оградиле од онога што кажу. У примеру

(195) Н.: Да ли то значи да укидате субвенције за гориво?

Д. Г.: То ћемо још размотрити. Ратаригориво свакако морају да купе. Смисао субвенција за минерално ђубриво и семе су да се повећа принос, продуктивност. Код горива је проблем што се морају спроводити јавне набавке. Прошле године победио је НИС као најбољи понуђач, али они немају свуда бензинске пумпе. Било је и разних злоупотреба. **Можда** ћемо ићи и на систем рефундације што значи да гориво земљорадник прво купи па му држава, када испостави рачун, врати део.

модални прилог *можда* умањује илокуциону снагу исказа, јер говорник није сигуран у то да ће се садржај пропозиције

„ићи ћемо и на систем рефундације (што значи да гориво земљорадник прво купи па му држава, када испостави рачун, врати део)“

остварити.

На идентичан начин се понашају и прилози *ваљда* и *потенцијално* у следећим примерима:

(196) Н.: У ауторском тексту почетком године написали сте да „као да неко намерно хоће да растури победнички тим“. На кога сте мислили?

И. Д.: Опште место у историји Србије. Чим нешто урадите, а ова влада јесте урадила, сви би одмах да вам виде леђа. **Ваљда** зато да их не би подсећали на сопствену неуспешност. Што су резултати били већи, то је и притисак, да се зауставимо, растао. Уосталом, избори су и расписани само неких шест-седам дана после највећег успеха који је Србија постигла у новијој историји - после почетка преговора о приступању ЕУ. Но, ја сам и поред тога задовољан. Успех је записан, остаје, као што и ја остајем премијер коме су уручени кључеви врата Европе. То не може да се избрише, па ни на изборима, кад год и због чега год да су расписани. Уосталом, избори воле резултат. Ми га имамо. И то највећи.

(197) Н.: Фискални савет упозорава на обавезност решавања стања у јавним предузећима. Како планирате да решите проблеме у јавним предузећима?

Д. В.: [...] Ако знамо да је прва генерација инвестиција продавала тржиште, а да другу чине такозване опортунистичке инвестиције, које су ту да одговоре на краткорочну тражњу, а не на дугорочне компаративне предности које Србија може да им понуди, долазимо до ТРЕЋЕ генерације када је циљ продаја старих и зарибалих капацитета који су имали структурне проблеме. Петрохемија,

Азотара, МСК, Смедерево, Бор су објекти који **потенцијално** имају стратешку предност, али и велике структурне проблеме и траже озбиљан менаџмент. Високи ризици и неопходно време су два елемента који када се једном остваре имају дугорочне позитивне ефекте. [...]

Са друге стране, прилог *вероватно* у примеру (198) имплицира да је говорник сигурнији у обистићење пропозиционог садржаја, те се епистемичка дистанца смањује:

(198) Н.: Да завршимо овај разговор плановима за "лепшу будућност". С тим у вези, молим вас за званичну процену о томе – да ли Србија треба да почне да гради неку нову електрану?

Р. Н.: Већ сам истакао да смо донели стратегију развоја енергетике до 2015. године. Пошто немамо стратегију развоја целе економије имамо два сценарија – један са просечном стопом раста од 4,62 одсто, а други нешто спорији са стопом од три одсто. Наш циљ је да имамо данашњу просечну европску енергетску зависност не већу од око 45 одсто, док сада мање зависимо, јер смо на коти од 39 одсто. У тим оквирима можда би у наредних десет година било потребно изградити један когенеративан (и струја и грејање) капацитет на гас од 200-300 мегавата. Кад је реч о капиталним објектима, **вероватно** ћемо 2010. године осетити потребу за једном већом електраном од 800-900 мегавата, а у то се уклапа одавно пројектована и започета Колубара Б. За тај капацитет већ има заинтересованих страних инвеститора.

Од модалних придева који имају улогу оградe у овом делу корпуса појављује се само придев *могућу/а/е*. Он се јавља како у функцији атрибута (199) тако и у функцији именског дела предиката (200). У оба случаја говорник остаје неодређен у односу на фактивност пропозиције:

(199) Н.: Да ли је било неких размимоилажења између странака чланица коалиције током договарања о пакету мера?

Б. Т.: Никаквог размимоилажења око мера које су на располагању није било – јер није било разлога. Све земље анализирају, отприлике, овај спектар мера. Тако и Србија. Али је битно да се међу **могућим** мерама пронађу у том тренутку оне које ће најмање оптеретити грађане, а највише државу и државне институције. Наравно да ће кроз смањивање буџета, односно трансфера локалним самоуправама, и грађани на крају бити погођени, али је битно да то смањивање не буде линеарно и да обезбеди функционисање принципа у којем богатији више дају, а сиромашнији мање губе. [...]

(200) Н.: Са укидањем агенција ова влада се није баш прославила: од стотину и колико већ њих укинута их је целих седам.

Р. Љ.: Споро то иде јер многе од тих агенција су успостављене законом и законом морају да буду укинуте. Мора сада свако министарство да предложи измену закона, па да парламент о томе расправља... Ово што је могло да се уради сада, урађено је, али то би стварно било ништа ако се на овоме буде стало. Очекујем да се тај процес настави кроз измене других закона, **могуће је** спајање неких агенција. Све су то кораци у добром правцу. Добар корак је издвајање више средстава у ребалансу за Министарство пољопривреде, а план је да наредне године буде још већи.

Модални прилози *можда*, *ваљда*, *потенцијално* и *вероватно*, као и модални придев *могући/а/е* и у овом делу корпуса помажу политичарима да остану неутрални у односу на истинитост онога што изговоре, а све у циљу остваривања индивидуалистичке учтивости.

Табела 9 илуструје учесталост употребе ових модалних прилога и придева у функцији ограђивача:

Табела 9: Фреквенција употребе модалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику

	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
<u>модални прилог</u>		
можда	20	0,40
ваљда	1	0,02
потенцијално	1	0,02
вероватно	7	0,14
<u>модални придев</u>		
могући/a/e	18	0,36
укупно	47	0,94

▪ **Контрастирање**

Из горе наведених примера можемо приметити да долази до апсолутног поклапања на сва три нивоа. Наиме, прагматички гледано модални прилози и придеви у улози ограда које нарушавају начело квалитета уједно исказују индивидуалистичку учтивост у оба језика, јер помажу политичарима да сачувају свој индивидуалистички образ. Истовремено, у оба језика долази до умањивања илокуционе снаге оваквих говорних чинова.

У семантичком смислу, модални прилози и придеви као експоненти епистемичке модалности у оба језика имплицирају да се говорник не одређује ни позитивно ни негативно према истинитости пропозиционог садржаја.

С обзиром на то да и у енглеском и у српском језику говоримо о истим класама лексичких средстава (прилози и придеви) до поклапања долази и на морфосинтаксичком плану. Мала разлика је само у томе што се придев *possible* у интервјуима на енглеском језику појављује само у функцији именског дела

предиката (са антиципаторним *it*), док се његов преводни еквивалент *могућу/а/е* у интервјуима на српском језику јавља како у функцији именског дела предиката тако и у функцији атрибута.

3.1.2.1.4. Кондиционалне (условне) клаузе

Кондиционалне (условне) реченице се састоје од клауза које су обе – протазна и аподозна – нефактивне, тј. нефактуалне (Palmer 1986). Такозвани реални кондиционали „не опредељују говорника ни према истинитости нити према неистинитости пропозиције“ (Lyons 1977: 796). Сходно томе, употребом оваквих клауза приликом одговарања на питања новинара политичари остају неодређени у односу на то да ли је њихов исказ истинит или не, при чему долази до нарушавања начела квалитета и слабљења илокуционе снаге таквог говорног чина.

- **Политички интервјуи на енглеском језику**

У примеру

(201) I.: Okay, kind of final thought really, because as I say, ?people who know you say, he looks more self confident, more relaxed, he's smiling a lot more. Is there almost a sense in which you're relishing having to deal with something which kind of maybe would suit your skills and talents and experiences?

G. B.: No. I don't think so. I mean leadership is about meeting challenges when they arise. This is unprecedented in the way it's hit the rest of the world. I think I've got a role to play because I can work with other countries. We're working well together. We are, you know, leading the G20 next year, which is a group of countries having to deal with the problem, covering most of the world economy and I think I can bring some of the experience I've got, to deal with these problems.

When you're dealing with something unprecedented however, orthodox thinking goes out of the window. You've got to think out of the box and what we've managed to do with the taking shares in banks, now with persuading people about the need for a fiscal stimulus, which would not have been accepted by many countries before, is thinking out the box, doing the right things. That is what government is for. **If markets fail, governments have got to step in.**

налази се исказ

If markets fail, governments have got to step in

који садржи протазну клаузу

If markets fail.

Ослањајући се на обсервације ауторке Трбојевић-Милошевић (2004: 144-145), нефактивност ове клаузе би се могла објаснити на следећи начин:

- постоји пропозиција „markets fail“;
- говорник процењује извесност остварења догађаја који представља пропозициони садржај;
- говорничково опредељење према истинитости те пропозиције је подједнако позитивно и негативно;
- из позитивног опредељења имплицира закључак изражен у аподози;
- из негативног опредељења такође имплицира закључак, али је он редундантан (if makets don't fail, governments haven't got to step in).

Идентичну функцију имају и протазне клаузе које почињу условним везницима *provided* (202), *unless* и *until* (203):

(202) I.: So, it can be squared, this circle?

T. B.: Well, you can spend more money **provided you have a) a strong economy, and b) you are making sure that you are not spending on the costs of economic and social failure.** You referred to my manifesto

at the last election. I think it was the opening point of the 10-point contract - was spending less on the bills of social and economic failure and more on investment in education.

(203) I.: Dairy is a big deal to New Zealanders of course, what chances are there of a TPP where there are no tariffs? Is that realistic?

R. L.: I'm not going to talk to any one issue because **unless everything's agreed to** nothing's agreed to in any of these deals. I know how important dairy is to New Zealand, but there are many issues, whether its state owned enterprise, digital goods, labour, environment, the disputes settlement resolutions, in addition to all the individual product issues. All that is negotiable, being negotiated, as I said nothing's agreed to **until everything's agreed to**.

У примерима (201-203) у функцији протазног предиката се налази реални садашњи кондиционал. Међутим, употребом нереалног садашњег кондиционала као у примеру

(204) I.: Is there any part of your agenda moving forward that you think you are willing to move to the backburner so that you can spend more time on the economy?

B. O.: Well, immigration reform we've got to get done, and that right now is just a matter of the House Republicans recognizing that both the American people, businesses, labor, evangelicals -- there's a broad consensus to go ahead and pass that bill, and **if that bill was on the floor tomorrow** it would pass.

говорник ствара већу епистемичку дистанцу.

Посебну врсту условних реченица представљају кондиционални говорни чинови (Sweetser 1997-1990: 118). Наиме, код оваквих кондиционала протазу представља клауза која имплицира тражење слушаоачеве дозволе (Fraser 2009: 205) и уједно условљава реализацију говорног чина који следи у аподози. То можемо видети у следећем примеру:

(205) I.: But if you have a fiscal stimulus tomorrow, which encourages people to spend, isn't there a danger that the same people who led to this crisis, ie. you know in the sub prime area in America and to a certain extent over here as well, that they'll spend more and they'll have more debt and that's what led to this crisis.

G. B.: **Now if I, if I may put it this way.** The assets that people have in Britain are far greater than any mortgage or other debts they have. I think it's often forgotten that people have built up wealth in housing and in other areas as a result of a relatively successful economy and whilst some people definitely may be over-stretched, the vast majority are people who've got assets that are worth a considerable amount of money and will return to be worth more as this financial problem is eased. And at the same time, have a capacity both to spend where necessary and want to see the economy moving forward. They have lost confidence in the banking system. My job is to (interjection)

I.: But what do you want to

G. B.: where markets fail, the job of government is to re-build that confidence.

Овде политичар употребом клаузе

Now if I, if I may put it this way

тражи слушаочеву дозволу и тиме уважава његов индивидуалистички образ.

Као што видимо, употребом кондиционалних (условних) клауза у горе наведеним примерима политичари остају неутрални у односу на фактивност пропозиције, те нарушавају начело квалитета. На тај начин они реализују своју комуникативну намеру, а то је уважавање међусобног индивидуалистичког образа.

▪ Политички интервјуи на српском језику

Ивићева (Ивић 1983, према Трбојевић-Милошевић 2004: 153) примећује да кондиционалне реченице у српском језику изражавају епистемичку модалност

(а самим тим могу бити у функцији ограђивача који наговештавају кршење начела квалитета – додатак аутора), само ако испуњавају следећа два услова:

- i) мора их уводити везник *ако*;
- ii) протазни предикат мора исказивати радњу, стање, или догађај чији је статус у односу на реалност говорнику непознат.

У складу са тим, у интервјуима на српском језику наилазимо на следеће примере употребе условних клауза у функцији ограђивача:

- (206) Н.: Са ким ћете да остварујете те циљеве? Прогнозе говоре да ће вам за формирање владе бити потребан само један партнер...
- А. В.: Никада унапред не размишљам о техници и бројкама. Бавим се суштином. Знам само да ће, **ако формирамо владу**, министар финансија поново бити Лазар Крстић. Он је спреман на личну непопуларност, али није спреман да ризикује будућност Србије. Очекујем да ћемо у влади имати и експерте који ће помагати. Имаћемо тим којим ће се Србија поносити, али нам приоритет у одабиру министара сигурно неће бити њихова партијска припадност, већ ефикасност и озбиљност у спровођењу реформи.

У протазној клаузи

ако формирамо владу

говорник не зна да ли ће се радња исказана предикатом у презенту остварити или не. Он тиме ствара епистемичку дистанцу. Та дистанца, односно неопредељење према обистињењу радње, се може повећати употребом футура II:

- (207) Н.: Са укидањем агенција ова влада се није баш прославила: од стотину и колико већ њих укинута их је целих седам.
- Р. Љ.: Споро то иде јер многе од тих агенција су успостављене законом и законом морају да буду укинуте. Мора сада свако министарство да предложи измену закона, па да парламент о томе расправља... Ово што је могло да се уради сада, урађено је, али то би стварно било ништа **ако се на овоме буде стало**. Очекујем да

се тај процес настави кроз измене других закона, могуће је спајање неких агенција. Све су то кораци у добром правцу. Добар корак је издвајање више средстава у ребалансу за Министарство пољопривреде, а план је да наредне године буде још већи.

У интервјуима на српском језику протазне клаузе могу почети везницима *у случају да, уколико* и *под условом да* који су у семантичком смислу врло блиски везнику *ако*. На пример:

(208) Н.: Од нове године увоз пољопривредних производа биће готово потпуно либерализован. Да ли ће то погодити нашу пољопривреду?

Д. Г.: Ми смо тај део ССП-а лоше испреговарали, јер смо помислили да већ сад можемо да будемо у ЕУ. Али, као озбиљна држава, која је то потписала, ми морамо то да поштујемо. Међутим, нисмо ми баш све царине скинули. Заборављамо да смо добили бесцарински приступ великом тржишту ЕУ. Све указује да пољопривреда није угрожена и да и даље остварује суфицит. Додатно, **у случају да смо угрожени прекомерним увозом** постоји клаузула о покретању заштитног механизма.

(209) Н.: Дачић је рекао да ће, а коалициони партнери из СНС-а позову на митинг, обавезно отићи јер је то “партнерски” и “уљудно”. Да ли бисте га заменили ако због обавеза у Министарству не буде могао да пружи подршку тог дана коалиционим партнерима?

Б. Р.: Председник Дачић, **уколико буде уследио позив и буде био назначен ниво партијских функционера који узимају учешће на митингу**, сасвим уљудно и партнерски одговорно донеће одлуку ко ће бити репрезент СПС-а. За сада је он једини инокосни орган који је изабран на нашем Конгресу у пуном капацитету поред Статутарне комисије.

(210) Б. Ђ.: Договорио сам се у име Владе са господином Томиславом Николићем око амандмана који је он хтео да предложи у име СРС-а, да би и посланици СРС-а гласали за ССП. Жао ми је што до тог договора до краја није дошло, јер Србија је и даље једина европска земља која нема национални консензус за улазак у ЕУ. Можда је за проевропски блок тако на неки начин комотније, јер увек можемо рећи "они су против уласка у ЕУ, а ми смо за", наравно, **под условом да то не буде условљено нашим територијалним интегритетом**. Али, треба и даље радити на томе да се успостави национални консензус, јер онда он омогућава да се додатно смањи ризик улагања у Србију. Консензус око уласка у ЕУ налаже свим политичарима да буду бољи, јер онда дебата није само "ко је за улазак у ЕУ". Ако смо сви за, морамо да имамо свежије, боље, прецизније, софистицираније идеје да понудимо нашим грађанима. Србија ће онда бити на добитку.

У примерима из интервјуа на српском језику примећујемо да кондиционалне клаузе као експоненти епистемичке модалности имају функцију да наруше максимум квалитета и тиме сачувају индивидуалистички образ говорника, односно политичара.

Учесталост употребе ових клауза у улози прагматичких ограда у интервјуима на енглеском и српском језику је приказана у табели 10:

Табела 10: Фреквенција употребе кондиционалних (условних) клауза у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском и српском језику

кондиционалне (условне) клаузе	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
политички интервјуи на енглеском језику	124	2,47
политички интервјуи на српском језику	92	1,83

▪ **Контрастирање**

У горе наведеним примерима из енглеског и српског језика на прагматичком нивоу долази до делимичног поклапања. Наиме, у интервјуима на енглеском језику кондиционалне (условне) клаузе у функцији ограда које крше начело квалитета уважавају како индивидуалистички образ говорника / политичара тако и индивидуалистички образ слушаоца (пример кондиционалног говорног чина). Са друге стране, у интервјуима на српском језику нису пронађени примери кондиционалног говорног чина, те се употреба условних клауза везује само за очување индивидуалистичког образа говорника. Што се илокуционе снаге тиче, она је у оба језика редукована.

На семантичком плану је примећено апсолутно поклапање, јер у оба језика кондиционалне (условне) клаузе исказују епистемичку модалност. Другим речима, и у енглеском и у српском језику употребом ових клауза политичари остају неодређени по питању фактивности пропозиционог садржаја.

На формалном, односно морфо-синтаксичком нивоу долази до делимичног поклапања, јер се протазне клаузе у интервјуима на енглеском језику реализују кроз реални и нереални кондиционал, док се у интервјуима на српском језику реализују кроз презент и футур II.

3.1.2.1.5. Глаголи перцепције

▪ **Политички интервјуи на енглеском језику**

У интервјуима на енглеском језику да би наговестили кршење максиме квалитета политичари се позивају на своја чула. У ту сврху користе, пре свега, глаголе *see* и *hear*. На пример:

(211) I.: What does persuade and a cajole mean? Those two interesting words that you've used. When you leave this room and when you've been

speaking to the banks, I would imagine the tone is a bit angrier than that at the moment.

G. B.: Well, we were very clear that they had to pass on the cut in interest rates to mortgage holders and that actually happened. We've been very clear also that they've got to be far more sympathetic to the small business man and woman who's watching this programme who feels that the overdraft rates that they're charging or the terms or the charges are too high and we're dealing with that. And **I see** Royal Bank of Scotland this morning has responded, by saying they're not going to change the terms of their overdrafts when the time has extended.

Овде говорник на основу доказа који су му доступни преко чула вида (*I see*) износи пропозицију

„Royal Bank of Scotland this morning has responded (by saying they're not going to change the terms of their overdrafts when the time has extended)“.

Он истовремено заузима неутралан став према истинитости саме пропозиције, јер не може у потпуности да се ослони на своја чула. Иста ситуација је примећена у примеру

(212) I.: So the question, I guess, is Republicans, are they going to stay united or do you envision a scenario where they basically use taxpayer dollars to buy off or peel away some Republican votes?

M. P.: Well, it's a concern in the Senate. But to be honest with you, I've never seen House Republicans more unified than they are right now, and the reason we're unified is because **we're hearing** from people all across this country that they want Congress to do better.

где говорник на основу доказа који су му доступни путем чула слуха (*we're hearing*) модификује пропозицију

„they want Congress to do better“

и уједно нарушава начело квалитета, те умањује илокуциону снагу свог исказа.

Глагол *seem* се у одређеном смислу може посматрати као глагол перцепције (Gisborne and Holmes 2007), јер је у блиској семантичкој вези са глаголима визуелне перцепције (*look, see...*). Наиме, путем метафоричке екстензије³⁷ информација се из социофизичког домена преноси у ментални домен. На пример:

(213) I: I know on the political -- on the political side there'll be people going after Obama saying he flip-flopped, he changed his mind, bad for Democrat.

Is there -- is there a political hay to be made here against either Obama himself or Democrats, in general, and would that be a fair line of attack?

J. S.: Well, I'd say they overreached, the Democrats did, in trying to -- alter the system to maybe get a political advantage, but they **seem** to realize now that they're not empowered to do that and **seem** to be retreating from it, so maybe they took a little embarrassment, but in the long run I doubt it'll amount to much.

Као што се да приметити из наведених примера на енглеском језику, перцептивни глаголи *see, hear* и *seem* изражавајући евиденцијалну модалност могу нарушити максиму квалитета. Заузимајући неутралан став према истинитости свог исказа, политичар жели да оствари јасну комуникативну намеру, а то је чување свог индивидуалистичког образа у случају да се оно што је рекао испостави као нетачно.

Фреквенција ових глагола перцепције у улози ограда приказана је у табели 11:

³⁷ Опширније о томе в. Трбојевић-Милошевић (2004: 93-94).

Табела 11: Фреквенција употребе глагола перцепције у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику

глагол перцепције	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
see	8	0,16
hear	4	0,08
seem	4	0,08
укупно	16	0,32

▪ **Политички интервјуи на српском језику**

У интервјуима на српском језику нарушавање начела квалитета се реализује употребом перцептивних глагола *видети*

(214) Н.: Фискални савет упозорава на обавезност решавања стања у јавним предузећима. Како планирате да решите проблеме у јавним предузећима?

Д. В.: [...] Код неких су проблеми прошлости мањи, али нема потенцијала за раст без приватног капитала. На примеру Телекома **видимо** да Србија нема довољно капитала да инвестира како би се ово предузеће одржало у међународној трци и зато је наш циљ да га продамо по високој цени некоме ко има довољно капитала за његово одржавање. Улазимо у фазу у којој тражимо саветника и желимо да продамо Телеком да бисмо тиме обезбедили оптималне услове да учествује у регионалној трци телекомуникација, односно фиксне телефоније, интернета, видеа и мобилне телефоније.

и чути

(215) Н.: Да ли у Робним резервама заиста постоје тај кукуруз и та пшеница, тај зејтин и тај шећер? Годинама се провлачи прича да су државне резерве, у ствари, "папирне"?

Р. Љ.: Искрено, више пута откако сам дошао на ову функцију, **Чуо сам** за сумњу да у Робним резервама нема робе у обиму како стоји у евиденцијама. **Чуо сам** чак и за махинације које су вршене у прошлости око интервенција из робних резерви, да се неко обогатио захваљујући тим интервенцијама. **Чуо сам** свакакве приче. Зато сам наредио да се изврши ванредни попис залиха, да видимо да ли заиста имамо 209.000 тона пшенице како је мени речено, да ли имамо тих 79.000 тона кукуруза како ми је речено, управо из разлога који сте ви навели – због сумње да ли је то на папиру или ми стварно то имамо да можемо да интервенишемо. Речено је да мање-више постоји та количина која стоји у евиденцији. Сада сам наредио да се то уради поново, иако су пре два месеца то већ радили, да поново ураде тај попис, да видимо шта све тачно и колико имамо, да бисмо могли да планирамо неколико месеци унапред с обзиром да би могло да дође до поремећаја тржишта.

У горе наведеним примерима говорници ослањајући се на доказе доступне путем чула вида и слуха модификују пропозициони садржај, те умањују илокуциону снагу својих исказа.

Српски политичари уз помоћ глагола *чинити се*, који је семантички близак глаголима визуелне перцепције (о чему је већ било речи), такође могу модификовати свој исказ и самим тим навестити да ће максима квалитета бити нарушена. На пример:

(216) Н.: Исто као и са хлебом, сваке године или скоро сваке године у јесен бива да нема зејтина. Капацитет српских уљара је двоструко већи од потреба тржишта, уље се извози, а у малопродаји га нема, или га има "на кашичицу". Нелогично, зар не?

Р. Љ.: Обишао сам уљаре и добио неке одговоре који **ми се чине** веродостојним: суша је била катастрофална, род сунцокрета је битно мањи од прошлогодишњег, цена сунцокрета је скочила са 330 евра по тони, колико је коштао прошле године, на данашњих 480 до 500 евра. То је био један разлог да они подигну цену иако жетва није ни била завршена. Дакле, порасла је цена управо на психолошкој причи о могућим нестацицама и из тога је произашла потреба уљара да аутоматски повећају цену. [...]

Из примера на српском језику видимо да се глаголи *видети*, *чути* и *чинити се* појављују у функцији ограда које нарушавају начело квалитета и уједно реализују индивидуалистичку учтивост.

Табела 12 илуструје учесталост употребе горе наведених глагола перцепције:

Табела 12: Фреквенција употребе глагола перцепције у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику

глагол перцепције	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
видети	7	0,14
чути	3	0,06
чинити се	8	0,16
укупно	18	0,36

▪ **Контрастирање**

Контрастирајући наведене примере из енглеског и српског језика, запажамо да до апсолутног поклапања долази на сва три нивоа: прагматичком, семантичком и морфо-синтаксичком.

Нарушавајући начело квалитета перцептивни глаголи у оба језика имају идентичну прагматичку функцију, а то је остваривање индивидуалистичке учтивости кроз чување индивидуалистичког образа говорника (политичара). Такође, долази и до редуковања илокуционе снаге говорних чинова у оба језика.

У семантичком смислу, као експоненти евиденцијалности наведени глаголи перцепције и у енглеском и у српском језику исказују неутралан став политичара према истинитости саме пропозиције, јер они не могу у потпуности да се ослоне на своја чула.

До поклапања долази и на морфо-синтаксичком плану, јер се овај тип прагматичких ограда у оба језика реализује истим лексичким средствима.

3.1.2.1.6. Евиденцијални прилози и придеви

▪ **Политички интервјуи на енглеском језику**

У функцији нарушавања максиме квалитета се у интервјуима на енглеском језику могу наћи како евиденцијални прилози тако и евиденцијални придеви. Па тако, у примеру

(217) I.: Has Pakistan agreed to a 48-hour timetable to take action?

C. R.: No. There's not a timetable involved here. **Obviously**, this is counterterrorism work. It's hard work. And it's not as if these people are sitting on the surface. But Pakistan, the leaders in Pakistan, were very clear with me that they understood their responsibilities. And now we're waiting. We expect things to happen.

прилог *obviously* модификује пропозицију

„this is counterterrorism work“.

Наиме, говорник на основу доступних доказа износи свој исказ. Међутим, он није стопостотно сигуран у истинитост онога што каже, те се илокуциона снага таквог исказа редукује. На исти начин се понаша и придев *obvious* у конструкцији са антиципаторним *it*:

(218) I.: The Treasury decides whether the tests are met?

T. B.: The Treasury are the custodians of the tests and **it's obvious** why they should be. In circumstances where there are economic conditions and economic tests, it's right that we make it clear to people that there is not going to be any political fiddling about with these tests, they have to be met in a genuine economic way.

Прилог *apparently* такође има улогу оградe која нарушава начело квалитета. На пример:

(219) I.: And you haven't done that?

J. M.: Of course we have run ads that point out his record and also point out his associations. And I still think, you know, we're watching now, a major newspaper has a tape that **apparently** has Mr. William Ayers in it. **I don't know if it does or not. That's the allegation.**

But that newspaper and their parent, the Tribune Company, and the Obama campaign refuse to release that. Shouldn't the American people know about that? At least they should have full information.

Овде говорник ослањајући се на доказе који су му доступни ипак остаје неодређен по питању истинитости пропозиционог садржаја. Томе у прилог иду и искази који непосредно следе: *I don't know if it does or not* и *That's the allegation*.

Запажамо да евиденцијални прилози *obviously* и *apparently*, као и евиденцијални придев *obvious* кршећи начело квалитета помажу политичарима да сачувају свој индивидуалистички образ.

Фреквенција ових евиденцијала приказана је у табели 13:

Табела 13: Фреквенција употребе евиденцијалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на енглеском језику

	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
<u>евиденцијални прилог</u>		
obviously	24	0,48
apparently	1	0,02
<u>евиденцијални придев</u>		
obvious	1	0,02
укупно	26	0,52

▪ **Политички интервјуи на српском језику**

У интервјуима на српском језику *очигледно* и *очито* као експоненти евиденцијалности модификују илокуциону снагу исказа и представљају прагматичке оградe. У примеру (220) *очигледно* се прво појављује као придев, а затим као прилог, док је у примеру (221) *очито* у функцији придева:

(220) Н.: Једна од последица недовољне контроле јесу учестале манипулације тајним документима и транскриптима прислушкиваних разговора који се на волшебан начин појављују у медијима или код политичара. Један такав транскрипт, за који сте рекли да вам је достављен анонимно, и сами сте читали на јавној седници Одбора... Јесмо ли уште изашли из тог тамног простора који сте поменули?

Д. Ш.: Мислим да још нисмо изашли из мрака и да још постоје људи који користе службе ради дезавуисања јавности и блаћења политичких ривала. **Очигледно је** да се у медијима пласирају текстови који неке људе треба да прикажу као неозбиљне или као

криминалце. Не могу да кажем да то службе раде системски, као институције, али то **очигледно** потиче од оних који имају интерес да се у БИА и полицији ништа не промени, па гађају оне који би хтели промене. Они у ствари бране своје позиције, а градили су их петнаест година управо на уценама и манипулацијама ове врсте.

(221) Н.: У једном тренутку изгледало је да су се посланици усагласили око текста у коме се осуђују сви ратни злочини, са посебним помињањем Сребренице и Братунца. Чак се такав текст био појавио у медијима. Шта се онда десило и зашто та тема ипак није доспела на дневни ред парламента?

П. М.: Текст који помињете јесте нацрт који је председник Скупштине урадио на основу полазних заједничких ставова посланичких група. У наставку рада већина је поштовала договор и предлагала допуне заједничког текста, али је један део странака отпочео производњу сопствених текстова. **Постало је очито** да многи мисле како је важније, макар и на штету државе, остварити унутрашњи политички профит из чињенице да с неким нисте гласали. Тиме се инсистира на поруци да грађани Србије (а Скупштина је њихов представник у целини) нису спремни да осуде злочине, већ да око њих лицитирају. Као председник Скупштине, верујем да кад је реч о осуди злочина не сме да се лицитира и прегласава. Суочавање с ратним злочинима, сем што обавезује да се кривци приведу правди, мора да служи истини и помирењу а не стварању атмосфере за нове поделе и злочине.

У примерима (220) и (221) говорници не могу у потпуности да се ослоне на доказе који су им доступни, те остају неутрални у односу на фактивност пропозиционог садржаја, што имплицира нарушавање начела квалитета. На овај начин политичари реализују индивидуалистичку учтивост, јер покушавају да сачувају свој образ ако се испостави да је оно што су рекли нетачно.

Фреквенција горе наведених евиденцијалних прилога и придева у функцији прагматичких ограда изгледа овако:

Табела 14: Фреквенција употребе евиденцијалних прилога и придева у функцији ограда које нарушавају начело квалитета у политичким интервјуима на српском језику

	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
<u>евиденцијални прилог</u>		
очигледно	5	0,10
<u>евиденцијални придев</u>		
очигледно	2	0,04
очито	1	0,02
укупно	8	0,16

▪ **Контрастирање**

Поредећи употребу евиденцијалних прилога и придева у функцији ограда које наговештавају кршење начела квалитета у интервјуима у оба језика запажамо да на прагматичком, семантичком и формалном, односно морфо-синтаксичком плану долази до апсолутног поклапања.

Ови прилози и придеви исказују идентичну прагматичку функцију и у енглеском и у српском језику, а то је намера политичара да сачувају свој индивидуалистички образ. Истовремено, долази до умањивања илокуционе снаге говорних чинова у оба језика.

Семантички гледано, говорници оба језика на основу доступних доказа износе свој исказ, међутим они нису стопостотно сигурни у истинитост онога што кажу, те остају дистанцирани у односу на пропозицију.

Апсолутно поклапање на морфо-синтаксичком плану огледа се у томе што се и у енглеском и у српском језику евиденцијални прилози и придеви реализују истим класама лексичких средстава.

3.2. Ограде у функцији избегавања одговорности

3.2.1. Навођење туђих речи (рапортивност)

Приликом давања одговора на постављено питање политичар може избећи личну одговорност за оно што каже навођењем туђих речи, односно преношењем информације „из друге / треће руке“. У примерима који следе актуални говорник, тј. политичар се налази у функцији ‘метаговорника’ (Danielewiczova 2002) у односу на исказе других говорних лица. У семантичком смислу, говоримо о употреби *рапортивне евиденцијалности* (енг. *reported evidence* (Aikhenvald 2004), *reportive evidentiality*, *hearsay* (Wiemer 2006a, 2006b)). Приликом анализе корпуса примећено је да извор информације која се преноси може бити како познат (одређен) тако и непознат (неодређен)³⁸.

▪ Политички интервјуи на енглеском језику

Преношење туђег исказа у функцији прагматичке ограде се може уочити у следећем примеру:

(222) I.: Can you stage this war or this military action or this counterterrorism plan, whatever you want to call it, without American blood being spilled?

D. M.: **The president [Barack Obama] said on Wednesday night in his address to the nation that** any time our people are in harm's way, are in an effort like this, there's inherent risk in that. [...]

³⁸ Као инспирација је послужила типологија коју у својој опсежној студији о таксису и евиденцијалности у украјинском и српском језику користи Људмила Поповић (Поповић 2012). Она прави разлику између *ауторапортивне*, *одређенорапортивне* и *неодређенорапортивне* евиденцијалности. С обзиром на то да ауторапортивна евиденцијалност или аутоцитирање подразумева говорниково позивање на сопствени исказ, те истиче његову личну одговорност за информацију коју износи (Поповић 2012: 381), примери овакве евиденцијалности не могу бити посматрани као ограђивање. Те стога, овде ће пажња бити усмерена само на одређенорапортивну и неодређенорапортивну евиденцијалност, односно рапортивност са одређеним и неодређеним извором информације.

Овде се политичар у функцији метаговорника уз помоћ уводне клаузе *The president [Barack Obama] said on Wednesday night in his address to the nation that* позива на председникове речи (извор информације је познат), те у прагматичком смислу, избегава личну одговорност и умањује снагу свог исказа. Семантички гледано, долази до стварања епистемичке дистанце у односу на пропозицију

„any time our people are in harm's way, are in an effort like this, there's inherent risk in that“,

јер политичар остаје неодређен у односу на истинитост свог исказа.

Међутим, када је извор информације непознат и неодређен та дистанца се још више повећава као у примеру

(223) I.: What did you think when Boxer's Republican opponent, Carly Fiorina, was caught on an open mic dissing Boxer's hair as “so yesterday”?

B. F.: It was a kind of small thing that tells you a lot. There's a lack of seriousness and also, **I'm told**, a kind of nastiness that people don't like. It's important to be likable when you run for office. The first time I ran, I was too aggressive; I wasn't likable. The second time I ran, I was more likable.

Коришћењем пасивне конструкције *I'm told* говорник сигнализира несигурност у фактивност пропозиционог садржаја

„there's a kind of nastiness that people don't like“

и жели да избегне одговорност за своју констатацију.

Рапортивност са неодређеним извором информације се може реализовати и употребом прилога *allegedly*. У примеру

(224) I.: When you say six months, you are referring to the Boehner bill, which would lead to another debt ceiling debate.

B. D.: Yeah. The one you're referring to that Mr. Donahue **allegedly** has endorsed.

овај прилог означава недостатак непосредних доказа на основу којих би се пропозиција

„Mr. Donahue has endorsed the one you're referring to“

могла сматрати истинитом. Самим тим, говорник се не опредељује ни према истинитости нити према неистинитости свог исказа.

Употреба рапортивности како са одређеним тако и са неодређеним извором информације у горе наведеним примерима из енглеског језика помаже политичарима да избегну директну одговорност. Стварајући овакву дистанцу они реализују индивидуалистичку учтивост, јер покушавају да сачувају свој индивидуалистички образ у случају да се испостави да је оно што су рекли нетачно.

Табела 15 приказује учесталост употребе рапортивности са одређеним и неодређеним извором информације:

Табела 15: Фреквенција употребе рапортивности у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на енглеском језику

рапортивност	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
одређен извор информације	57	1,13
неодређен извор информације	15	0,30
укупно	72	1,43

▪ **Политички интервјуи на српском језику**

У интервјуима на српском језику политичари такође показују тенденцију ка ограђивању свог става кроз позивање на речи других особа. Па тако, у примеру:

(225) Н.: Осим концесије за аутопут, још један капитални пројекат постао је тема изузетно оштре изборне кампање и разлог за сукоб у техничкој влади. Да ли договор који су са руском страном у Москви склопили и Борис Тадић и Војислав Коштуница важи?

Д. Ђ.: **Председник Србије [Борис Тадић] је изразио жаљење због чињенице да је премијер оборио Владу, па ратификација овог споразума мора да сачека избор нове, али је истовремено јасно рекао да је реч о техничком кашњењу. Он се такође сложио са ставом руског шефа дипломатије и нагласио да је споразумом дефинисано да се он примењује од дана потписивања и да ратификација не одлаже његову примену. Мислим да у вези са тим није остало ништа нејасно.**

актуални говорник [Драган Ђилас] се експлицитно позива на речи и став председника Србије који представља извор информације, те говорник остаје дистанциран у односу на пропозицију

„реч је о техничком кашњењу“

и

„споразумом је дефинисано да се он примењује од дана потписивања и да ратификација не одлаже његову примену“.

Са друге стране, глагол *казати* у безличном облику (*каже се*), као у примеру

(226) Н.: Нико не спори да се српска енергетика стабилизује, али има мишљења да се она споро реформише?

Р. Н.: Видите, у нашој реформској реторици све се сувише упрошћава, па се на пример **каже** да је ова година "преломна" у

реформисању и реструктурирању. У енергетици се ништа не постиже и не "прелама" преко ноћи. [...]

указује на то да је извор информације непознат и уопштен; те стога, говорникова одговорност за истинитост пропозиције

„ова година је "преломна" у реформисању и реструктурирању“

је овом оградом минимализована.

На исти начин се понаша и евиденцијални прилог *наводно* који семантички води порекло од глагола говорења и „најчешће се користи уколико је извор информације уопштен, неодређен, а тиме и непоуздан“ (Поповић 2012: 384). Па тако, у примеру

(227) Н.: Поново је актуелизована прича о судбини српског новца који је наводно завршио на Кипру. Ви сте у то време били амбасадор на Кипру?

И. М.: [...] Зар ви мислите да би неко могао себе да назива државом, а да тако нешто није испитано? Био сам на Кипру шест година и радио свој посао, више од три године, као једини дипломата. Сад видите како се код нас лако подстакне машта о нечему, како је **наводно** постојала читава организација која је држала некакве конце... [...]

значење прилога *наводно* се може парафразирати као *према наводима / речима других људи*, што ограђује говорника било од истинитости или неистинитости пропозиционог садржаја и редукује илокуциону снагу таквог говорног чина.

Као што се да приметити, употребом рапортивности како са одређеним тако и са неодређеним извором информације српски политичари покушавају да остваре индивидуалистичку учтивост.

Фреквенција рапортивности са одређеним и неодређеним извором информације изгледа овако:

Табела 16: Фреквенција употребе рапортивности у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на српском језику

рапортивност	број појављивања	фреквенција на хиљаду речи
одређен извор информације	23	0,46
неодређен извор информације	14	0,28
укупно	37	0,74

▪ Контрастирање

На прагматичком нивоу долази до апсолутног поклапања, јер навођењем туђих речи политичари се и у енглеском и у српском језику труде да сачувају свој индивидуалистички образ. Такође, долази и до редуковања илокуционе снаге говорних чинова у оба језика.

Апсолутно поклапање је примећено и на семантичком нивоу. Употреба рапортивности у оба језика има за циљ да минимализује говорникову личну одговорност за оно што изговори.

На морфо-синтаксичком плану такође долази до поклапања. Код рапортивности са одређеним извором информације уочено је поклапање почетних клауза, док се рапортивност са неодређеним извором информације у оба језика може реализовати пасивним или безличним конструкцијама, као и прилогом *allegedly* / *наводно*.

3.2.2. Уводни изрази

▪ Политички интервјуи на енглеском језику

Што се тиче употребе уводних изрази у функцији ограда којима политичари избегавају директну одговорност, у интервјуима на енглеском језику примећен је само следећи пример:

(228) I.: Can we contain a nuclear Iran?

R. G.: I don't think we're prepared to even talk about containing a nuclear Iran. I think we're - we - **our view still is** we do not accept the idea of Iran having nuclear weapons. And our policies and our efforts are all aimed at preventing that from happening.

Изразом *our view still is* политичар представља пропозицију као заједнички став политичке странке, владајуће коалиције, владе, државе и сл. На овај начин он избегава личну одговорност за оно што говори и покушава да сачува свој индивидуалистички образ.

▪ Политички интервјуи на српском језику

У интервјуима на српском језику се као уводни изрази појављују, пре свега, они којима говорник узима у обзир информисаност саговорника о пропозиционом садржају:

(229) Н.: Чини се да је однос досадашњих коалиционих партнера, ДС-а и ДСС-а, чак и на нивоу Београда, где је сарадња трајала четири године и деловала доста успешно, одједном прерастао у тотално и непомирљиво неслагање. Да ли је, после свега што ових дана гледамо, могућа сарадња тих партија после 11. маја?

Д. Ђ.: По природи нисам деструктивна личност и стога се увек трудим да пронађемо решење које је најбоље и за грађане и за Србију. **Познато вам је** да сам у том смислу дао допринос и при формирању сада одлазеће владе, када се чинило да никакав

договор није могуће постићи. Такође, рекао сам да ми не пада на памет да водим негативну кампању. Енергија нам је потребна за наставак многих пројеката који су у претходном периоду значајно побољшали живот у Београду, али и за велике ствари које су пред нама. Сви они који деле визију развоја Београда су добродошли.

(230) Н.: На који начин ће Министарство пољопривреде стимулисати прерађивачку индустрију, како би се пољопривредницима обезбедио пласман, фабрикама сировина и извоз производа више фазе прераде?

С. Б. Б.: Прерађивачка индустрија је директно зависна од примарне производње, тако да мере морају да се крећу паралелно у правцу подизања примарне производње и достизања стандарда и приноса у складу са захтевима тржишта. Улагање у прерађивачку индустрију је садржано у Правилнику и конкурс Министарства и односи се на мере које иду од подизања складишних капацитета па до инвестиција у производне погоне и опрему за унапређење пласмана. **Као што знате**, извозни подстицаје су у надлежности других државних органа и агенција.

Укључивањем саговорника, говорник повећава степен дистанцирања у односу на фактивност онога што је речено у пропозицији, а самим тим и степен избегавања одговорности за оно што каже. Исто тако, дистанца се може повећати и употребом фраза *зна се* (231) и *као што је познато* (232). Овакви изрази имплицирају говорникову намеру да пропозицију представи као нешто што је опште познато и минимализује личну одговорност:

(231) Н.: Недавно сте изјавили да се осим закона о јавном информисању и о радио-дифузији, припрема и закон о јавном сервису, односно о РТС-у. Да ли се већ знају његови оквири?

Н. Б.: [...] Циљ нам је да законска регулатива буде донета од стручне и професионалне јавности. Да не напомињемо да су стандарди Европске уније такви да искључују власништво државе

над медијима. Зато одређене аномалије које су се дешавале у претходном периоду треба свакако превазилазити и доћи до стандарда који би били уклопиви у наш будући развој. Значи, законе третирамо као подршку одрживом друштвеном развоју, а не као инструмент за казне непослушних медија. **Зна се** шта закони треба да санкционишу: говор мржње, право на приватност жртава, дечју порнографију, а остало је све питање стандарда професије. И, ако се стандарди професије поштују и уважавају, ту неће морати да интервенише држава.

(232) Н.: Уврежено је схватање да приватизација руши монополе, али видимо да су се наше веома бројне приватне пумпације удружиле и делују као нека врста картела дистрибутера деривата. Они све мање причају о укидању државних уредби које штите домаће тржиште од увозних деривата, а све више траже од државе да им намакне профит. Како гледате на тај проблем?

Р. Н.: **Као што је познато** реч је о две владине уредбе – Уредби о забрани увоза деривата и Уредби о цени деривата. Оне су донете, пре свега, да би се обновили наши разрушени рафинеријски капацитети. Та уредба не ограничава само приватнике, него тера и нашу државну компанију да омогућава прераду приватним увозницима нафте. Све у свему, те уредбе стежу или штите неког више, неког мање, али ће се кроз годину и по дана вероватно стећи услови да се оне више не продужавају. Тада ћемо видети колико су кога оне стезале, и да ли ће слободан увоз, сам по себи, обезбедити опстанак свим поједничаним бензинским пумпама у приватном власништву. Мени се чини да је то позадина данашњег става приватника да држава треба да им обезбеди сигуран профит, сигурну маржу. То је, наравно, немогуће. Жеље су жеље, а економска утакмица је нешто друго. [...]

Употребом уводних фраза *ми у министарству имамо став* (233) и *наш став је* (234) говорник пропозицију представља као став политичке странке,

владајуће коалиције, министарства, владе, државе итд., те вешто избегава личну одговорност за свој исказ:

(233) Н.: Ја ћу рећи оно што ви избегавате – видело се да народни посланици мало шта ту разумеју. Но, да сада проширимо ово питање. С једне стране уводи се тржиште енергије, а са друге још немамо приватизоване домаће учеснике на том тржишту. Која концепција приватизације је најпримеренија нашој ситуацији?

Р. Н.: Да пођем од нешто лакшег дела овог питања. Када је реч о нафтној привреди, **ми у Министарству имамо став** да прво треба да модернизујемо нашу државну компанију, да би јој подигли вредност у процесу приватизације. И ту ствари не могу да се "преломе" одједном, па прво треба да идемо на један број "заједничких улагања" са страним инвеститорима, који ће због интереса заједничког посла унапређивати нашу технологију. На пример, ми смо до сада обнављали наше рафинерије нафте без иједног цента страних донација – док је, као што сам већ споменуо, страна помоћ (донације, повољни кредити) за електропривреду била обилата. [...]

(234) Н.: Да ли ће 16. марта бити организовано и гласање на Косову и Метохији?

И. Д.: Србима на Косову успели смо да изборимо право да имају своју заједницу, своје изборе, своје представнике. **Наш став је**, и борићемо се за њега, да они треба да имају право и да гласају на српским изборима.

Укључивањем саговорника, приказујући пропозицију као нешто што је опште познато и представљајући свој исказ као заједнички став политичар минимализује личну одговорност и покушава да сачува свој индивидуалистички образ у случају да се испостави да је оно што је рекао неистинито.

Учесталост употребе горе наведених уводних израза у интервјуима на енглеском и српском језику је представљена у табели 17:

Табела 17: Фреквенција употребе уводних израза у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на енглеском и српском језику

	број појављивања уводних израза	фреквенција на хиљаду речи
интервјуи на енглеском	1	0,02
интервјуи на српском	15	0,30

▪ Контрастирање

Поредећи употребу уводних израза у функцији прагматичких ограда у енглеском и српском језику примећујемо да на прагматичком нивоу долази до апсолутног поклапања. И у једном и у другом језику ове ограде имају за циљ да сачувају индивидуалистички образ говорника, односно политичара. Истовремено, илокуциона снага говорних чиновна у оба језика се редукује.

Што се семантичког нивоа тиче, ту запажамо делимична поклапања. Наиме, док се у интервјуима на енглеском језику појављује само један уводни израз који пропозицију представља као заједнички став политичке странке, владајуће коалиције, владе, државе и сл. (*our view still is*) у интервјуима на српском језику се поред израза *ми у министарству имамо став* и *наш став је* појављују још и они који укључују саговорника (*Познато вам је* и *Као што знате*) и они који пропозицију представљају као нешто што је опште познато (*Зна се* и *Као што је познато*).

На морфо-синтаксичком плану долази до апсолутног поклапања, јер се уводни изрази у оба језика реализују истим лексичким средствима.

3.2.3. Ограђени перформатив

На самом крају треба поменути и употребу ‘ограђеног перформатива’ (Fraser 1975) којим говорник покушава да избегне одговорност за свој исказ. Наиме, у примеру из корпуса на енглеском језику

(235) I.: Senator Lieberman, you mentioned Congress. There were three votes were held in the House this week all about Afghan withdrawal components. All of them failed. But 162 members of the House voted for not only making the July 2011 time line ironclad but also following up with an actual plan to remove all U.S. forces.

What do the three votes, especially the last one I mentioned, tell you about what Democrats think and are willing to do to continue to fund and support the Afghan war effort?

J. L.: Well, I found those votes troubling. Of course, people have a right to their opinion, but President Obama conducted a lengthy review of our policy in Afghanistan as initiated by President Bush, who brought us in here to throw out the Taliban that gave a safe haven to Al Qaida that attacked America on 9/11 and began this war we're in.

President Obama decided after that review that he was going to continue this policy and that he was committed to winning here. He's a Democratic president, and I hope some of the Democrats in the House and Senate will stand by him.

I must say in the unfortunate statements that Michael Steele, the Republican national chairman, made today, which were certainly interpreted as calling this Obama's war and suggesting that we get out - although I know he clarified that, the reaction from some of the leading Republican spokespeople to me was very heartening, which is, "No, we've got to win in Afghanistan. It's important to America's security and freedom."

If we lose here, if we pull out, it's going to energize those radical Islamist extremist groups, those terrorist groups, all around the world.

And it'll be a tremendous cut down in America's prestige and credibility in the world, and that ultimately is bad for the safety and freedom of the American people.

конструкција *I must say* се може посматрати као ограђени перформатив – модални глагол *must* ограђује перформативни глагол *say*. Другим речима, таква конструкција се дословно интерпретира као говорникова обавеза, што умањује снагу самог исказа и омогућава говорнику да избегне директну одговорност.

Идентичну функцију има и ограђени перформатив који се јавља у интервјуима на српском језику, и то када се модални глагол *морати* нађе испред перформативног глагола *казати*:

(236) Н.: Ви сте министар од ког су, и у стручној и у широј јавности, очекивања по доласку на дужност била велика. Нажалост, макар када говоримо о наступима у јавности и реакцијама на њих, до сада је било неколико гафова, од изјаве да Србија нема механизме за утврђивање академских плагијата, до прекидања конференције за новинаре у Лесковцу. Шта су ваши дугорочни планови за просвету?

С. В.: Најпре **морам да кажем** да је моја изјава да Србија нема механизме за утврђивање академских плагијата тачна и да то није гаф. На неким универзитетима су правила и поступци дефинисани, али не и свуда, а такође нису дефинисани на нивоу читаве академске заједнице. На неколицини факултета постоје компјутерски програми за препознавање плагијата, али ни најбољи софтвер не може да ради без базе података у којој су депоновани радови на српском језику. Знамо да ће нам за успостављање овакве базе бити потребно много времена, али радимо на томе да сви докторати одбрањени у Србији буду похрањени у јединствену базу. [...]

Из ова два примера примећујемо да политичари и у енглеском и у српском језику користе ограђени перформатив како би избегли директну одговорност за

своје тврдње и тиме реализовали индивидуалистичку учтивост. Табела 18 приказује његову фреквенцију у оба језика:

Табела 18: Фреквенција употребе ограђеног перформатива у функцији ограда којима се избегава одговорност у политичким интервјуима на енглеском и српском језику

	број појављивања ограђеног перформатива	фреквенција на хиљаду речи
интервјуи на енглеском језику	1	0,02
интервјуи на српском језику	2	0,04

▪ **Контрастирање**

Контрастирајући горе наведене примере реализације ограђеног перформатива у енглеском и српском језику запажамо да долази до апсолутног поклапања на сва три нивоа: прагматичком, семантичком и формалном, односно морфо-синтаксичком.

Прагматички гледано, употребом ограђеног перформатива у оба језика политичари покушавају да избегну директну одговорност за оно што кажу и тиме заштите свој индивидуалистички образ. Такође, долази до слабљења илокуционе снаге таквих исказа и у енглеском и у српском језику.

Апсолутно поклапање је примећено и на семантичком нивоу, јер се ова ограда у оба језика интерпретира као говорникова обавеза при чему се његова лична одговорност минимализује.

На формалном, односно морфо-синтаксичком нивоу такође долази до апсолутног поклапања, јер ограђени перформатив и у енглеском и у српском језику има идентичну синтаксичку конструкцију: модални глагол (*must / морати*) се налази испред перформативног глагола (*say / казати*) – *I must say / Морам да кажем*.

4. ЗАКЉУЧАК

Крајњи циљ ове студије јесте да на основу квалитативне, квантитативне и контрастивне анализе која је представљена у претходним поглављима потврди или негира следеће почетне хипотезе:

- 1) **хипотеза I:** Употреба ограда, као језичког средства, у политичким интервјуима у енглеском и српском језику је прагматички условљена
- 2) **хипотеза II:** Очекује се да ће при контрастирању реализације ограда у интервјуима говорника два језика доћи до апсолутног поклапања на прагматичко-семантичком нивоу, док се делимична поклапања и разлике очекују на формалном, односно морфо-синтаксичком плану
- 3) **хипотеза III:** Фреквенција употребе ограда је већа у политичким интервјуима на енглеском него у интервјуима на српском језику.

Ослањајући се на квалитативно истраживање које је до сада приказано можемо закључити да је **хипотеза I** потврђена. Појам *ограда* је, као што смо видели, током свог еволутивног развоја доживео значајне промене. На самом почетку, ослањајући се на Задеову (Zadeh 1965) теорију скупова неодређених граница [*fuzzy set theory*], према којој сваки члан увек припада некој класи само до одређеног нивоа, Лејкоф (Lakoff 1973) примећује да ограде представљају језичко средство којим се може изразити степен припадности одређеној семантичкој категорији. У својој студији овај аутор је, пре свега, заинтересован за анализу ограда које се појављују унутар пропозиционог садржаја и семантички модификују неки његов елемент. Преко *ограђеног перформатива* (Fraser 1975), *апроксиматора* и *ититова* (Prince, Frader and Bosk 1982), *нејасних израза* и *ограда* (Hübler 1983), као и *жбунова*, *ограда* и *ититова* (Caffi 1999) долазимо до савременог гледишта према коме ограде могу модификовати како пропозициони садржај тако и цео говорни чин (Fraser 2009; 2010). Модификовање говорног чина имплицира да

говорник није у потпуности сигуран у фактивност свог исказа, те се илокуциона снага редукује. Прагматичку функцију ограда посебно истичу Марканен и Шредер (Markkanen and Schröder 1989; 1992; 1997), који, бавећи се анализом дискурса, оградајување дефинишу као реализацију интерактивне, односно комуникативне стратегије.

У прилог овој хипотези иде и чињеница да смо приликом анализе интервјуа на енглеском и српском језику установили да политичари коришћењем ограда остварују индивидуалистичку учтивост, и то нарушавањем Грајсових начела конверзације и избегавањем одговорности.

Принцип кооперативности (Grice 1975) подразумева да сваки од учесника у одређеној вербалној размени пружи адекватан допринос прихватајући заједнички циљ или правац говорне комуникације у којој учествује. Кооперативност се реализује кроз поштовање четири конверзациона начела (максиме), и то: начела квантитета, квалитета, релације и начина. Као што смо видели у самом корпусу, приликом одговарања на питања новинара политичар тежи да буде крајње кооперативан, тј. да максимално допринесе циљу интервјуа, а то је што прецизнији и веродостојнији одговор на постављено питање. Иако се труди да у оваквој комуникативној ситуацији испоштује сва поменута начела конверзације, неретко долази до нарушавања неких од њих.

Кроз анализу примера приметили смо да политичари често пружају информације које су непрецизне и непотпуне, те нарушавају начело квантитета. Да би то нагостили они користе различите прагматичке оградајуваче: прилоге – *e. almost, kind of, quite, relatively, somewhat, basically, essentially, technically, generally* / *с. скоро, готово, на неки начин, донекле, практично, мање-више, релативно, отприлике, суштински, строго говорећи, најшире схваћено, генерално*, као и апроксиматоре бројева.

Такође, уочили смо да услед несигурности у истинитост својих тврдњи или недостатка адекватних доказа за исте, политичари остају неодређени по питању фактивности онога што износе, што доводи до кршења начела квалитета. Ограде које имају улогу да нагосте нарушавање поменутог начела у анализираним примерима се реализују следећим језичким средствима: нефактивним глаголима и

изразима, модалним глаголима, модалним прилозима и придевима, кондиционалним (условним) клаузама, глаголима перцепције, евиденцијалним прилозима и придевима.

С обзиром на то да одређена политичка функција подразумева својеврсну друштвену одговорност, приметили смо да су политичари јако обазриви при изношењу својих ставова. Колико год желели да буду кооперативни у току давања интервјуа, они истовремено имају потребу да избегну личну одговорност за оно што говоре. Да би остварили овакву комуникативну намеру, политичари користе прагматичке ограде које се реализују кроз навођење туђих речи (рапортивност), уводне изразе и ограђени перформатив.

Ограде које нарушавају Грајсова начела и ограде којима се избегава одговорност у анализираним интервјуима у оба језика, поред тога што утичу на умањивање илокуционе снаге самих исказа, истовремено помажу политичарима да сачувају свој индивидуалистички образ у случају да се оно што су рекли испостави као неистинито. Основни мотив за овакво понашање је њихова професионална обазривост. С обзиром да обављају функцију која је стално под будним оком критичке јавности, политичари желе да заштите себе од евентуалних оптужби и критика. Другим речима, што је политичар неодређенији у односу на истинитост пропозиције, то је мање одговоран за евентуални неуспех. Други мотив би могао бити манипулација. Сама природа ограда је таква да говорнику пружа могућност да даје обећања без било каквог обавезивања.

На основу спроведене независне контрастивне анализе можемо рећи да је **хипотеза II** такође потврђена. Кроз анализу корпуса уочили смо да на прагматичко-семантичком нивоу долази скоро до апсолутног поклапања. Прагматички гледано, ограде у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације и ограде у функцији избегавања одговорности у интервјуима у оба језика остварују индивидуалистичку учтивост, јер спречавају угрожавање индивидуалистичког образа говорника, односно политичара. Делимично поклапање смо приметили само код кондиционалних (условних) клауза, јер се у интервјуима на енглеском језику појављује пример кондиционалног говорног чина који уважава индивидуалистички образ слушаоца. Таквих говорних чинова нема у анализираним интервјуима на

српском језику. Треба још поменути да употребом прагматичких ограда долази до редуковања илокуционе снаге говорних чинов у оба језика.

Ограде које нарушавају начело квантитета у интервјуима у оба језика, у семантичком смислу, имају за циљ да модификују ниво припадности одређеног елемента пропозиционог садржаја некој семантичкој категорији и искажу непрецизност. Такође, ограде које нарушавају начело квалитета и у енглеском и у српском језику не опредељују говорника ни према истинитости нити према неистинитости пропозиционог садржаја и тиме стварају епистемичку дистанцу. Код употребе ограда којима политичари избегавају одговорност приметили смо делимично поклапање када су у питању уводни изрази. У интервјуима на српском језику се поред израза који пропозицију представљају као заједнички став појављују још и изрази који укључују саговорника и изрази који пропозицију представљају као нешто што је опште познато. Овакве фразе омогућавају српском политичару да своју личну одговорност за оно што каже минимализује.

Када говоримо о формалном, односно морфо-синтаксичком нивоу, апсолутна поклапања су примећена у следећим класама средстава: прилози, нефактивни глаголи, нефактивни изрази, модални прилози, модални придеви, глаголи перцепције, евиденцијални прилози, евиденцијални придеви, условне клаузе, рапортивне клаузе, уводни изрази и други изрази.

На овом нивоу запажена су и делимична поклапања, и то код модалних глагола и кондиционалних (условних) клауза. Контрасти који иначе постоје између система модалних глагола у енглеском и српском језику манифестују се и у политичком дискурсу. Наспрам модалног глагола *may* и дисталних форми *might*, *could* и *would* у интервјуима на енглеском језику, у интервјуима на српском језику стоји само потенцијал као преводни еквивалент. Што се кондиционалних клауза тиче, оне се у интервјуима на енглеском језику реализују кроз реални и нереални кондиционал, док се у интервјуима на српском језику реализују кроз презент и футур II.

Овако висок степен поклапања није изненађујућ с обзиром на чињеницу да су предмет контрастирања били исти дискурс, ограде посматране као прагматичка категорија, као и два типолошки сродна језика.

На самом крају запажамо да је кроз ову студију и **хипотеза III** потврђена. Ослањајући се на квантитативну анализу приказану у претходном поглављу (табеле од 2 до 18) да се закључити да је учесталост употребе прагматичких ограда у политичким интервјуима у енглеском језику већа него у интервјуима у српском језику. Ово се може и графички представити:

Табела 19: Фреквенција употребе свих ограда (ограда у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације и ограда у функцији избегавања одговорности) у политичким интервјуима на енглеском и српском језику

	број појављивања		фреквенција на хиљаду речи	
	енглески	српски	енглески	српски
<u>ограде у функцији нарушавања</u>				
<u>Грајсових начела конверзације</u>				
ограде које нарушавају начело квантитета	86	84	1,71	1,67
ограде које нарушавају начело квалитета				
нефактивни глаголи и изрази	241	111	4,80	2,21
модални глаголи	119	139	2,37	2,77
модални прилози и придеви	50	47	0,99	0,94
глаголи перцепције	16	18	0,32	0,36
евиденцијални прилози и придеви	26	8	0,52	0,16
<u>ограде у функцији избегавања одговорности</u>				
рапортивност	72	37	1,43	0,74
уводни изрази	1	15	0,02	0,30
ограђени перформатив	1	2	0,02	0,04
УКУПНО	612	461	12,20	9,18

Што се тиче ограда у функцији нарушавања Грајсових начела конверзације, видимо да је учесталост употребе језичких средстава којима се нарушава начело квантитета приближно иста у интервјуима на енглеском и на српском језику – 1,71 према 1,67. Приметна је велика разлика у фреквенцији употребе нефактивних глагола и израза када говоримо о оградама које нарушавају начело квалитета. У енглеском износи 4,80, док је у српском 2,21. Такође, велика разлика у корист енглеског језика постоји и у фреквенцији евиденцијалних прилога и придева – 0,52 према 0,16. Са друге стране, примећујемо да се потенцијал у српском чешће појављује у односу на модалне глаголе у енглеском – 2,77 према 2,37. Приближно иста фреквенција запажена је код употребе модалних прилога и придева – 0,99 према 0,94 и глагола перцепције – 0,32 према 0,36.

Када су у питању ограда којима се избегава одговорност, навођење туђих речи је фреквентније у интервјуима на енглеском него у интервјуима на српском језику – 1,43 према 0,74. Међутим, у српском језику је запажена чешћа употреба уводних израза – 0,30 према 0,02. Ограђени перформатив се појавио само једном у енглеском и два пута у српском језику.

Најзад, долазимо до закључка да је свеукупна фреквенција употребе прагматичких ограда у интервјуима на енглеском језику већа него у интервјуима на српском језику – 12,20 према 9,18.

Оваква разлика у фреквенцији намеће питања попут *Шта је узрок томе?*, *Да ли је та разлика можда социолошки или културолошки условљена?* и сл. Одговори на ова и слична питања нису предмет моје студије, али свакако могу бити инспирација за нека даља истраживања.

ДОДАТАК – Списак интервјуисаних политичара

У овом додатку приказан је списак интервјуисаних особа, односно говорника са одговарајућим политичким функцијама који чине први и други део корпуса. Овде су наведене функције које су политичари обављали у тренутку давања интервјуа.

Први део корпуса (политички интервјуи на енглеском језику)

интервјуисана особа / говорник	политичка функција
Barack Obama	председник Сједињених Америчких Држава
Denis McDonough	шеф кабинета председника Обаме
Bill Daley	шеф кабинета председника Обаме
Condoleezza Rice	државни секретар САД-а
Robert Gates	секретар одбране
Tom Harkin	сенатор САД-а из Ајове
Lindsey Graham	сенатор из Јужне Каролине
James Inhofe	сенатор из Оклахоме
Arlen Specter	сенатор из Пенсилваније
Scott Brown	сенатор из Масачусетса
John McCain	сенатор из Аризоне
Saxby Chambliss	сенатор из Џорџије
Joe Lieberman	сенатор из Конектиката
John Ensign	сенатор из Неваде
Jeff Sessions	сенатор из Алабаме
Rick Larsen	члан Председничког дома САД-а из Вашингтона
Kathy Hochul	члан Председничког дома из Њујорка
Barney Frank	члан Председничког дома из Масачусетса
Mike Pence	члан Председничког дома из Индијане

Jerry Brown	гувернер Калифорније
Michael Steele	лидер Републиканске странке
Tony Blair	премијер Уједињеног Краљевства
Gordon Brown	премијер Уједињеног Краљевства

Други део корпуса (политички интервјуи на српском језику)

интервјуисана особа / говорник	политичка функција
Борис Тадић	председник Србије
Ивица Дачић	одлазећи премијер Србије
Мирко Цветковић	председник Владе Србије
Божидар Ђелић	потпредседник владе Србије
Александар Вучић	први потпредседник Владе Србије
Др Златибор Лончар	министар здравља у Влади Србије
Срђан Вербић	министар просвете, науке и технолошког развоја
Драган Гламочић	министар пољопривреде, шумарства и водопривреде
Драган Ђилас	министар без портфеља за Национални инвестициони план
Никола Селаковић	министар правде и државне управе
Александар Вулин	министар рада
Млађан Динкић	министар финансија и привреде
Др Душан Вујовић	министар финансија
Саша Радуловић	бивши министар привреде, независни политичар
Радомир Наумов	министар енергетике и рударства
Небојша Родић	министар одбране
Небојша Брадић	министар културе и медија
Расим Љајић	министар трговине и телекомуникација
Снежана Богосављевић-Бошковић	министарка пољопривреде

Иван Мркић	министар спољних послова
Др Тинде Ковач-Церовић	државни секретар у Министарству просвете
Предраг Марковић	председник Скупштине Србије
Драган Шутановац	заменик председника скупштинског Одбора за одбрану и безбедност
Бранко Ружић	члан Главног одбора и народни посланик Социјалистичке партије Србије
Бојан Пајтић	лидер Демократске странке

БИБЛИОГРАФИЈА

- Aikhenvald, A. Y. (2003). Evidentiality in typological perspective. In: *Studies in evidentiality* (Aikhenvald, A. Y. and R. M. W. Dixon, eds.), Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1-32.
- Aikhenvald, A. Y. (2004). *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Aikhenvald, A. Y. and R. M. W. Dixon (eds.) (2003). *Studies in evidentiality*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Austin, J. L. (1965). *How to do things with words*. New York. (A Galaxy Book).
- Blum-Kulka, S. (1992). The metapragmatics of politeness in Israeli society. In: *Politeness in language* (R. J. Watts, S. Ide and K. Ehlich, eds.), Berlin: De Gruyter.
- Brown, P. and S. Levinson (1978). Universals in language usage: Politeness phenomena. In: *Questions and politeness. Strategies in social interaction* (Goody, E. N., ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 56–311.
- Brown, P. and S. Levinson (1987). *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Caffi, C. (1999). On mitigation. *Journal of Pragmatics*, 31, 881–909.
- Channell, J. (1994). *Vague Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Chilton, P. (1990). Politeness, Politics and Diplomacy. *Discourse Society*, 1, 2, 201-224.
- Chilton, P. P. A. and C. Schäffner (2002). *Politics As Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse*. John Benjamins Publishing.
- Clemen, G. (1997). The concept of hedging: Origins, approaches and definitions. In: *Hedging and Discourse: Approaches to the Analysis of a Pragmatic Phenomenon in Academic texts* (Markkanen, R. and H. Schröder, eds.), Berlin: Walter de Gruyter, 235-248.

- Coates, J. (1983). *The Semantics of the Modal Auxiliaries*. London and Canberra: Croom Helm.
- Crompton, P. (1997). Hedging in Academic Writing: Theoretical Problems. *English for Specific Purposes* 16, 4, 271–287.
- Crystal, D. and D. Davy (1975). *Advanced Conversational English*. London: Longman.
- Danielewiczowa, M. (2002). *Wiedza i niewiedza (Studium polskich czasowników epistemicznych)*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- de Haan, F. (1999). Evidentiality and epistemic modality: Setting boundaries. *Southwest Journal of Linguistics*, 18, 83-101. (26 February 2016) <http://www.academia.edu/755475/Evidentiality_and_epistemic_modality_Setting_boundaries>
- de Haan, F. (2001). The relation between modality and evidentiality. In: *Modalität und Modalverben im Deutschen* (R. Müller and M. Reis, eds.), Linguistische Berichte, Sonderheft 9. Hamburg: H. Buske.
- de Haan, F. (2005). Encoding speaker perspective: Evidentials. In: *Linguistic diversity and language theories* (Z. Frajzyngier and D. Rood, eds.), Amsterdam: Benjamins.
- Durkheim, E. (1915). *The elementary forms of the religious life*. London.
- Fairclough, N. (20/12/2006) Tony Blair and the language of politics. (22 November 2015) <http://www.opendemocracy.net/democracyblair/blair_language_4205.jsp>
- Fraser, B. (1975). Hedged performatives. In: *Syntax and Semantics. Vol. 3* (Cole, P. and J. L. Morgan, eds.), New York: Academic Press, 187–210.
- Fraser, B. (1980). Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics*, 4: 341–350.
- Fraser, B. (2009). Hedging in Political Discourse: The 2007 Bush Press Conference. In: *Papers from the 2nd International Conference on Political Discourse* (Cap, P., ed.), Warsaw, Poland.

- Fraser, B. (2010). Pragmatic Competence: The Case of Hedging. In: *New Approaches to Hedging* (Kaltenboeck, G. et al., eds.), Emerald Publishing.
- Frawley, W. (1992). *Linguistic Semantics*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale, New Jersey, Hove and London.
- Givón, T. (1982). Evidentiality and epistemic space. *Studies in Language*, 6, 23-49.
- Gisborne, N. and J. Holmes (2007). A history of English evidential verbs of appearance. *English Language and Linguistics*, 11, 1, 1-29.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: essays on face to face behaviour*. Garden City, New York.
- (1971). *Relations in public: microstudies of the public order*. New York.
- (1974). *Frame analysis*. Cambridge, Mass.
- (1976). Replies and responses. *Language in Society* 5, 257-313.
- (1981). *Forms of talk*. Philadelphia.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In: *Syntax and semantics 3: Speech acts* (Cole, P. and J. Morgan, eds.), New York: Academic Press, 41-58.
- Halliday, M. A. K. (1970). Functional Diversity in Language as seen from a Consideration of Modality and Mood in English. *Foundations of Language. International Journal of Language and Philosophy*, 6, 322-61.
- Heider, E. R. (1971). On the Internal Structure of Perceptual and Semantic Categories, unpublished paper, Psychology Dept., U. of California, Berkeley.
- Hermerén, L. (1978). *On modality in English. A study of the semantics of the modals*. Lund studies in English 53. Lund: GWK Gleerup.
- Holmes, J. (1984). Modifying illocutionary force. *Journal of Pragmatics*, 8, 345-365.
- Hoye, L. (1997). *Adverbs and modality in English*. London: Longman.

- Hübler, A. (1983). *Understatements and Hedges in English*. (Pragmatics and Beyond IV: 6) Amsterdam: John Benjamins.
- Hyland, K. (1996). Writing without conviction? Hedging in science research articles. *Applied Linguistics*, 17, 433-455.
- Ивић, М. (1983). О српскохрватским погодбеним реченицама. *Лингвистички огледи*, Просвета, Београд, 145-153.
- Khalida, N., Z. Sholpan, B. Bauyrzhan and B. Ainash (2013). Language and gender in political discourse (mass media interviews). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 70, 417-422.
- Kiparsky, P and C. Kiparsky (1971). Fact. In: *Semantics: an interdisciplinary reader in philosophy, linguistics and psychology* (Steinberg, D. D. and L. A. Jakobovits, eds.), Cambridge: The University Press, 345-369.
- Кордић, С. (1991). Конверзацијске импликатуре. *Сувремена лингвистика* 17/31-32, 87-96.
- Lakoff, G. (1973). Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts. *Journal of Philosophical Logic*, 458-508.
- Lauerbach, G. (2007). Argumentation in Political Talk Show Interviews. *Journal of Pragmatics*, 39, 1388-1419.
- Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Levinson, S. (1984). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Longman Dictionary of Contemporary English. Longman, 2003.
- Lyons, J. (1977). *Semantics II*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Markkanen, R. and H. Schröder (1989). Hedging as a Translation Problem in Scientific Texts. In: *Special Languages: From Humans Thinking to Thinking Machines* (Laurén, C. and M. Nordman, eds.), London: Multilingual Matters, 171-175.

- Markkanen, R. and H. Schröder (1992). Hedging and its Linguistic Realization in German, English, and Finnish Philosophical Texts: A Case Study. In: *Fachsprachliche Miniaturen* (Nordman, M., ed.), Frankfurt/Main *et al.*: Peter Lang, 121-130.
- Markkanen, R. and H. Schröder (1997). Hedging: A Challenge for Pragmatics and Discourse Analysis. (9 December 2014) <http://www.kuwi.europa-uni.de/de/lehrstuhl/sw/sw2/forschung/hedging/hedging_and_discourse/a_challenge/index.html>
- Martin Martin, P. (2008). The Mitigation of Scientific Claims in Research Papers: A Comparative Study. *International Journal of English Studies* 8, 2, 133–152.
- Mehrabian, A. and M. Wiener (1966). Non-immediacy between communicator and object of communication in a verbal message. *Journal of Consulting Psychology*, 30, 5, 420-425.
- Николић, М. (2016). Развој појма *ограда*: теоријски преглед. *Речи*. Београд: Факултет за стране језике Алфа Универзитета у Београду, 15-26.
- Palmer, F. R. (1979). *Modality and the English modals*. London and New York: Longman.
- Palmer, F. R. (2001/1986). *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Поповић, Љ. (2012). *Контрастивна граматика украјинског и српског језика: таксис и евиденцијалност*. САНУ, Одељење језика и књижевности, Српски језик у поређењу са другим језицима, Књига 3, Београд.
- Prince, E., J. Frader and C. Bosk (1982). On hedging in physician-physician discourse. In: *Linguistics and the professions. Proceedings of the second annual delaware symposium on language studies* (Di Pietro, R. J., ed.), Norwood, NJ: Ablex, 83–97.
- Прћић, Т. (2010). Мали енглеско-српски речник прагматичких термина. У: *Дискурс и дискурси. Зборник у част Свенки Савић* (Васић, В., ур.), Нови Сад: Филозофски факултет, 399-415.

- Pyle, C. (1975). *The functions of indirectness*. Paper Read at N-WAVE IV Georgetown University.
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech and J. Svartvik (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London and New York: Longman.
- Salager-Meyer, F. (1994). Hedges and textual communicative function in medical English written discourse. *English for Specific Purposes*, 13, 149-170.
- Searle, J. R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R. (1976). A Classification of Illocutionary Acts. *Language in Society*, 5, 1, 1-23.
- Schröder, H. and D. Zimmer (1997). Hedging Research in Pragmatics; A Bibliographical Research Guide to Hedging. (9 December 2014) <http://www.kuwi.europa-uni.de/de/lehrstuhl/sw/sw2/forschung/hedging/hedging_and_discourse/schroeder/index.html>
- Skelton, J. (1988). The Care and Maintenance of Hedges. *ELT Journal*, 42/1. Oxford University Press.
- Станојчић, Ж. и Љ. Поповић (1997). *Граматика српскога језика*. Уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе. Београд: ЗУНС.
- Стевановић, М. (1979). *Савремени српскохрватски језик II. Синтакса*. Београд: Научна књига.
- Sweetser, E. (1997-1990). *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge Studies in Linguistics, CUP.
- Taylor, J. R. (1989). *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Трбојевић-Милошевић, И. (2004). *Модалност, суд, исказ: Изражавање епистемичке модалности у енглеском и српском*. Београд: Филолошки факултет.

- Urmson, J. O. (1952). Parenthetical Verbs. *Mind*, 61, 244, 480-496.
- van Dijk, T. A. (1997). What is Political Discourse Analysis? In: *Political Linguistics* (Blommaert, J. and C. Bulcaen, eds.), Amsterdam: John Benjamins, 11-52.
- van Dijk, T. A. (2002a). Political discourse and Ideology. In: *Anàlisi del discurspolític. Producció, mediació i recepció* (Lorda, C. U. and M. Ribas, eds.), Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), 207-225.
- van Dijk, T. A. (2002b). Political discourse and political cognition. In: *Politics as Text and Talk. Analytical approaches to political discourse* (Chilton, P. A. and C. Schäffner, eds.), Amsterdam: Benjamins, 203-237.
- Varttala, T. (1999). Remarks on the Communicative Functions of Hedging in Popular Scientific and Specialist Research Articles on Medicine. *English for Specific Purposes* 18, 2, 177–200.
- Wiemer, B. (2006a). Grammatical evidentiality in Lithuanian (a typological assessment). *Baltistica*, 41, 1, 33–49.
- Wiemer, B. (2006b). Particles, parentheticals, conjunctions and prepositions as evidentiality markers in contemporary Polish (A first exploratory study). *Studies in Polish Linguistics*, 3, 25–67.
- Wilamova, S. (2005). On the Function of Hedging Devices in Negatively Polite Discourse. *Brno Studies in English*, 31, 85–3.
- Wilson, J. (1990). *Politically Speaking. The Pragmatic Analysis of Political Language*. Oxford: Basil Blackwell.
- Weinreich, U. (1966). On the Semantic Structure of English. In: *Universals of Language* (Second Ed.) (Greenberg, J.H., ed.), Cambridge/Mass.: MIT Press, 142-217.
- Zadeh, L. (1965). Fuzzy Sets. *Information and Control*, 8, 338-353.

Zuck, J. G. and L. V. Zuck (1986). Hedging in News Writing. In: *Beads or Bracelets? How Do we Approach LSP, Selected Papers from the Fifth European Symposium on LSP* (Cornu A. M. *et al.*, eds), Oxford: Oxford University Press, 172-180.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Маја (Божидар) Николић рођена је 25.05.1985. године у Лесковцу, где је завршила основну и средњу школу као носилац Дипломе „Вук Караџић”. Основне академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду, група Енглески језик и књижевност уписала је 2005. године, а завршила 2009. године са просечном оценом 8,70. Одмах затим, дипломске академске студије – мастер на Филолошком факултету у Београду, група Енглески језик и књижевност завршила је са просечном оценом 9,50. Докторске академске студије на Филолошком факултету у Београду, модул Језик уписала је 2010. године.

Током 2013. године радила је као предавач енглеског језика на Универзитету Сингидунум. Тренутно ради на Академији Фудбала (Висока Школа Струковних Студија) као наставник на предмету Енглески језик. Аутор је стручних радова и учесник неколико међународних научних скупова.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Маја Николић

Број индекса 10065 / Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

**ОГРАДЕ У ПОЛИТИЧКИМ ИНТЕРВЈУИМА: КОНТРАСТИРАЊЕ У ЕНГЛЕСКОМ И
СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 27. 03. 2017.

Маја Николић

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора	Маја Николић
Број индекса	10065 / Д
Студијски програм	Докторске академске студије, модул Језик
Наслов рада	Ограде у политичким интервјуима: контрастирање у енглеском и српском језику
Ментор	др Ивана Трбојевић Милошевић, доцент, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 27.03.2017.

Маја Николић

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Ограде у политичким интервјуима: контрастирање у енглеском и српском језику

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
- 3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)**
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 27.03.2017.

Маја Николић

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.